

LA PARADA

Un pòdcast sobre el paisatge urbà i històric de
Barcelona mentre s'espera el bus

Ona Gausachs i Arcos
Treball de Final de Màster
Curs 2022-2023
Tutora: Mònica Maspoch

Màster de Gestió de Patrimoni Cultural i Museologia

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

AGRAÏMENTS

A la meva família, especialment a la meva mare, a la meva iaia i a la meva àvia, per donar-me arrels i ensenyar-me a estimar-les.

A la meva tutora Mònica, per ser un motor i un suport constant.

A la Paula, per les idees i l'ajuda impagable.

A l'Esther i la Paula, per compartir aquest camí i fer-lo una aventura de tres per la posteritat.

Al Pau, per ser-hi sempre.

A la meva ciutat i al meu barri, per ser la meva llar.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

Presentació i justificació	6
Metodologia i estructura	8

MARC TEÒRIC

La Imatge i discurs de la ciutat.....	12
Un mitjà de comunicació emergent.....	23
Referents de divulgació.....	28
La nova xarxa d'autobusos.....	36
El públic.....	41
Anàlisi DAFO.....	46

MARC PRÀCTIC

Fonamentació i conceptualització.....	53
Objectius	56
Criteris del projecte.....	59
El plantejament general.....	68
El contingut.....	71
El format	74
El pla de comunicació.....	77
Fases de desenvolupament.....	80
El pla de treball.....	82
Primera Temporada.....	85
Preguions.....	88
Districte de Ciutat Vella.....	90
Districte de l'Eixample.....	94
Districte de Sants-Montjuïc.....	98
Districte de les Corts.....	103

Districte de Sarrià-Sant Gervasi	107	ANNEXOS	172
Districte de Gràcia	112	ANNEX 1	173
Districte d’Horta-Guinardó	116	ANNEX 2	176
Districte de Nou Barris.....	120	ANNEX 3	180
Districte de Sant Andreu.....	124	ANNEX 4	184
Districte de Sant Martí.....	129	ANNEX 5	187
Guió: Pla de Palau – Parada: 1476	134	ANNEX 6	191
Gravació de l’episodi pilot.....	144	ANNEX 7	195
Implementació	146	ANNEX 8	198
El model de gestió	147	ANNEX 9	201
Recursos i pressupost.....	150	ANNEX 10	205
El cronograma	155		
Conclusions	157		
Bibliografia i webgrafia	160		
Índex de figures.....	165		

INTRODUCCIÓ

Presentació i justificació

La parada: un pòdcast sobre el paisatge urbà i històric de Barcelona mentre s'espera el bus és un projecte de divulgació cultural. El seu plantejament neix d'una idea molt senzilla, explicar la ciutat a través de les parades d'autobús.

En l'interval de temps que pot durar l'espera fins que arriba el vehicle hi ha sempre una constant: la ciutat. És un moment quotidià que permet observar, mirar, conèixer, identificar, fer-se preguntes o reflexionar sobre el paisatge urbà que hi ha davant de la parada i sobre la història i les vivències que l'acompanyen. És aquest l'inici de tota la proposta que es desenvolupa a les següents pàgines.

En aquest projecte hem cregut oportú utilitzar el temps d'espera a la parada de bus com una oportunitat que ens brinda el servei de transport públic de Barcelona per oferir un producte cultural a la ciutadania jove. D'aquesta manera, a partir d'una acció concreta, molt comuna i força freqüent en el dia a dia de la població barcelonina, es proposa parlar del paisatge urbà i històric, per tal de fer-lo més accessible, proper i poder-lo conèixer millor, generant un vincle de caràcter local entre el patrimoni i l'acció de desplaçar-se amb autobús per la ciutat de Barcelona.

Al mateix temps, no hem volgut desaprofitar l'ocasió per generar sinergies entre el servei públic de transports metropolitans de la ciutat i el seu patrimoni urbà i històric, formant una poderosa unió de mobilitat i cultura al servei de la ciutadania.

L'instrument per dur a terme *La parada*, tampoc és casual i exerceix un paper principal en el desenvolupament d'aquest projecte. Es tracta d'un mitjà de comunicació emergent que respon a models de vida i necessitats molt d'acord amb la societat actual, com és el sistema de podcàsting. Un format d'àudio que no requereix un gran suport, ni d'una gran infraestructura, alhora, permet molta autonomia de consum, disponible només amb un dispositiu mòbil. Essent, consegüentment, un canal de comunicació de fàcil accés, molt lliure i amb la possibilitat de generar continguts d'un gran abast d'oients.

Finalment, hem assumit el repte de parlar de Barcelona des de la mirada local, aproximant-nos al patrimoni cultural de la ciutat, aquell que veiem des de la parada d'autobús, des de la proximitat, la quotidianitat i la significació dels espais, des del rigor històric i artístic, des de la curiositat i, sobretot, des de l'estima a la ciutat entesa com la llar dels seus ciutadans.

Metodologia i estructura

La parada és el resultat de l'elaboració d'una proposta de producte de divulgació cultural de caràcter professional, en el camp de la gestió del patrimoni. Els processos utilitzats han estat la recerca bibliogràfica, el treball de camp, la recopilació de documentació gràfica i escrita, l'anàlisi, la conceptualització i planificació, la redacció, l'elaboració i la producció, aplicats en els diferents camps del transcurs del desenvolupament d'aquesta proposta.

El projecte està plantejat seguint una estructura lineal i lògica encapçalada per un apartat previ, introductorí al contingut que explica breument el programa i la justificació, així com el funcionament del pla de treball.

La proposta està dividida en dos grans blocs. En primer lloc, el marc teòric que contextualitza el projecte i el seu procés de creació mitjançant una recerca i diagnòsi dels cinc agents implicats:

- *La imatge i discurs de la ciutat*. Per explicar com s'ha creat un imaginari col·lectiu de Barcelona, molt vinculat al concepte de la *Marca*, precisament per posicionar el discurs d'aquest programa en una direcció diferent, més propera al concepte local de ciutat, així com per emmarcar el contingut del projecte.

- *Un mitjà de comunicació emergent*. Per introduir-nos al món del pòdcast, el seu significat, el creixement com a canal de comunicació establert recentment a la nostra societat i les seves aplicacions pràctiques.
- *Referents de divulgació*. Per fer un mostrari dels productes de difusió cultural que són de referència per aquest projecte, mitjançant una repassada de les seves característiques formals i de contingut.
- *El sistema de la xarxa d'autobusos de Barcelona*. Per veure com s'estructura l'entramat de línies de bus de la ciutat que seran el suport clau pel desenvolupament d'aquest projecte.
- El públic. Per fer una dissertació del perfil de l'usuari d'aquest pòdcast tenint en compte totes les variables que afecten el programa: usuaris de TMB, oients de pòdcast i consumidors de cultura.

Finalment, el marc teòric conclou amb una anàlisi DAFO que recull totes les dades i la informació essencials per la proposta recopilades anteriorment, per tal de detectar necessitats i oportunitats per al projecte.

En segon lloc, presentem el marc pràctic, el qual s'estructura en tres grans subapartats que corresponen a:

- *Fonamentació i conceptualització.* En aquest apartat es planteja la proposta i es presenten els objectius, seguit del desenvolupament de les línies del pla de treball per a l'execució del projecte.
- *Primera temporada.* En aquest punt es duu a terme desenvolupament pràctic de la proposta amb la producció parcial d'una primera temporada del programa on s'estableixen les deu localitzacions, es realitzen els preguions basats en eixos temàtics, s'elabora el guió d'un programa i es grava un episodi pilot.
- *Implementació.* En aquest àmbit s'estableix el model de gestió, els recursos i l'administració econòmica i temporal del pòdcast.

Finalment, el projecte tanca amb unes conclusions i, a continuació, tota la bibliografia i webgrafia emprada per a l'elaboració de *La Parada*, l'índex de figures i un apartat de deu Annexos que sostenen tot el procés de creació dels preguions dels episodis del pòdcast de la primera temporada, definits com la fase de documentació.

MARC TEÒRIC

Context, diagnosi i anàlisi

La Imatge i discurs de la ciutat

Marc teòric

Barcelona és una ciutat gran i complexa, la capital de Catalunya i una metròpolis coneguda arreu del món. És per aquest motiu que si en aquest projecte volem parlar de Barcelona, abans necessitem contextualitzar-la i conèixer la manera com s'explica, és a dir, parlar del fonament del discurs que va lligat a la ciutat i la manera com es presenta en l'imaginari col·lectiu.

Per aquesta raó, cal parlar del seu gran condicional simbòlic: la marca Barcelona. El seu origen el podem cercar a diferents llocs, malgrat que la patent es va formalitzar el 2012 (Delgado, 2017), però la fundació del discurs de la ciutat va més enllà de la seva consolidació. Darrere, hi ha un recorregut i una història que s'explica a través de les seves arrels o les transformacions urbanes i demogràfiques que ha anat vivint la ciutat al llarg dels anys. Es tracta d'excavar en la construcció de la imatge de la ciutat comtal.

Què és allò que vol projectar la ciutat? Com es vol mostrar als visitants forans? I als mateixos ciutadans? Què és Barcelona? Què intenta ser o com intenta que la vegin? Desengranar una mica el relat que s'amaga darrere la imatge de la capital per entendre com i per què s'explica així Barcelona avui dia és el que trobarem a continuació.

Fig. 1. Vista de la Rambla. © Ona Gausachs.

La creació de la ciutat moderna

El discurs de Barcelona es va començar a teixir al mateix temps que “la ciutat moderna”, contextualitzada en una època de grans canvis socials i tecnològics que van revolucionar les zones urbanitzades i la forma de vida de les persones d’occident. Emmarcada entre mitjans del segle XIX i fins a la Guerra Civil Espanyola, els governants de Barcelona, representats per la burgesia catalana, van voler introduir-la en la modernitat europea.

Els primers fets determinants per a la ciutat barcelonina van ser l’enderrocament de les muralles i, posteriorment, l’aplicació del Pla Cerdà. El macroplàn urbanístic va transformar Barcelona de dalt a baix, essent un dels projectes més condicionants dels últims dos-cents anys. El Pla va implicar la modernització que necessitava amb la implantació de la quadrícula que es convertiria, anys més tard, en una icona barcelonina. Un dels objectius era augmentar la qualitat de vida dels ciutadans a partir del sanejament de les vies, el nou planejament d’edificis i illes, la construcció del clavegueram, així com d’adequació de l’espai per a la mobilitat en transport. A més a més, les dimensions de la metròpolis van ampliar-se generosament absorbint, a través de l’eixample com a xarxa de connexió, els pobles del Pla: Sants, les Corts,

Sant Gervasi, Gràcia, Sant Andreu, Sant Martí i, més endavant, Horta i Sarrià. D’aquesta manera, Barcelona va esdevenir una ciutat de districtes, subdividida per barris, que va multiplicar enormement la seva àrea física i demogràfica.

Darrere de tots aquests moviments i transformacions hi havia una classe social: la burgesia catalana. Des del moment en què va assumir el poder, els burgesos van controlar el país i la ciutat amb un procés de canvi radical, fruit de les idees de progrés que defensaven, juntament amb la voluntat de demostrar el seu poder. D’aquí va néixer la necessitat de generar una imatge pròpia de la ciutat: la capital catalana havia de representar els valors de la classe social que la governava (Cócola, 2011). Fer-se un nom com a metròpolis, crear un discurs propi que els exaltés i, sobretot, que expliqués al món la manera en la qual es volien mostrar. Durant les primeres dècades del segle XX, la capital catalana es va monumentalitzar per tal d’exhibir la seva pròpia història i de convertir-la en un destí idíl·lic del Mediterrani.

La legitimació del discurs burgès va sotmetre Barcelona a diferents projectes que van implicar fortes modificacions de la morfologia urbana, la creació de nous espais i la destrucció de patrimoni, així com de teixits de la ciutat. Entre aquestes actuacions, en destaquen les dues

Exposicions Universals que van ser esdeveniments que van propiciar el creixement físic de la capital i un fort impacte en el paisatge urbà. Per una banda, la remodelació radical de la zona de Ciutadella el 1888, i, per l'altra, la reestructuració completa de la muntanya de Montjuïc, el 1929 (Delgado, 2017).

Les Exposicions Universals seguien l'objectiu de reajustar terrenys de baixa intensitat d'ús, però alts potencials per a l'estructura urbana de la ciutat (Monclús, 2006). Operacions que van tenir molta transcendència pel que fa al desenvolupament de la imatge de la ciutat, perquè les seues d'aquests esdeveniments, a part del risc de generar deute i despesa, se les dotava d'una gran injecció de pressupost nacional per equipar-la i adquirien un gran prestigi internacional (García de León, 2013).

Les dues exposicions es van realitzar amb plena consciència i ús de les primeres "polítiques d'imatge" en la promoció de la ciutat (Monclús, 2006). La prova d'això n'és el record actiu que en manté la ciutat, altament positiu, d'espais que conserven els usos i la popularitat en ple segle XXI com la Ciutadella, la Rambla o els palaus de la muntanya de Montjuïc. De la mateixa manera que el Modernisme, un estil arquitectònic promogut, en part, per aquestes exposicions i capitanejat

per cèlebres arquitectes com Antoni Gaudí, que va esdevenir una bandera identitària del catalanisme burgès i, per extensió, de Barcelona.

Un punt d'impacte urbanístic similar a les Exposicions Universals, va ser el Pla Baixeras de Ciutat Vella i la conceptualització del Barri Gòtic, amb una repercussió tan gran que avui en dia convivim amb moltes de les seves traces, transformades en icones de Barcelona i postulades com els principals atractius del turisme. El plantejament d'un nou nucli antic l'acompanyava un sentit simbòlic que prenia de referents les grans reformes urbanístiques europees de mitjan segle XIX, especialment, la de París (Morillo, 2016). Coincidint en un moment de bonança econòmica coneguda com "la Febre d'Or", es van dur a terme un seguit de transformacions pràctiques i significatives a Ciutat Vella amb l'objectiu d'aconseguir una traçabilitat moderna de carrers seguint el model de l'Eixample de Cerdà (Molet, 2003). S'anomenà Pla Baixeras, i l'original tenia com a base obrir tres grans vies que afectaven moltes finques, algunes amb modificacions i d'altres amb enderrocs molt significatius com el conjunt de l'Antic Hospital de la Santa Creu, els palaus gòtics del carrer Montcada o la Casa dels Canonges (Molet, 2003). Aprovat el pla, es va obrir la primera de les vies (Via Laietana), però les queixes, fruit de la gran destrucció de patrimoni històric i

artístic del barri de la Rivera, van fer aturar el projecte, van obligar a revisar-lo i a fer-ne una nova formulació en mans d'altres arquitectes. (Molet, 2003). D'aquests moviments urbanístics en van sorgir molts dels traçats de Ciutat Vella i es va gestar la monumentalització dels edificis més emblemàtics amb l'obertura de places, com la plaça Nova de la Catedral o la plaça del Rei, la formalització de l'estil neogòtic, la nova façana de la Catedral, el Pont del Bisbe, o la remodelació de parts de la Muralla Romana, entre la restauració d'altres edificis històrics com la casa de l'Ardiaca, alguns palaus del carrer Montcada o la casa dels Canonges. Totes les rehabilitacions van anar acompanyades de llicències formals imaginatives que dotaven de més "antiguitat" i mostraven un estil homogeni del "medieval català", d'acord amb el qual la burgesia catalana creia que era el més representatiu de la història de Barcelona (Cócola, 2011). Per tant, part de la urbanització va potenciar un moviment de propaganda per generar una imatge de la capital catalana.

En aquest sentit, i com a prova de l'esforç per crear-se un nom dins el panorama internacional de les ciutats modernes, l'1 d'abril de 1908 es va fundar la Sociedad de Atracción de Forasteros (SAF) amb l'objectiu de captar turisme forà a la ciutat (Fuster *et al.*, 2001). La seva tasca era

projectar Barcelona i Catalunya en el mapa turístic global, mostrant l'atractiu cultural de la ciutat amb especial èmfasi per l'arquitectura, la indústria com a potència de la modernitat i el comerç (García de León, 2013). La SAF va realitzar diferents publicacions com la revista *Barcelona Atracción*, fundada el 1912, diverses guies de mà, un butlletí, àlbums il·lustrats, un *Carnet del turista* i, entre altres accions, l'organització de congressos sobre turisme a Catalunya (García de León, 2013). Totes aquestes accions van contribuir a la projecció de la ciutat per atraure turisme internacional, eludint tot allò que passava als seus carrers que no propiciava l'atracció de visitants.

Seguint un procés lent i meditat, Barcelona va anar construït de nou els seus carrers, places i edificis. Va ser a partir dels interessos dels seus governants, amb l'objectiu de posicionar-se dins de l'escala internacional, fent assumir a la ciutat un cert rol mercantil i forjar les bases de la que, més endavant seria la imatge pública de la ciutat.

El franquisme i la seva herència

La Guerra Civil Espanyola i els següents quaranta anys de dictadura franquista van modificar el rumb que estava prenent la ciutat comtal. La campanya de la imatge que els governants de la capital s'estaven esforçant a modelar, es va aturar per reactivar-se més endavant, però tacada de propaganda franquista.

La Guerra Civil Espanyola va provocar la suspensió de les publicacions de la SAF l'any 1937 que no es van ser repeses fins al 1944, amb el nom de Junta Provincial de Turismo i un canvi substancial de contingut. Ja no estava destinat a una voluntat només turística, sinó que responia a interessos de blanqueig de la política franquista (García de León, 2013). Els governants de la dictadura van saber veure el potencial que tenia Barcelona i van voler-lo aprofitar. D'aquesta manera executaven un doble joc, catapultaven la ciutat com a destí turístic amb la finalitat d'atraure visitants pel benefici econòmic i, al mateix temps, utilitzaven la ciutat per atenuar el règim davant la resta de països occidentals.

L'any 1952, el govern franquista va organitzar el Congreso Eucarístico Internacional (García de León, 2013), seguint els interessos de la dictadura, l'esdeveniment va acollir a les cúpules del catolicisme d'arreu

del món i va aplegar a centenars de milers de persones. Aquest congrés va propiciar que les autoritats reunissin esforços per netejar la imatge de la ciutat, que havia caigut en una forta decadència després de la guerra (García de León, 2013). El congrés va ser el justificant per reprendre relacions diplomàtiques i van actualitzar infraestructures com l'aeroport, el tramvia o la instal·lació lumínica de plaça Catalunya i l'avinguda del Tibidabo (García de León, 2013). Així mateix, van començar a fer front al problema de l'habitatge que donaria peu a un nou planejament urbanístic, perquè era un punt clau del mateix Congrés Eucarístic. L'esdeveniment va ser retransmès pels mitjans de comunicació i no només es van emfatitzar els motius catòlics, sinó que es van voler donar a conèixer l'arquitectura i els monuments de Barcelona, especialment els de caràcter religiós (García de León, 2013), exhibint la ciutat, però des de valors més conservadors i tradicionalistes.

Barcelona va ser una escletxa del règim per apropar-se a l'acceptació internacional, sense renunciar al sistema dictatorial del franquisme. Un instrument per aparentar modernitat i tolerància, mentre regnava la falta de drets humans, civils i socials arreu de l'estat. Fent servir la imatge de Barcelona per tapar no només la pobresa, l'estat de les infraestructures i la marginalitat, sinó tot un model basat en el terror, la

manca de llibertats i les prohibicions per qüestions ideològiques, de raça i gènere.

Va ser en aquest període i en aquest context tan concret que es va començar a gestar el *Plan Comarcal General Metropolitano* (PGM), capitanejat per l'alcalde franquista José María de Porcioles, entre 1957 i 1973. Segons l'antropòleg Manuel Delgado, que té diversos estudis sobre la ciutat de Barcelona, aquest PGM és la base de tota la política urbanística posterior aplicada en democràcia (Delgado, 2017), i, per tant, un gran condicionant per a la ciutat. El Pla va ser aprovat durant la transició, el 1976, però va ser ideat i produït pels governants franquistes durant la dictadura.

En el si del franquisme va néixer la tradició del governant tecnocràtic i dirigista que caracteritza la gestió de l'urbanisme a Barcelona, de la mateixa manera que el PGM va impulsar el model que posiciona la ciutat en el mercat com un producte atractiu per a turistes i inversors, seguint el concepte de "ciutat competitiva" (Delgado, 2017). El PGM, a grans trets, passava per un gran procés de requalificació i desamortització del sòl industrial per transformar-lo en espais públics i fer de Barcelona un gran contenidor cultural, amb aquesta com a focus principal de l'oferta de la ciutat (Delgado, 2017). El precedent el va

marcar el llarg mandat de l'alcalde Porcioles, caracteritzat per un desenvolupament urbà desmesurat i descontrolat, encarat a la projecció exterior de la ciutat, però obviant les necessitats dels ciutadans i del patrimoni barceloní (Genovès i Millà, 2004). Durant el seu govern es van consolidar els moviments veïnals dels barris que van assolir el seu pic de força durant els anys 1970, especialment després de la creació el 1972, de la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona) (García de León, 2013).

La ruptura entre l'etapa tardofranquista i el període democràtic és qüestionada per la tesi de Manuel Delgado, com hem comentat, que defensa que la prioritat del model Barcelona sempre ha sigut l'especulació immobiliària i el consum massiu, formant part de les mateixes pràctiques abusives què, amb els anys i els diferents governs, només canvien lleugerament d'aparença i de nom (Delgado, 2017). No obstant això, la transició va suposar un canvi de paradigma global que va afectar la ciutat i diversos autors consideren que el model Barcelona va viure una evolució que es pot classificar en diferents etapes (García de León, 2013). Malgrat que no existeix un consens entre els estudiosos, tots els talls temporals es mouen entre uns paràmetres similars. El primer període, de 1979 a 1986, comprendria des de les primeres

eleccions democràtiques fins a la designació de Barcelona com a seu Olímpica. La segona etapa, seria tota la preparació i la celebració d'aquest esdeveniment mundial, de 1986 fins a 1992. La tercera, de 1993 fins a 1997, estaria definida per la crisi postolímpica, els nous projectes i la desacceleració econòmica. La quarta, de 1998 a 2006, correspondria, segons uns, a la consolidació del model Barcelona, segons altres, al declivi de la imatge de la ciutat per a sucumbir als interessos immobiliaris i comercialitzar amb els seus valors. Finalment, a partir de 2006, Barcelona refermaria la seva posició com a *marca* (García de León, 2013).

L'entrada a la democràcia, com hem dit, va ser un període molt complex, de crisis i molta por, però a la vegada va ser un moment d'oportunitats per a construir de nou estructures fonamentals i posar ordre a molt caos general, tant pel que fa a la demanda ciutadana, com a la gestió urbana, social i econòmica. Les reivindicacions socials i culturals van tenir un pes rellevant per a les polítiques públiques durant aquesta primera gestació del model Barcelona fora de la dictadura (Magro, 2009), especialment en el que es coneix com a *urbanisme democràtic*. Un sistema definit per la cohesió social i la implicació ciutadana, basada en la participació i l'escolta activa d'aquesta en el

planejament urbanístic de la ciutat. En aquest sentit, molts dels arquitectes que van contribuir en aquests plans populars, més endavant van ocupar càrrecs públics de l'administració i la gestió de Barcelona (García de León, 2013).

Durant aquest primer període també va canviar el model econòmic i es va iniciar un procés de desindustrialització, per tal de basar el funcionament financer de la ciutat en el sector terciari. Una transició econòmica que va suposar una forta crisi, perquè la ciutat es trobava decaiguda, era presa de l'especulació i les infraestructures estaven en un estat molt decadent. Al mateix temps, l'Ajuntament no només estava antiquat, sinó que acumulava deutes i urgia una forta voluntat d'avançar com a ciutat, de renovar-se, modernitzar-se i fer-se un lloc com a capital europea, amb l'afegit que des de la societat, es reclamava als governats construir de nou una identitat catalana perquè el franquisme l'havia anul·lat durant molts anys.

La Barcelona olímpica del 92 i la consolidació de la marca

L'octubre de 1986 va aparèixer l'oportunitat que els governants estaven esperant amb la proclamació de Barcelona com a seu pels Jocs Olímpics de 1992 (Palou, 2010). Va ser un punt d'inflexió per la ciutat Comtal i la seva imatge que va marcar tot el període posterior. Els JJ.OO. van esdevenir l'instrument idoni per a canviar la ciutat de dalt a baix, abordar els greus problemes que patia i engegar nous projectes. Ambiciosos programes sobre espai públic, construccions, renovacions senceres de barris... Tot plegat, acompanyat per l'impuls d'una extensa campanya de comunicació, una gran eufòria col·lectiva i la reivindicació veïnal en hores baixes, que va permetre dur a terme actuacions i projectes que, en un altre moment, s'haguessin topat amb una forta oposició ciutadana (Fabra i Huertas, 1991).

La Barcelona olímpica, malgrat tot, va comportar una construcció abundant i frenètica, alhora que va suposar una autèntica destrucció de patrimoni, amb la complicitat dels barcelonins i barcelonines (Palou, 2010) que van acceptar tirar endavant projectes que implicaven demolicions i enderrocaments de barris sencers. Es van poder aplicar alguns dels mateixos plans que en època franquista la ciutadania havia pogut aturar. La promesa olímpica havia aconseguit enlluernar els

habitants amb un futur pròsper per a la ciutat, en nom de valors de la civilització, la pau i l'avenç (Delgado, 2017). En paral·lel i continuant amb la inèrcia que donava el mateix moment històric, els governants de la ciutat van aprofitar per acabar definitivament amb la indústria i centrar-se de ple en una economia basada principalment en el sector terciari.

En aquest sentit, el PSC, partit que va governar la ciutat Comtal des de les primeres eleccions fins al 2011 ininterrompudament, va recuperar una idea noucentista com a campanya de propaganda: l'obertura de Barcelona al mar, reivindicant-se com a ciutat Mediterrània (Prats, 1997). Una estratègia de la dècada dels 80 per a promoure la imatge de la metròpoli com una capital europea, per tant, innovadora i moderna, i fer calar aquest missatge a la població i al món.

Tot el procés olímpic va implicar la macrourbanització de la ciutat i el plantejament d'una nova línia discursiva de Barcelona basada en la renovació de l'economia, la transformació de les trames urbanes, els canvis socials, la reestructuració de les funcionalitats, la voluntat d'internacionalització, la cura de la projecció d'una imatge i la captació de turisme, que van desembocar en la constitució d'un model que condicionaria el futur de la ciutat. El discurs d'un projecte polític que es basava en la resignificació, fonamentat en l'abandonament dels vestigis

franquistes que havien enfosquit i empobrit la ciutat, i construït amb l'esperança d'aixecar una nova Barcelona, neta i brillant, a través de la transformació, el disseny i el disseny urbà, l'atractiu turístic i la renovació dels carrers, per aportar modernitat als nous espais públics i als grans equipaments (Palou, 2010).

Mitjançant tota aquesta campanya de propaganda, amb eslògans tan populars com "Barcelona posa't guapa" (García de León, 2013) i la reforma urbanística per acollir els JJOO, els governants van aconseguir una imatge per a Barcelona que encaixava amb els estàndards occidentals del progrés i la modernitat, que al mateix temps, s'adequava a la competitivitat del mercat, una "nova" Barcelona atractiva com a producte de consum (Delgado, 2017), una metròpoli Mediterrània, amb un clima molt amable i agradable, un patrimoni natural i cultural seductor, amb festa per a tothom, un indret acollidor i solidari, allunyat de guerres i conflictes.

Alhora, es va mostrar com una ciutat capaç d'acollir esdeveniments internacionals i, per tant, es va posicionar com a candidata viable per altres grans actes mundials (Guerrero, 2022). És el cas del poc exitós Fòrum de les Cultures del 2004 o l'annual i multitudinari Mobile World Congress (MWC) que s'organitza a la capital catalana des de 2006,

només interromput el 2020 per la pandèmia mundial de la Covid-19, i cada vegada amb més participants i assistents.

També va néixer la necessitat, per una banda, de potenciar el turisme que estava començant a interessar-se per visitar la ciutat, i per l'altra, d'atraure a grans inversors internacionals. Per aquest motiu, el 1994 es va crear el Consorci de Turisme de Barcelona, com una agència de promoció públicoprivada i el primer Pla Estratègic de Turisme (Morillo, 2016). Tot aquest procés va tenir fortes conseqüències que es van anar evidenciant amb el temps com el turisme massiu, la gentrificació de barris, el problema en el preu de l'habitatge o la privatització d'alguns serveis públics essencials, entre d'altres (Canela, 2017).

Els anys immediatament posteriors van prosseguir amb l'etapa dels *New Projects*, projectes de l'administració finançats per agents privats que van imposar molts dels seus interessos (Morillo, 2016). Alguns dels més polèmics i paradigmàtics del model Barcelona van ser el 22@ del Poble Nou o l'anomenada regeneració del centre històric, que motivat per potenciar la representació i la comercialització de la ciutat, el van vendre com a una operació per a la millora de l'habitabilitat i la higiene, amb el desplegament d'una titànica i mediàtica campanya de publicitat (Delgado, 2017). Tot i que la ciutadania s'hi va girar en contra (Morillo,

2016), finalment, es va acabar destruint gran quantitat de patrimoni i habitatge per obrir la rambla del Raval i construint-hi el MACBA i la Filmoteca, fent un ús polític de la cultura, emprant-la amb la intenció de “pacificar” un barri conflictiu i, casualment, cèntric (Delgado, 2017). Essent la cultura i els esdeveniments puntuals una aposta clara per atraure el turisme, tant el de visita com el de negoci, i poder basar la seva economia en el sector terciari. La consolidació d’aquest discurs de la ciutat es va materialitzar simbòlicament el 2012 quan l’Ajuntament, en aquell moment convergent, va inscriure la Marca Barcelona al registre de Patents (Delgado, 2017).

Barcelona s’ha convertit en una ciutat molt visitada, reconeguda arreu del món pel seu patrimoni cultural i gastronòmic, pel disseny, pel clima, per la festa i per la seva emprenedoria tecnològica. Ha convertit símbols de la ciutat en veritables icones, com la Sagrada Família, el Barça, la rajola de panot de flor, el Modernisme o la Rambla. Ha aconseguit que esdeveniments d’abast mundial estableixin la seva seu com el MWW, el trofeu anual de Tennis del Comte Godó, el Primavera Sound o el Sonar, entre molts d’altres (Morillo, 2016).

No obstant això, Barcelona també és una metròpoli amb molta pobresa. Cada dia més gent dorm als seus carrers, el preu de l’habitatge està

disparat, barris sencers són gentrificats, barcelonins han de marxar de la ciutat perquè no poden mantenir el cost de la vida, famílies que han d’ocupar pisos buits dels bancs, persones joves obligades a compartir pis, sous molt baixos i feines precàries, conflictes amb el tràfic, obres i equipaments que no arriben, entre molts altres problemes amb els quals la ciutadania conviu dia rere dia.

Barcelona és, sense cap mena de dubte, una ciutat molt complexa i amb moltes cares que presenten diverses lectures, algunes de més populars que altres, que s’emmarquen en discursos que proven d’explicar la ciutat. Darrere totes aquestes idees que es projecten hi ha una ciutat física i simbòlica que es pot fragmentar en tantes *Barcelones* com persones la viuen, i, segurament, és la suma de totes elles les que esbossen una mica més la definició de la que podria ser la identitat de la ciutat de Barcelona.

Un mitjà de comunicació emergent

Marc teòric

El pòdcast o podcàsting és un mitjà de comunicació importat dels països anglosaxons a l'inici del segle XXI. L'origen del seu mot és una combinació entre la paraula *ipod*, nom del reproductor de música portàtil de la companyia *Apple*, i *broadcast*, que significa "difusió" en anglès. Aquesta paraula va ser ideada pel periodista Ben Hammersly del diari *The Guardian* l'any 2004 (McHugh, 2020). Malgrat que es tracta d'un fenomen estès mundialment, **pòdcast** encara no és una paraula oficial a les llengües de la península Ibèrica i per trobar una definició hem de cercar a diccionaris de països de parla anglesa. El de Cambridge, defineix un pòdcast com "un programa de ràdio emmagatzemat digitalment que es pot descarregar per Internet i reproduir per ordinador o per un reproductor MP3" (Cambridge University, 2022) o el diccionari d'Oxford, una mica més actualitzat, diu que es tracta d'un "arxiu d'àudio que pot trobar-se a Internet i reproduir-se en un ordinador o un dispositiu portàtil" (Oxford Learner's Dictionary, 2022).

Les definicions ens serveixen per emmarcar l'essència del que és un pòdcast: àudio i internet. Aquest format permet que l'usuari triï el que vol escoltar, on i quan, una combinació, a priori senzilla, es tradueix en adaptació i autonomia, característiques molt valorades a la societat actual per respondre a necessitats bàsiques del moment. Una època en

què tot va de pressa, no hi ha temps per a res, la feina absorbeix moltes hores del dia, tothom córrer per anar a tot arreu... És en aquest punt on el podcàsting permet trobar racons per a un mateix a qualsevol lloc i en qualsevol hora del dia, oferint la possibilitat de gaudir d'un contingut que pugui ser interessant per a l'usuari, estigui on estigui, sigui a casa, en desplaçament, fent esport o mil opcions més.

Pel que fa a model de gestió, existeixen dues tipologies, per una banda, el pòdcast vinculat a la ràdio, per l'altra, el pòdcast autònom. Si bé és cert que el format va néixer com una extensió "a la carta" de la ràdio convencional, existeixen pòdcast de producció independent a les cadenes radiofòniques (Guerrero Candela, 2021). D'aquesta manera, la varietat i l'oferta són infinites, raó per la qual cada vegada hi ha més opcions, més aplicacions i més quantitat de temàtiques.

En aquest sentit, el podcàsting compleix una funció a la societat similar a les plataformes de televisió com *Netflix*, *Amazon Prime Video* o *HBO*, amb un ventall inesgotable de sèries i pel·lícules disponibles. Hi ha una forta similitud entre ambdues formes d'entreteniment, tant pel que fa a la gran oferta de contingut, les diferents plataformes, les variades temàtiques, com la comoditat de consum dels seus productes.

El pòdcast, d'una manera semblant a les plataformes audiovisuals, és un mitjà de comunicació emergent que està guanyant una gran popularitat social, tal com ho reforcen les dades dels últims anys, malgrat que, en ser un producte relativament nou, el volum d'anàlisi no es pot comparar amb els mitjans de comunicació tradicional (Guerrero Candela, 2021), tot i que cada vegada hi ha més interès a estudiar la informació sobre el fenomen del podcàsting i el seu consum.

L'Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación (AIMC) inclou els pòdcasts en les seves estadístiques des del 2018, però no ho fa com un agent autònom, sinó com un complement de la ràdio i en el desglossat del consum d'Internet. A la següent taula (Fig. 2), les dades en relació amb el consum de ràdio a través del pòdcast on es pot visualitzar l'augment d'usuaris de podcàsting en només tres anys, d'un 1% el 2018 a un 2,3% d'oients el 2021. A la taula de continuació (Fig. 3), es veu, entre els mateixos anys, la pujada del 5,3% al 9,3% de les descàrregues de programes de pòdcast.

L'AIMC també ha determinat en un dels seus estudis més recents, que els oients de pòdcast han augmentat en un any el 54,4%, superant el milió de consumidors el 2021 (AIMC, febrer 2022).

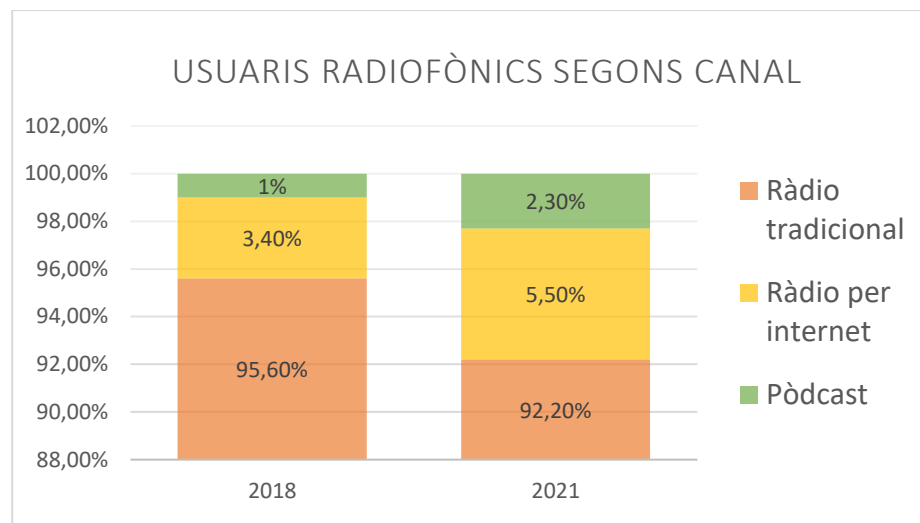

Fig. 2. Gràfic *Usuaris radiofònics segons canal*. Dades de l'AIMC, 2022. Elaboració pròpia.

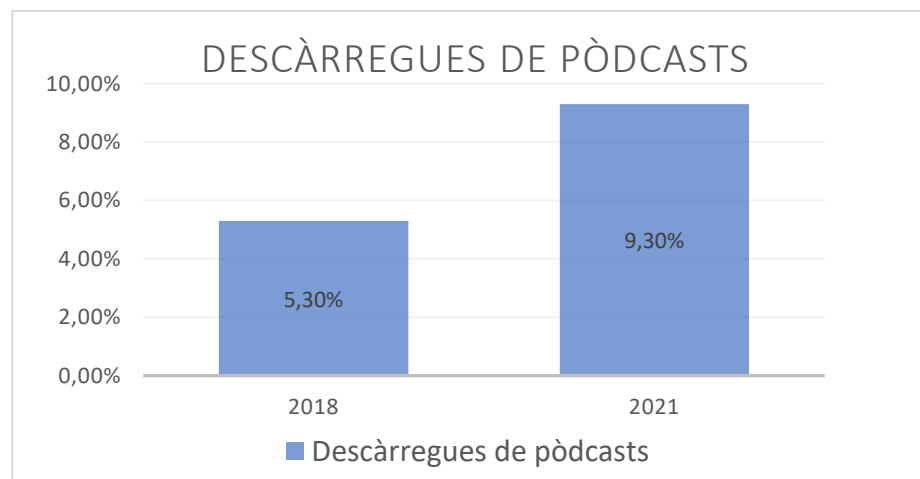

Fig. 3. Gràfic *Descàrregues de pòdcasts*. Dades de l'AIMC, 2022. Elaboració pròpia.

Hi ha altres institucions, a part de l'AIMC que realitzen estudis sobre el món del pòdcast, la majoria d'ells són investigacions d'universitats i, sobretot, les mateixes plataformes de podcàsting que fan anàlisi de forma constant per comprovar què és allò que funciona i allò que ha de millorar. És el cas de l'informe anual de Spotify, una de les plataformes d'àudio més escoltades en el panorama global que afirma que el consum de pòdcasts s'ha duplicat l'últim any 2022, amb un augment del 106% dels oients (Baldi, 2022). Tenint en compte que l'aplicació és també de música, gairebé 4 de cada 10 usuaris escolten algun pòdcast. Segons l'informe de la mateixa plataforma, però del 2021, més detallat, un 33% dels espanyols enquestats són usuaris freqüents de programes de podcàsting i un 51% ho són de tant en tant. El mateix estudi defensa que els joves d'entre 27 i 39 anys són els que en consumeixen amb més regularitat (Spotify, 2021). En canvi, la Revista Digital News Report Espanya (RDNRE) 2022 de la Universitat de Navarra conclou que la franja d'edat que més escolta aquest format és la de 18 a 24 anys. També fa un rànquing de les plataformes més utilitzades com podem veure al gràfic (Fig. 4): YouTube (30%) en primer lloc, Spotify (26%) en segon, i iVoox (19%) en tercer (Amoedo, 2022). L'observatori d'iVoox també confirma que el consum de pòdcasts ha augmentat. El seu estudi

diu que s'han duplicat els oients respecte del 2021 i que un 42,56% dels usuaris escolten pòdcast diàriament. El mateix informe estudia quin dispositiu és el més utilitzat i conclou que el telèfon mòbil amb un 48,71%, seguit per l'ordinador amb un 16,92%. Al mateix temps, un 71,73% dels enquestats valoren del format que els permet escoltar contingut mentre desenvolupen altres tasques (Martínez, 2022).

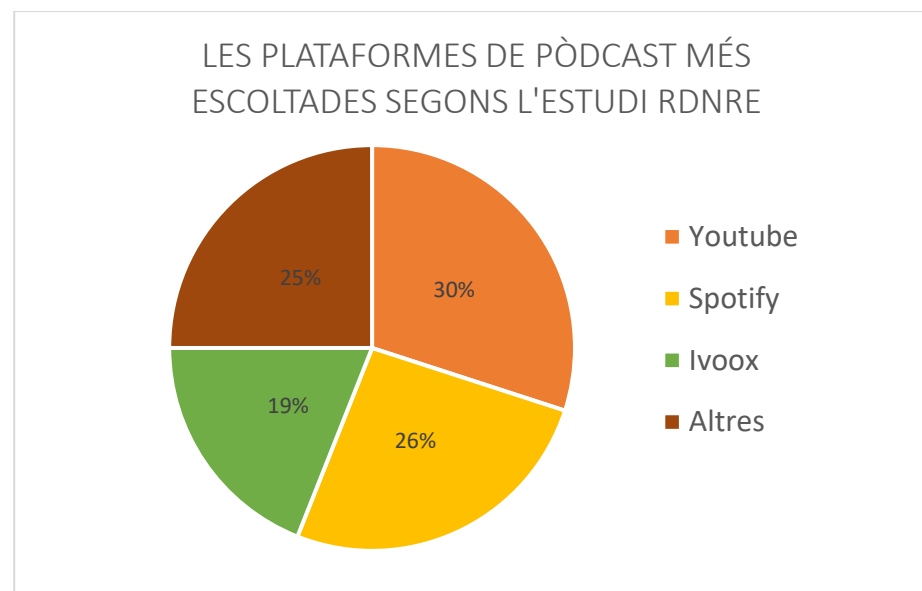

Fig. 4. Gràfic *Les plataformes de pòdcast més escoltades segons l'estudi RDNRE*. Dades de la Revista Digital News Report Espanya 2022 de la Universitat de Navarra. Elaboració pròpia.

També podem observar quins són els pòdcasts més escoltats segons la plataforma Spotify i la plataforma iVoox, a la següent taula (Fig. 5):

Els pòdcasts més escoltats a l'estat espanyol	
Segons iVoox (Martínez, 2022)	Segons Spotify (Mogrovejo, 2022).
<i>Días Extraños</i>	<i>The Wild Project</i>
<i>Nadie sabe nada</i>	<i>Estirando el chicle</i>
<i>The Wild Project</i>	<i>Nadie Sabe Nada</i>
<i>La ContraCrónica</i>	<i>Entiende Tu Mente</i>
<i>Estirando el chicle</i>	<i>El Podcast de Marian Rojas Estapé</i>
<i>El Partidazo de COPE</i>	<i>Por si las voces vuelven</i>
<i>Cuarto Milenio</i>	<i>Informativo matinal Ángel Martín</i>
<i>Por si las voces vuelven</i>	<i>Esta no te la sabes</i>

Fig. 5. Taula *Els pòdcasts més escoltats a l'estat espanyol*. Dades de l'estudi d'iVoox (Martínez, 2022) i de l'informe Spotify (Mogrovejo, 2022). Elaboració pròpia.

Tots aquests programes són molt variats i, de la mateixa manera que passa amb els estudis, no hi ha un consens sobre la temàtica més escoltada, però entre tot aquest ventall de possibilitats, les més populars són de salut i benestar, d'actualitat, comèdia i entreteniment, i els formats són sobretot en conversa o a partir d'entrevistes.

Cada estudi es mou amb dades diferents, però sempre coincideixen amb els conceptes clau i constants que es mantenen. En primer lloc,

podem afirmar que el pòdcast és un format a l'alça. Amb pocs anys ha anat augmentant de popularitat, tant pel que fa al nombre d'usuaris, com a l'oferta de contingut. Va fer una forta pujada durant l'època de la pandèmia de la Covid-19, l'any 2020, especialment els primers mesos de confinament. El principal dubte dels experts era si seria només un fenomen passatger i després es tornaria residual, o perduraria i s'estabilitzaria com un mitjà més de comunicació. Segons sembla, no només s'ha quedat en el dia a dia dels ciutadans, sinó que el consum, els usuaris i l'oferta creixen any rere any, sense pausa. A més a més, el gran gruix de consumidors es focalitza en un públic jove: la forquilla oscil·la entre els 18 i els 39 anys. Alhora, el factor més valorat del format és la possibilitat d'escoltar el programa mentre es duen a terme altres tasques, malgrat que no hi ha una temàtica més popular i la diversitat inunda les plataformes i triomfen les converses, així com les entrevistes.

En definitiva, la clau de volta sembla ser la llibertat que tenen els usuaris en poder triar, tant pel que fa al contingut, com pel que respecta al moment del dia o a l'espai per fer-ne ús. Per tant, es tracta d'un format que s'adapta a les necessitats de la societat contemporània.

Referents de divulgació

Marc teòric

El món del podcàsting ofereix als usuaris un gran ventall de possibilitats, una infinita varietat de fórmules que poden servir d'inspiració per a dur a terme nous projectes, o bé diferents programes de divulgació que ens poden servir de referents.

Hi ha programes d'interès pel seu contingut i la seva vinculació amb la cultura, tot i que no són els que més audiència tenen. Tanmateix, el contingut de difusió cultural es presenta a les plataformes com un valor de qualitat i mitjançant una àmplia oferta. Molts dels programes de ràdio tradicionals tenen seccions i pòdcasts de temes culturals de literatura, de conceptes, d'art, de folklore, de música: *Ciutat Maragda*, un programa de literatura de Catalunya Ràdio; *Il·lustres execrables*, una secció del Via Lliure dels caps de setmana de RAC1 o *Al teatre amb Rosa Badia* de la Cadena Ser Catalunya, són alguns dels exemples de les cadenes més escoltades a Catalunya.

Un referent internacional i pioner en la divulgació de contingut cultural a través del pòdcast va ser el programa anglès *A history of the world in 100 objects* (La història del món en 100 objectes), dirigit i presentat per Neil MacGregor, un historiador de l'art, que va ser director de la National Gallery de Londres entre 1987 a 2002 i director del British Museum de 2002 a 2015. El 2010 es va iniciar aquest programa, fruit

d'una col·laboració entre el British Museum i la BBC, que explicava la història del món a partir de l'estudi de 100 objectes del museu Britànic, un per a cada capítol de 20 minuts cadascun, enfocat a un públic divers i, sobretot, interessat per l'art i la història. L'èxit va ser tal que, a part de guanyar diferents premis de divulgació (Brown, 2011), el 2012 es va editar un llibre que recollia tots els episodis i va arribar a ser traduït a moltes llengües. El més interessant d'aquest cas és que va ser un exemple de difusió de patrimoni i d'història molt innovador, que fugia dels estàndards de l'acadèmia i el formalisme, tant en el format comunicatiu, com en la idea base de difondre els béns del museu, alhora que amb la manera de narrar una història de la humanitat.

Més enllà de les ràdios amb casos precursors, hi ha programes independents o d'altres institucions que també promouen els pòdcasts de divulgació cultural que són referents per aquest projecte. No tots són estrictament de patrimoni arquitectònic, ni sobre la ciutat de Barcelona, tot i que n'hi ha alguns que sí. Estem parlant d'exemples com *Coses Modernes*, un pòdcast de *podcast.cat* del diari digital de cultura *Núvol* que reflexiona sobre art, teatre, arquitectura i coses modernes (Puigtobella, 2022). Les presentadores són dues estudiants d'arquitectura l'Olímpia Solà Inaraja i l'Elena Roig Seguí, i una estudiant

d'història de l'art, la Bruna Autet Codinach. El programa s'estructura en tres temes que desenvolupen cada una d'elles. No sempre tenen relació entre si, ara bé, estan estretament relacionats amb l'arquitectura, l'art, el teatre i la cultura en general. Destaca que es tracta d'estudiants, i, per tant, la major part de les vegades es basen en els coneixements que estan aprenent per triar les temàtiques. Alhora, desenvolupen una conversa entre amigues, de caràcter informal, però amb continguts seriosos i coneixements culturals, un format que no cau en la monotonia i és entretingut, a la vegada que rigorós.

Des de fa pocs anys les institucions patrimonials i culturals també han començat a crear els seus propis pòdcasts. Un cas paradigmàtic que és d'interès per aquest projecte és *Barcelona AMB Paraula d'Arxiu*, un pòdcast de l'Arxiu Municipal de Barcelona que explica episodis i successos de la ciutat a partir de la documentació que hi guarda. El 2022 va ser guardonat amb els Premis Sonor de pòdcast en català a la categoria de millor guió (Radio Ext., 2022). El seu format, molt tradicional, és a partir d'explicacions monogràfiques que Xavier Cazeneuve, historiador i divulgador, especialitzat en la història de Barcelona, i Pere Andreu Jarrod divulgador musical, conferenciant, radiofonista i articulista, desenvolupen en cada un dels episodis, que

tenen entre 20 i 45 minuts de duració. Està enfocat a un públic general, més aviat adult i culturitzat, interessat pels esdeveniments històrics de Barcelona. És un bon exemple per aquest projecte pel que fa a la divulgació de contingut, perquè, malgrat que d'una forma molt clàssica i acadèmica, utilitza el podcàsting per parlar de la ciutat, essent un mitjà innovador per a la difusió de cultura a Barcelona i emprant alguns dels seus recursos com els efectes de so que generen diferents ambients.

Els pòdcasts de les entitats culturals estan en un moment molt productiu, tant és així que se'n fan ressò les mateixes institucions públiques. Des de les xarxes socials del Departament de Cultura de la Generalitat es difonen alguns dels programes en català que estan creant les diferents institucions (Departament de Cultura, 2023). Alguns dels exemples que surten en els posts d'Instagram són els següents, així com les imatges d'algunes de les seves caràtules (Fig. 6):

- *Viatge a Júpiter*, de la Filmoteca de Catalunya que fa un repàs de l'actualitat al centre i dels esdeveniments més destacats.
- *Pla C* Cultura pel Clima*, de l'institut Català de les Empreses Culturals, sobre la lluita contra el canvi climàtic i recursos per reduir la petjada ecològica.

- *Sala 113. Històries Arxivades*, sobre històries sorprenents del patrimoni català de Patrimoni de Catalunya.
- *Sentir l'Arxiu*, de l'Arxiu Nacional de Catalunya sobre documentació i fets del passat català.
- *Arqueopodcast* del Museu Arqueològic de Catalunya que parla dels secrets dels jaciments més importants.
- *Biblioteca de Catalunya: Una caixa de sorpreses*, de les rareses i curiositats que amaga la Biblioteca de Catalunya.
- *L'última bruixa*, una narració de Catalunya Ràdio i iCatfm, d'una bruixa que la persegueix un caçador i viatja per èpoques i pobles.

Tot i el gran pes de les entitats públiques, n'hi ha d'altres des del vessant privat o independent que també són molt bons referents. Seria el cas del pòdcast *Punkis decimonòniques* que no difonen ni patrimoni arquitectònic, ni parlen de Barcelona, però són un molt bon exemple de divulgació literària de rigor, entreteniment i per a joves. L'editora de Petits Plaers i Club Victòria de Viena Edicions, Blanca Pujals i la llibretera de La Carbonera al Poble-sec Carlota Freixenet van començar fent un club de lectura a la llibreria sobre una de les col·leccions editades, parlant sobre literatura victoriana escrita per dones que va acabar convertint-se en un pòdcast (Carreras, 2022). *Punkis decimonòniques* és

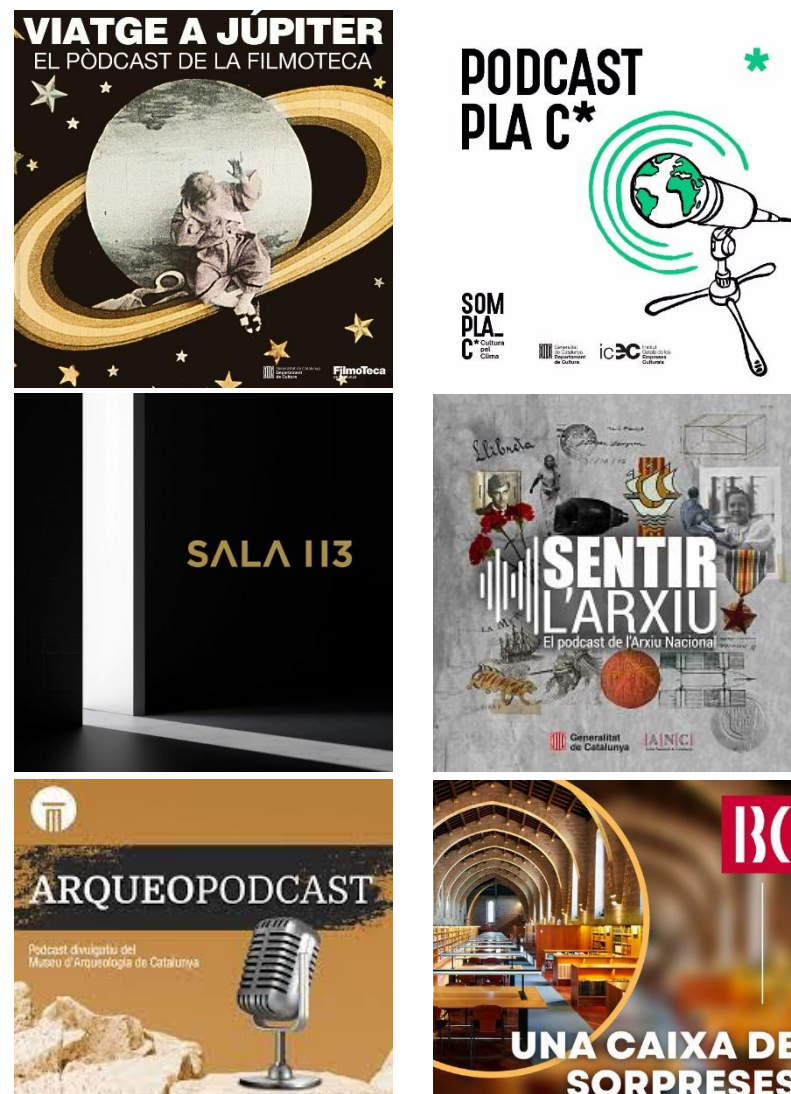

Fig. 6. Caràtules dels pòdcast: *Viatge a Júpiter*, *Pla C*, *Sala 113*, *Sentir l'Arxiu*, *Arqueopodcast* i *Una caixa de sorpreses*.

interessant per com està enfocat, perquè cada capítol tracta d'un llibre del segle XIX, s'explica i es comenta la vida de l'autora i la història de la novel·la des de les impressions de l'actualitat. És una conversa entre dues persones que entenen del que parlen, estan documentades, però al mateix temps tenen molta complicitat, aporten diferents opinions i segueixen un to divertit, sense perdre la immersió en cada obra. Es tracta d'un bon exemple de comunicació fluida que no perd professionalitat ni rigor en el contingut, alhora que manté un toc fresc, jove i de proximitat.

Relacionat amb la comunicació i el format de conversa entre persones que es coneixen hi ha altres exemples que ens serveixen de referent, com *Deforme Semanal Ideal Total* que és un programa que està triomfant a tot l'estat. Es tracta d'una conversa entre Lucía Lijtmaer, escriptora i periodista i Isabel Calderón Peces-Barba, guionista i humorista, que reflexiona sobre un concepte. Desenvolupen tota una dissertació d'aquest a través d'experiències vitals, de biografies de personatges de la cultura, de narracions literàries o fílmiques, d'opinions personals, de feminismes o de ficcions que creen, sempre dirigint-se a un públic còmplice amb tot el que s'explica (Avendaño, 2021). Una de les claus de l'èxit d'aquest pòdcast, encara que per alguns

això és el que l'arruïna, és la familiaritat amb la qual s'expressen. Ser-ne oient és com escoltar una conversa privada entre dues amigues (molt cultes) a la taula d'un bar mentre prenen una cervesa. I amb tot el que això implica: expressions col·loquials, pujades de to en tots els sentits, alguns crits, opinions desbocades, etc. Però no deixa de ser un programa de referència pel que fa a contingut intel·lectual i cultural. Es tracta de tenir aquest programa en compte com a model d'èxit de comunicació entre la població de la generació mil·lenial i la generació Z.

En una tessitura similar, però en català, hi ha *Oye Polo*, un programa d'actualitat, feminisme, política i humor, conduït per Ana Polo, humorista, guionista, reportera i *community manager*, i *Oye Sherman* (Maria Rovira) humorista, escriptora i guionista. El pòdcast es desenvolupa a partir de l'actualitat de les xarxes socials, especialment de Twitter i de la interacció amb els oients. Comenten tota mena d'ítems quotidians com lletres de cançons, sèries de televisió, personatges públics i polèmiques actuals, sobretot que toquin qüestions de gènere i drets socials. Fan una denúncia explícita a les pràctiques masclistes i misògines, al mateix temps que parlen de la vida

i el dia a dia més comú. L'humor i la ironia tenen un pes molt rellevant en la comunicació del programa, així com la familiaritat i la conversa amistosa, acompanyada d'efectes sonors, músiques i sintonies per a les seccions. La comunicació que les presentadores tenen entre elles, la complicitat que generen amb el públic i el llenguatge que utilitzen, són el que el fa més interessant com a referent.

Un pòdcast de referència perquè engloba cultura, entrevista i format innovador, fugint de l'acadèmia, però sense perdre rigor, és el que presenta l'historiador de l'art i museòleg, Damià Amorós inclòs dins *El Temps de les Arts*, anomenat *La Reserva*. Funciona a base d'entrevistes a personatges de la cultura mentre passegen per espais patrimonials concrets, cada capítol una figura i un escenari diferent. Part dels temes d'aquestes converses tracten del lloc per on estan caminant, així com del seu entorn artístic i cultural. És per aquesta raó que la referència és molt pertinent, com a pòdcast de cultura que no segueix les línies tradicionals, per tant, una excepció dins la norma no escrita. De la mateixa manera, utilitza el moviment i l'entorn per nodrir el contingut del programa, un recurs molt atractiu i que aporta moltes opcions, i l'aposta pel format diàleg.

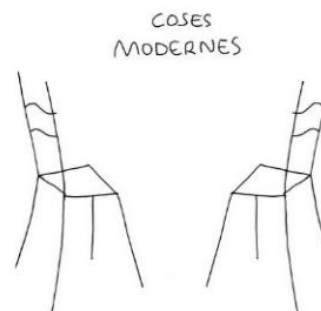

Fig. 7. Caràtules dels pòdcast: *Coses Modernes*, *Barcelona amb Paraula d'Arxiu*, *Punkis Decimonòniques*, *Oye Polo*, *Paseando por Madrid* i *Deforme Semanal*.

Encara que podríem continuar anomenant pòdcasts perquè hi ha milers d'exemples, però finalment, parlarem d'un que desenvolupa un objectiu similar al d'aquest projecte i, per tant, és un referent clau per al projecte. Es tracta de *Paseando por Madrid*, un programa de la plataforma Podimo presentat per Francisco García, conegut per la seva faceta d'*influencer* com a Kikillo a les xarxes socials (Podimo, 2022). El plantejament es basa a explicar curiositats i descobrir els carrers de Madrid mentre passeja per ells. L'usuari el pot consumir des d'on vulgui i aquí el valor afegit, fent els mateixos recorreguts. És un molt bon referent per aquest projecte per la idea de parlar dels espais *in situ*, així com per donar la possibilitat als usuaris de veure-ho amb els seus propis ulls i de viure-ho, com una experiència completa, no només sonora, sinó vivencial. Al mateix temps que explica la ciutat de Madrid a través dels seus carrers i els seus espais, és a dir, parla de patrimoni arquitectònic i de paisatge urbà, combinat amb curiositats dels indrets.

Deixant de banda el format podcàsting, existeixen altres vies per a la difusió de patrimoni arquitectònic que són d'actualitat. No podem passar per alt els diferents comptes d'usuaris particulars de les xarxes socials que es dediquen a la divulgació cultural, especialment d'arquitectura. Només per posar dos exemples, però que són

significatius, per una banda, hi ha la Caçadora de Masies, @lloret.m.b (Caçadora de Masies, s.d.). Un compte d'Instagram de Marta Lloret amb més de 44 mil seguidors, que es dedica a difondre el patrimoni rural de Catalunya ensenyant les masies del territori i denunciant la falta de recursos i les males condicions del patrimoni del país (Artime i Llach, 2021). És interessant per la manera com ha aconseguit interpel·lar a molts usuaris i mitjançant una temàtica, a priori, poc cotitzada com és el patrimoni arquitectònic rural. Per altra banda, hi ha Històries de Barcelona, un compte de Twitter @historiesdebcn (Històries de Barcelona, s.d.) amb més de 30 mil seguidors que porta David Martínez, un periodista que es dedica a fer fils explicant memòries, vestigis i curiositats de Barcelona, amb fonts i documentació contrastades. Cada fil està motivat per alguna efemèride i narra una petita història de la ciutat, com per exemple "Navas, quan el metro va donar nom a un barri" (Martínez, 2023). Explica la ciutat, però a través de curiositats petites, no parla sempre de grans temes, tot i que a vegades sí, però ho fa des d'una mirada local i discreta, parlant de Barcelona per a la gent de Barcelona i està tenint molta repercussió.

Per anar acabant, no podem deixar d'esmentar les rutes per la ciutat que no estan enfocades a turistes, sinó que són pel públic local. La via

de les visites és molt més tradicional que el format podcàsting o el de les xarxes socials, però és el principal mitjà de divulgació de patrimoni que encara tenen les ciutats. A Barcelona s'ofereixen des de diferents empreses de gestió i difusió cultural com Explica'm Barcelona: Rutes d'història i culturals, CultRuta, Conèixer BCN, Club Cultural Centre Europeu, entre d'altres. Moltes opcions a espais de la capital catalana i a institucions patrimonials que aposten per activitats, tan escolars com per particulars, seguint l'objectiu de conèixer Barcelona des d'un ampli ventall de punts de vista, des dels més bàsics i tòpics, fins als més singulars, específics i diferents.

És per tot això que aquest projecte, malgrat no tenir un precedent directe, té molts referents, perquè la difusió de patrimoni cultural és una disciplina que existeix des de fa molts anys i està consolidada, per tant, és una font inesgotable d'inspiració. Alhora, l'oferta de pòdcasts és més recent, però en definir-se amb un format lliure, està ple de contingut i maneres de fer molt diferents, seguint un sistema que atrau usuaris més joves. En conseqüència, és també un pou de possibilitats, d'idees i models a seguir, aprendre i referenciar-se, per crear un projecte de divulgació de patrimoni barceloní adequat al present i al públic, pertinent en les necessitats i original en la forma d'esdevenir-se.

La nova xarxa d'autobusos

Marc teòric

La xarxa d'autobusos de Barcelona és un agent actiu i destacat en aquest projecte. El punt de partida del pòdcast és difondre el patrimoni de Barcelona a través dels espais-temps que es generen a les parades dels busos, és a dir, explicar la ciutat que l'usuari del transport públic té davant mentre espera que arribi el vehicle. És per aquest motiu que és imprescindible fer una revisió a la xarxa de busos de Barcelona, per tal de contextualitzar-la, analitzar el sistema que utilitza i estudiar-ne la forma.

El sistema de línies d'autobús forma part de Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) que és la principal empresa gestora del transport públic de l'àrea metropolitana que, segons informa la web, aglutina:

«Les empreses Ferrocarril Metropolità de Barcelona, SA, i Transports de Barcelona, SA, que gestionen la xarxa de Metro i Autobús per compte de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. També inclou les empreses Projectes i Serveis de Mobilitat, SA, que gestiona el telefèric de Montjuïc; els Transports Metropolitans de Barcelona, SL, que gestiona productes tarifaris per mitjà de la plataforma de comerç electrònic Hola Barcelona i altres serveis de transport, així com la Fundació TMB, que vetlla pel patrimoni històric de TMB i promou els valors del transport públic a través d'activitats socials i culturals.» (Grup TMB, 2023)

TMB, entre molts altres recursos, té una base de dades sobre els seus serveis a l'àrea metropolitana que es troba a l'abast dels usuaris, així com un portal de transparència d'accés virtual en constant actualització. Pel que fa al servei de busos, fent un buidatge de les dades bàsiques, actualment hi ha 2.653 parades actives a tota la metròpolis, amb 1.417 marquesines i 753 parades amb panells d'informació dinàmica i 1.173 pals de parada. Hi ha un total de 106 línies diferents que es mouen pels carrers de la ciutat de Barcelona que tracen uns 830 km de recorregut en conjunt i un total de 211,72 km de carril bus (TMB, 2021).

No obstant això, la xarxa d'autobusos de la ciutat Comtal té més de cent anys d'història. En global, es tracta d'un servei valorat i utilitzat de la ciutat des dels inicis, però que ha passat per diferents etapes i creixements. La primera línia de bus es va crear el 1906 i anava de plaça de Catalunya fins al districte de Gràcia. Aquest va ser el naixement del primer recorregut, malgrat que veritablement la xarxa es va començar a implementar a partir de la dècada dels anys 20 (Martí, 2019). L'extensió d'aquest servei va ser progressiu, sense una planificació darrera i moltes de les línies que s'anaven establint substituïen els tramvies que, sobretot a partir del 1960, dificultaven molt el trànsit i la mobilitat arran de l'esclat del transport privat (Martí, 2019). L'entramat

de busos es va veure afectat per la convivència amb altres vehicles, alguns amb els quals ja vivien antigament com el metro o el taxi, o alguns de nous com el servei de bicicletes (Bicing) i el seu respectiu traçat de carrils.

Una connexió complexa, no gaire eficient i amb un canvi constant en el nombre d'usuaris, va portar a l'Ajuntament i a TMB a fer un replantejament de la xarxa amb una clara planificació darrere que fos més adequada al seu temps, als traçats de la seva ciutat i els seus ciutadans i ciutadanes. El 2012 es va iniciar el projecte pel nou circuit d'autobusos que es basava en millorar l'experiència dels usuaris i del bon funcionament del servei, amb aspectes com l'accessibilitat, l'eficàcia i l'aplicació productiva dels recursos (Martí, 2019). Aquesta iniciativa va finalitzar el 2018 amb la implementació del projecte que es va anomenar Nova Xarxa de Busos (NXB) i el van definir com:

«Un concepte basat en la implantació de 28 línies d'altres prestacions —17 de verticals, 8 d'horitzontals i 3 de diagonals— amb trajectes tan rectes com sigui possible, amb més i millor informació i senyalització, i potenciant les mesures de prioritat del bus davant el vehicle privat. Aquesta graella de línies d'altres prestacions es complementa amb part de les línies convencionals que hi ha en

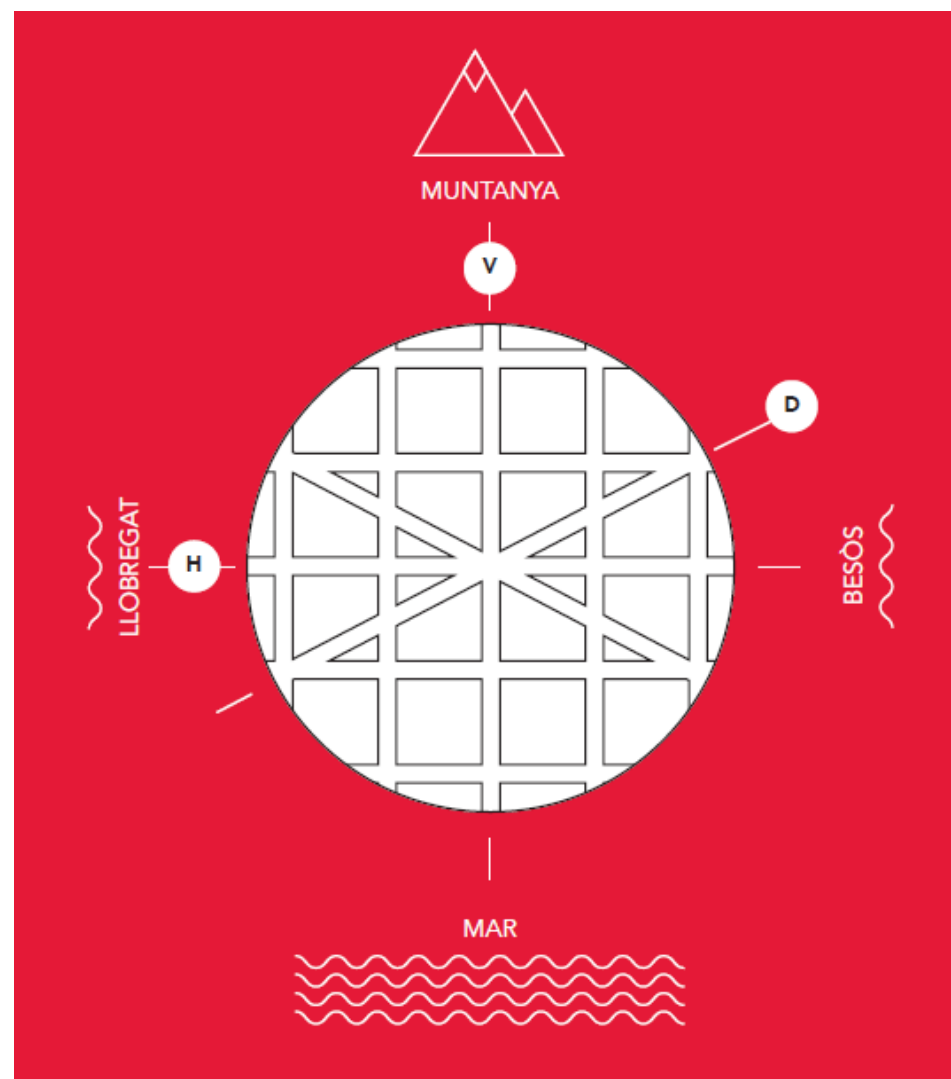

Fig. 8. Imatge del plantejament bàsic d'orientació de la NXB i els límits bàsics de la ciutat, extreta del projecte de la NXB (Martí, 2019).

funcionament a la ciutat (amb modificacions o sense) i les de proximitat.» (Martí, 2019).

El punt de partida va ser una reestructuració general per planificar la xarxa i fer-la més eficient, passant per un procés participatiu amb la ciutadania. Es tracta d'un sistema que fusiona algunes línies del passat i les de proximitat, a la vegada que en crea 28 de noves que s'articulen a partir d'un sistema molt senzill. Es basa en el tram central, l'Eixample com a model de quadrícula, així com les vies principals i els límits bàsics de la ciutat (Fig. 8): verticals, la muntanya i el mar, horitzontals, el riu Besòs i el riu Llobregat i diagonals per creuar-la (Martí, 2019).

El nou disseny (Fig. 9) que es planteja a partir de línies rectes, facilita la comunicació, la conducció en els trajectes i la regularitat, alhora que millora les distàncies, de la mateixa manera que la nova nomenclatura dels autobusos H pels horitzontals, V pels verticals i D pels diagonals, augmenta la comprensió del sistema i incrementa el nombre d'usuaris.

La implementació es va dur a terme a través de diferents fases per a garantir el control de qualitat i poder fer avaluacions. El desplegament va ser progressiu entre 2012 i 2018, amb la introducció d'entre 3 i 8 autobusos per any. S'havia de fer la substitució i la transició de l'antiga

xarxa per la nova i es van anar modificant traçats, fins a activar totes les línies (Martí, 2019).

La NXB va implicar una millora de les infraestructures relatives al sistema de bus i a la via pública: nous carrils, prioritat en el pas del bus a la ciutat o millores en l'accessibilitat. Alhora, va comportar una sèrie de beneficis que han suposat una més alta freqüència de pas en els diferents vehicles de cada línia, més regularitat i més rapidesa, una millora en la connectivitat general de la ciutat, en els trajectes llargs i els curts i tenint en compte certa extensió a l'Àrea Metropolitana amb els municipis de L'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià del Besòs i Badalona. Al mateix temps, també un augment de la sostenibilitat pel que fa als automòbils, els combustibles i l'evolució tecnològica, així com el creixement de la informació a la ciutadania i la facilitat en l'ús del servei, més accessible i comprensible per tothom (Martí, 2019).

En general, els usuaris de l'autobús de Barcelona valoren positivament la NXB i, per tant, des de la renovació a la NXB, Barcelona té una xarxa d'autobusos planificada i eficient que manté la satisfacció de la ciutadania que utilitza els seus serveis regularment, mantenint la ciutat Comtal ben connectada entre tots els seus punts.

Mapa de la Nova Xarxa de Bus de Barcelona 2018

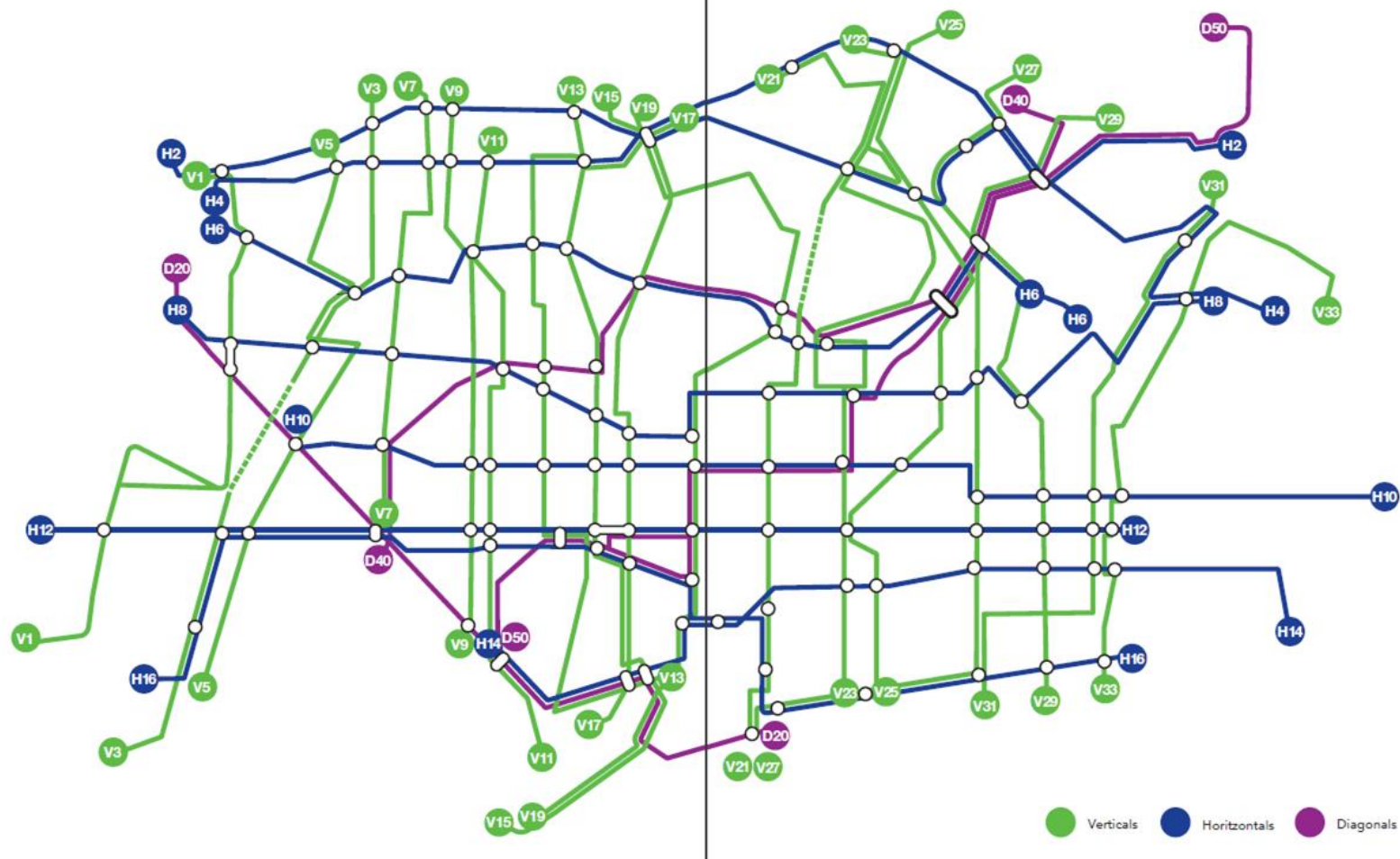

Fig. 9. Imatge del tram de la xarxa dels tres models de línies (V, H i D), extreta del projecte de la NXB (Martí, 2019).

El públic

Marc teòric

El perfil del públic d'aquest pòdcast és un punt important de la diagnosi del projecte. Per començar, cal fer una anàlisi dels diferents agents implicats, així com de les necessitats d'aquests i el producte. Els objectes d'estudi són els consumidors de productes de podcàsting, de productes de difusió cultural i els usuaris de TMB.

Pel que fa als oients de pòdcast hi ha diferents enquestes que presenten números útils per aquesta avaluació. En general, els informes de les plataformes de pòdcast coincideixen en les franges d'edat que més escolten pòdcast com és el cas de les següents taules (Fig. 10.) (Fig. 11) generades amb dades de Spotify (Spotify, 2021) i Digital News Report (DNR) (Amoedo, 2022) que estableixen la màxima audiència en la franja d'edat d'entre 18 i 40 anys, un públic jove.

Posant el focus en els espais on s'escolten, els informes també aporten diferents dades que resulten interessants. Segons l'estudi del *Marco General de los Medios* (MGM), realitzat el 2022, el 100% dels oients consumeixen els productes de podcàsting a casa, al mateix temps que un 70% d'aquests també ho fan al carrer o als mitjans de transports, mentre que només un 33% ho fa a la feina, un 11% a la universitat o al centre d'estudis (AIMC, 2022).

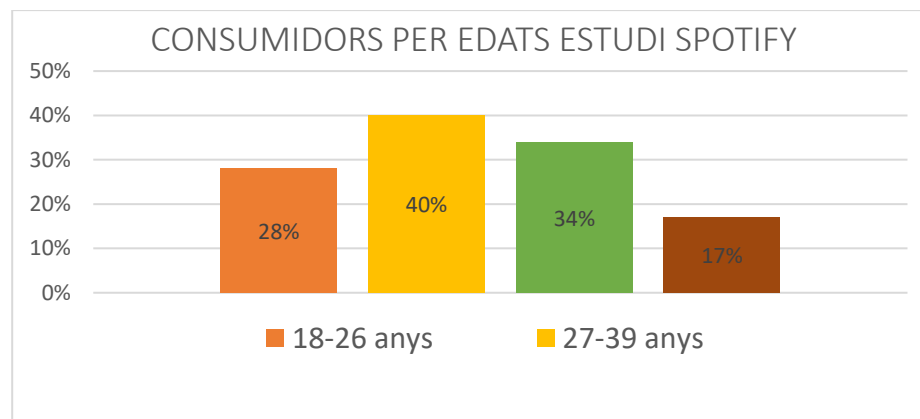

Fig. 10. Gràfic *Consumidors per edats estudi Spotify*, dades de (Spotify, 2021). Elaboració pròpia.

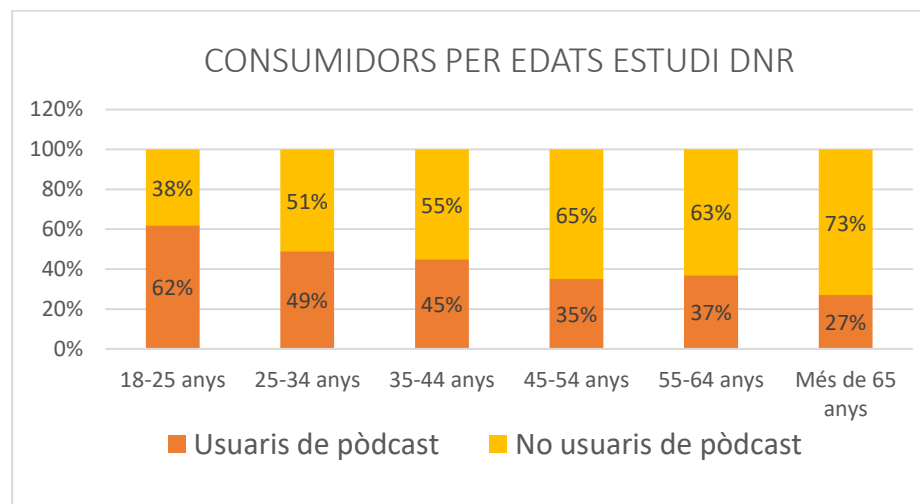

Fig. 11. Gràfic *Consumidors per edats estudi DNR*, dades de (Amoedo, 2022). Elaboració pròpia.

Segons l'enquesta duta a terme per Spotify, el 50% dels usuaris escolten pòdcasts mentre executen tasques de casa com netejar o ordenar. El 29% ho fan mentre cuinen, el 25% mentre fan esport o estan al gimnàs, el 24% en els desplaçaments de camí a la feina, al centre formatiu o a casa, el 22% per relaxar-se o anar-se'n a dormir, el 15% escoltant estrictament el pòdcast i el 7% mentre estudien (Spotify, 2021).

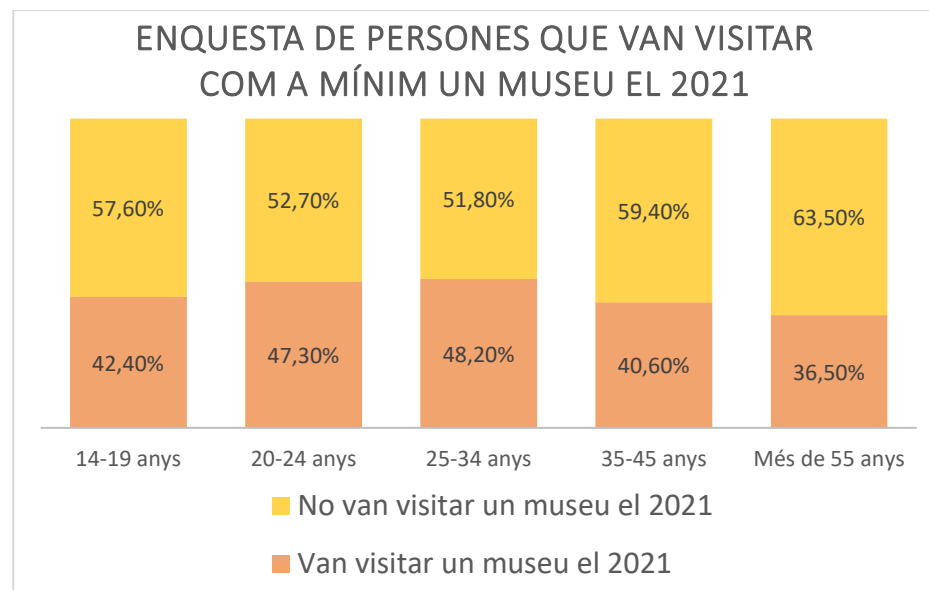

Fig. 12. Gràfic *Enquesta de persones que van visitar com a mínim un museu el 2021*, dades de l'*Enquesta de participació cultural a Catalunya 2021. Museus i altres centres expositius i afectació de la COVID-19* (OPPCC, 2022). Elaboració pròpia.

Deixant els pòdcasts a una banda, i entrant a l'interès cultural dels usuaris, hi ha estudis per edats amb unes dades una mica diferents de les dels pòdcasts. Segons l'*Enquesta de participació cultural a Catalunya 2021. Museus i altres centres expositius i afectació de la COVID-19* realitzada per l'Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya (OPPCC) "el 52% dels més joves no visita museus ni altres centres expositius per manca d'interès" (OPPCC, 2022). L'enquesta que registra les persones segons franges d'edat que han visitat un museu com a mínim durant el 2021 (Fig. 12) no especifica si ho van fer per obligació, per interès, ni tampoc quantes vegades ni a quins espais.

L'*informe de resultats de l'enquesta de museus de l'any 2021* de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona (ODCB) determina un augment del públic jove des del 2019 al 2021, sent la franja de 0 a 29 anys la més àmplia amb un 33,5% de visitants, partint de 29,1% el 2019 (GESOP, 2021). El resum de l'enquesta (Fig. 13) diu que "les persones que han visitat els museus de la ciutat al llarg del 2021 tenen un perfil més aviat jove, amb un 33,5% de menors de 30 anys (GESOP, 2021). Tanmateix, com passa amb l'anterior informe, no especifica quin és el context i la motivació de les visites d'aquestes persones.

Fig. 13. Gràfic *Persones que han visitat com a mínim un museu el 2021*, dades de *L'informe de resultats de l'enquesta de museus de l'any 2021* de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona (GESOP, 2021). Elaboració pròpia.

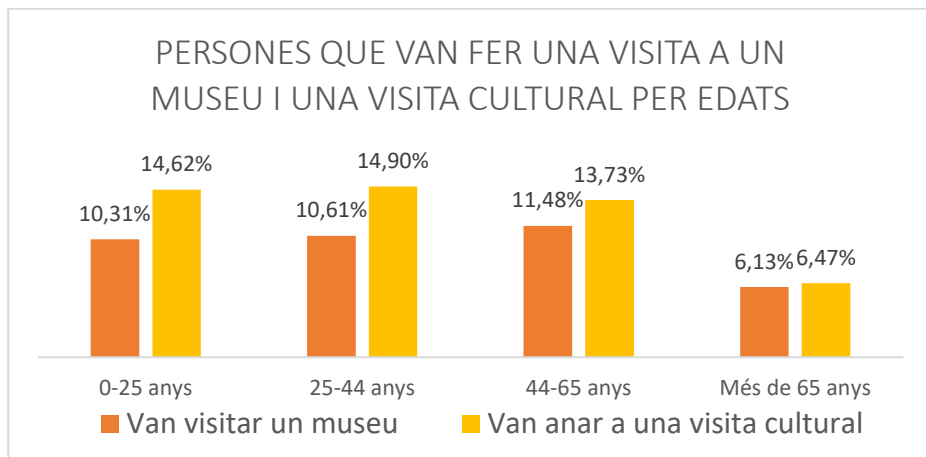

Fig. 14. Gràfic *Persones que van fer una visita a un museu i una visita cultural per edats*, dades de *Població que ha participat en activitats culturals i de lleure en el darrer mes per sexe i grups d'edat* de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat, 2023). Elaboració pròpia.

Segons l'enquesta *Població que ha participat en activitats culturals i de lleure en el darrer mes per sexe i grups d'edat* de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat, 2023), el que més van visitar un museu i van realitzar visites culturals van ser els d'entre 24 i 44 (Fig. 14).

La participació de la gent jove a les institucions patrimonials és força àmplia i supera a les altres franges d'edat, malgrat que desconeixem les motivacions internes. A més a més, cal tenir en compte que és l'únic segment de la població que és usuari d'aquests equipaments culturals per obligació escolar, per tant, moltes vegades es tracta d'un públic captiu. En resum, les dades ens aporten el jovent com el públic que més participa de les activitats culturals, però no ens parlen dels seus interessos.

Deixant a una banda la participació en institucions culturals, finalment dirigim l'atenció en el transport públic de Barcelona i els usuaris del servei d'autobús. En dades generals recollides al portal d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona, el 2022 el bus va tenir 178,1 milions de viatgers, 30,8 milions més que el 2021, però 37,3 milions menys que el 2019 (TMB, 2021). El servei s'està recuperant a poc a poc de la pandèmia i cal tenir en compte que 2022 encara hi havia

restriccions i afectacions variades per la Covid-19. No obstant això, les xifres són molt altes i utilitzen el servei moltes persones a l'any.

L'enquesta de mobilitat en dia feiner de 2021 duta a terme per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), ens aporta informació més detallada sobre els usuaris i TMB. La mobilitat de la ciutat de Barcelona està calculada en un 90,3% de tota la ciutadania. D'aquest total, un 54,9% es desplaça mitjançant la mobilitat activa (caminant, bicicleta, patinet...), un 23,9% usa el transport públic i un 21,2% fa servir el vehicle privat. Respecte al transport públic, podem visualitzar a la taula (Fig. 15) com l'autobús és el transport més utilitzat.

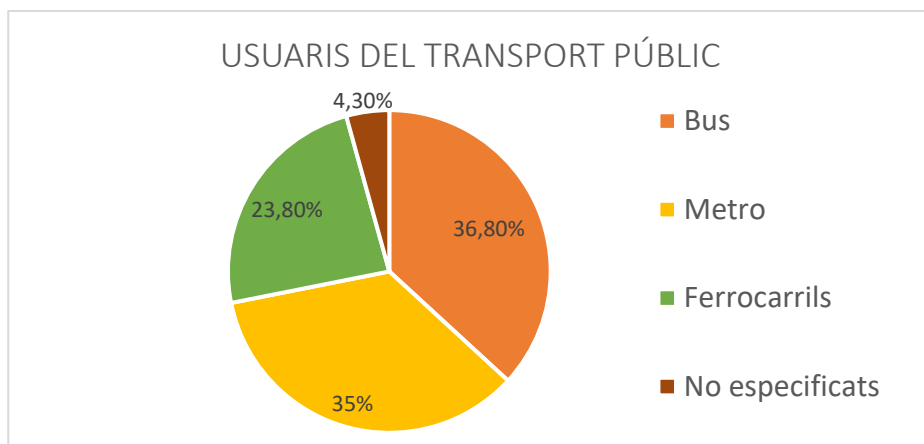

Fig. 15. Gràfic *Usuaris del transport públic*. Elaboració pròpia, dades de *L'enquesta de mobilitat en dia feiner de 2021* (IERMB, 2021).

Pel que fa a les franges d'edat, fan ús de TMB un 26,7% d'entre els 16 i 29 anys, un 11,9% els que comprenen entre 30 i 65 anys i, en últim lloc, un 9,9% les persones més grans de 65 (IERMB, 2021).

Finalment, un cop observades totes les dades, podem concloure que el perfil de consumidor de pòdcast coincideix amb la franja d'edat que més utilitza el transport públic i que al mateix temps, pot necessitar una alternativa cultural a les visites i els museus.

Per tant, podem traçar un perfil de públic que s'adeqüi al producte tenint en compte les seves característiques. Per tot això, aquest programa va dirigit a un públic local, entre 25 i 40 anys, tractant-se del segment que més consumeix el producte de podcàsting i que, tot i ser jove, no és un públic captiu i, al mateix temps, necessita ofertes culturals que s'adeqüi a la seva forma de vida. Per tant, és una oportunitat per poder aportar un model de programa que pot ser atractiu per un tipus d'edat que potser no acaba de trobar-se còmode en el marc de la difusió cultural, no tant per interès, sinó perquè no es comuniquen amb el mateix llenguatge.

Anàlisi DAFO

Marc teòric

La creació d'un pòdcast que té com a tres grans protagonistes, Barcelona, la seva xarxa d'autobusos i la ciutadania jove, requereix una anàlisi prèvia abans d'iniciar les qüestions pràctiques. Fins ara, hem introduït elements teòrics que intervenen en el projecte i són essencials per a contextualitzar el seu desenvolupament:

- La història de la marca de Barcelona, per esdevenir un discurs dominant de la ciutat i la manera des de la qual majoritàriament s'explica la capital als seus visitants i als seus habitants.
- El pòdcast com a mitjà de comunicació emergent, la popularitat que ha assolit i les seves característiques radiofòniques, flexibles i d'espai-temps, així com les seves limitacions.
- Els referents en la divulgació cultural, tant en l'àmbit de contingut, de format, com a escala comunicativa o pel que fa al llenguatge.
- El sistema d'autobusos de la ciutat i el funcionament teòric de la xarxa renovada que es va implantar el 2019.
- Una aproximació al públic a partir de l'encreuament de dades mobilitat, cultura i usuaris de pòdcast.

A continuació, presentem una anàlisi DAFO (Fig. 17) amb el buidatge d'aquesta informació, seguit del seu estudi.

Fig. 16. Vista d'un bus H4 a la parada de la Plaça Bonanova. © Ona Gausachs.

		ANÀLISI DAFO		
		Intern	Extern	
Positiu	FORTALESES		OPORTUNITATS	
	<p>Un plantejament senzill del projecte.</p> <p>Una xarxa de busos que arriba a tota la ciutat i està basada en la connectivitat.</p> <p>El perfil del consumidor de pòdcast és de persones joves a les grans ciutats.</p> <p>La flexibilitat de contingut i consum del format pòdcast.</p> <p>L'alta i diversa mobilitat ciutadana a Barcelona en el dia a dia.</p> <p>L'ús d'un llenguatge no institucional per atreure un públic juvenil.</p> <p>El temps d'espera a les parades i la quotidianitat.</p>		<p>El pòdcast com a mitjà de comunicació emergent i de moda.</p> <p>Les institucions produeixen els seus propis pòdcasts.</p> <p>Divulgació del patrimoni de la ciutat des d'una perspectiva local.</p> <p>Explicar la ciutat per a un públic local.</p> <p>La inexistència de productes similars en el mateix sector.</p> <p>La falta de referents en la difusió de patrimoni arquitectònic o de paisatge urbà en un llenguatge actual i atractiu.</p> <p>La facilitat del mitjà per aportar nou contingut a l'abast de moltes persones.</p>	
Negatiu	DEBILITATS		AMENACES	
	<p>L'existència de molts continguts patrimonials.</p> <p>Una xarxa d'autobusos molt àmplia i la dificultat que implica l'elecció de parades.</p> <p>La Marca com a discurs dominant per explicar la ciutat.</p> <p>La gran importància de la comunicació i el llenguatge.</p> <p>L'ús d'un llenguatge no institucional.</p> <p>La falta de referents en la difusió de patrimoni arquitectònic o de paisatge urbà en un llenguatge actual i atractiu.</p> <p>Dificultat de trobar el to adequat pel producte, tenint en compte el públic potencial i el rigor dels continguts.</p>		<p>No apostar pel gran públic de masses.</p> <p>No fer un producte dins del cànon "comercial".</p> <p>El pòdcast com a eina de divulgació poc coneguda.</p> <p>El poc interès amb el patrimoni arquitectònic o el paisatge urbà.</p> <p>L'ús tradicional d'un llenguatge rígid i acadèmic en els programes culturals.</p>	

Fig. 17. Taula Anàlisi DAFO. Elaboració pròpia.

El projecte es planteja des d'una perspectiva senzilla, entenent aquest factor com una fortalesa. El leitmotiv del pòdcast és divulgar el patrimoni de la ciutat mitjançant el paisatge urbà que veu l'usuari mentre està esperant el bus a la seva parada. És un concepte fàcil i bàsic que ha de funcionar en tot moment com a un fonament.

Tanmateix, i tenint en compte que Barcelona té més de 2.600 parades d'autobús, la realitat de voler explicar massa coses es presenta com una debilitat davant del projecte. L'aposta implica desenvolupar un plantejament, més enllà de la missió primària, que demana cercar i establir un sistema que permeti arribar a tots els punts de la ciutat i les seves parades de bus, el més acotat possible, sense perdre's en la quantitat de parades, ni en l'abundància d'elements per explicar. Per sort, la xarxa nova d'autobusos de Barcelona està pensada per arribar a pràcticament tota la ciutat i es basa, entre altres coses, amb la connectivitat, facultat que aporta molts avantatges a l'hora de fer un plantejament per aquest programa.

En aquest sentit, parlar de la ciutat des d'un discurs allunyat de la marca, a priori, pot ser una debilitat per la falta de referents i per la tradició tan arrelada de com Barcelona parla de si mateixa. Trencar amb aquesta tendència és un factor de risc que s'assumeix per la voluntat de canvi,

innovació i proximitat, així com pel públic al qual va destinat el projecte. És per aquest motiu que aquest aspecte també es pot entendre com una oportunitat perquè es tracta de divulgar el patrimoni des d'un enfocament d'acord amb el present i per a la ciutadania jove que hi viu i es mou d'un cantó a l'altre en la seva quotidianitat.

No focalitzar el públic en les masses pot ser una amenaça, sobre Barcelona existeixen molts relats enfocats als viatges i visitants, amb un contingut fet a mida per endur-se l'experiència i el coneixement que han vist a les guies, agències i, ara, a les xarxes socials. Per tant, apostar per un públic local i jove, en certa manera, és un risc tenint en compte el perfil pel qual se solen generar aquest tipus de contingut. Malgrat això, es pot entendre com una oportunitat, per tal de poder generar una oferta diferent i original.

Seguint aquest fil, productes de divulgació similars als aquí plantejats no són molt habituals, de fet, no existeix un pòdcast a Barcelona destinat a relatar el paisatge urbà que hi ha davant les parades d'autobús. Per aquesta raó, que no hi hagi oferta molt semblant es mostra com una oportunitat, de la mateixa manera que desenvolupar el projecte a través d'un sistema de podcàsting aprofitant la popularitat del format.

Per altra banda, les possibilitats del pòdcast com a mitjà són molt adequades als models de vida de l'actualitat, com hem anat comentant, per la mobilitat que permet pràcticament escoltar un programa a qualsevol lloc i per la capacitat de triar entre milers de continguts molt diferents. Aquestes són qualitats molt valorades i, en certa manera, necessàries, perquè un format d'oci, però també de cultura, puguin passar a formar part de la quotidianitat de les persones de Barcelona, i, en aquest cas, que agafen l'autobús per desplaçar-se.

No obstant això, el pòdcast és un mitjà de comunicació emergent que en certs sectors socials que no l'entenen com un canal seriós o que pot fer-se un lloc real entre els estàndards de la comunicació. Aquest és un factor amenaçant per una qüestió de credibilitat i rigor. No podem passar per alt, però, que gràcies a la popularitat del format, fins i tot les institucions estan entrant en aquest món. Per tant, malgrat que puguin ser escèptics en alguns casos, fet que es demostra amb la mena de producte que ofereixen no assumint riscos de modernitat (contingut i llenguatge molt institucional, seriós i rígid), s'apunten a fer-los i a tenir-los a les seves pàgines web oficials o a les plataformes més esteses.

Els programes de podcàsting de les institucions són referents pel que fa a contingut cultural, però no en relació amb la manera de comunicar-lo.

Malgrat això, aquí s'aposta per generar un programa mitjançant una conversa entre dues o més persones, amb un llenguatge proper, de confiança i familiar. Aquest model, que és arriscat en termes culturals, pot ser un bon punt de partida com a esquer pel públic a qui va dirigit el projecte.

Hi ha pocs exemples de programes relacionats amb la cultura que es mostrin així, sempre amb algun cas com el pòdcast de Damià Amorós, *La Reserva*, inclòs dins El Temps de les Arts, entrevistes a personatges de la cultura o coneguts que realitza passejant per espais patrimonials. Excepcions al marge, hi ha molta por en aquest sector a semblar poc rigorós, poc respectuós o poc important. A priori se'ns presenta com una debilitat no apostar per això, però donar-li la volta pot ser una oportunitat per provar de mostrar un element com és el paisatge urbà d'una manera diferent que no té per què ser poc fiable, ni poc seriós. Es tracta de trobar un equilibri entre el llenguatge i la comunicació, el rigor, la proximitat i l'entreteniment, per tal de crear un producte de divulgació de patrimoni adequat i atractiu.

Finalment, no podem passar per alt l'amenaça que suposa la qüestió de l'interès en el patrimoni arquitectònic i el paisatge urbà, concretament entre el sector de públic destinatari. No obstant això, el projecte es

presenta com un catalitzador d'aquest interès. L'oferta divulgativa per conèixer una mica més allò que l'usuari de l'autobús té davant mentre espera el transport va molt més enllà, implica molts més agents i moltes més emocions. D'una forma molt senzilla que és a través del paisatge urbà que hi ha davant de les parades de bus, pretén parlar de la quotidianitat, narrar històries sobre allò que és familiar i allò que és propi per haver-ho vist tants cops que ja forma part de la identitat d'un mateix o d'un col·lectiu.

Arran d'això, malgrat el risc que suposa apostar per un tema que d'entrada no sembla atractiu per un pòdcast amb aquestes aspiracions, les circumstàncies del context, l'elecció del públic, que sigui jove, però també local, i l'aposta pel canvi de llenguatge, fan que sigui una oportunitat per obrir pas en un sector encara inexplorat i que té moltes possibilitats.

MARC PRÀCTIC

Conceptualització, producció i implementació

Fonamentació i conceptualització

Marc pràctic

Ciutadania, paisatge urbà i pòdcast

El projecte es fonamenta sobre tres eixos: Barcelona i el seu paisatge urbà, el format podcàsting i la ciutadania local. La proposta consisteix en la realització i la producció d'un pòdcast de divulgació de patrimoni arquitectònic i històric barceloní, encarat a la població jove i mitjançant les parades de la xarxa d'autobusos del Transport Metropolità de Barcelona (TMB).

Posant aquests tres pilars al centre, el punt de partida són els temps d'espera a les parades de busos, un moment més aviat molest, però imprescindible. És un espai-temps de pausa obligada que no es pot esquivar i es tracta d'un moment que conflueixen totes les variables: els ciutadans que es volen desplaçar per la ciutat s'aturen a una parada d'autobús i, davant, mentre esperen, hi ha la seva ciutat. És aquí on té cabuda aquest projecte, i per aquest motiu pren el nom de *La Parada: un pòdcast sobre el paisatge urbà i històric de Barcelona mentre s'espera el bus*. Un títol i un subtítol que representen, sense interferències, les intencions del projecte.

El pòdcast, gràcies a la disposició de consum mòbil, ofereix la possibilitat de conèixer *in situ* el paisatge urbà i històric amb el qual els usuaris

conviuen dia rere dia, elements familiars que formen part del seu context més quotidià, però que, en un cert sentit, també els poden ser aliens i desconeguts. Al mateix temps, el format permet una comunicació i un llenguatge de difusió allunyat de l'academicisme i la rigidesa més tradicional, una fórmula per potenciar l'interès del públic i dotar de més atractiu el programa.

La línia editorial que basteix el projecte s'enfoca des d'un prisma quotidià, local i jove que té molt a veure amb la manera com i a qui s'explica la ciutat. La ciutat de Barcelona té moltes cares, com hem vist, malgrat que tradicionalment la més estesa és la de la Marca, una imatge de la capital promoguda per les autoritats i elits de la ciutat, molt encarada als visitants i preocupada per ressaltar idees d'internacionalitat, modernitat i urbanisme, així com per deixar en un segon pla bona part del que passa a la ciutat a una escala més de barri.

Des de *La Parada* s'aposta per prendre distància del discurs predominant i prendre partida de la ciutat des d'una mirada quotidiana i local. Tothom ha tingut la possibilitat de conèixer els grans edificis de Barcelona que formen part del catàleg turístic, les excepcionals obres de Gaudí i dels modernistes, la projecció i construcció de l'Eixample, els centres de poder com la Generalitat, la Catedral o l'església de Santa

Maria del Mar. És inqüestionable l'immens valor i l'interès que susciten aquestes icones de la ciutat, però al mateix temps és manifest que falten altres discursos per poder difondre del patrimoni arquitectònic de Barcelona amb una visió més global, democràtica, inclusiva i més ajustada a altres realitats. A la vegada que per parlar de la ciutat cal dirigir-se, no només a les persones foranes, visitants o gent de negocis, sinó també a la ciutadania.

El projecte es manifesta a favor d'aportar un relat de qualitat i rigorós, però accessible comunicativament parlant. És primordial la qüestió de la llengua i del llenguatge per tal de connectar amb el públic amb un contingut documentat i crític, però difós mitjançant un llenguatge proper i en català, una comunicació actualitzada a les formes d'expressió de les persones joves, procurant un equilibri i seguint un model de conversa distesa, de proximitat i informal. A la vegada que el programa no pretén ser una càrrega, sinó tot el contrari, la seva voluntat és de ser un complement, un company d'espera que entreté i amplia els coneixements. És per tot això, remarcar la importància en la creació d'una identitat gràfica corporativa, acompanyada d'una comunicació atractiva i potent, per tal de donar a visibilitat projecte per tal que el públic es pugui reconèixer i identificar amb el programa.

En última instància, el projecte de pòdcast de divulgació cultural aposta per narrar el paisatge urbà que quotidianament es veu des de les parades de bus. És aquell patrimoni que tenen davant de casa, al costat de la feina o que contemplen durant el trajecte a l'escola, els edificis que veuen dia sí, dia també, les trames urbanes que constantment recorren. Es tracta de parlar de les transformacions d'aquest paisatge urbà i de la seva història, des d'una perspectiva democràtica i inclusiva, tenint en compte els diferents agents que conviuen a la ciutat. Al mateix temps, fent èmfasi entre els vincles d'aquest patrimoni i la seva ciutadania, potenciat sempre pel servei de transport públic que juga un paper clau en tot el projecte, i mitjançant el pòdcast que esdevé l'intermediari idoni entre la població jove i el patrimoni de la ciutat. D'aquesta manera, el programa ofereix a l'oient no només una distracció en un espai temporal de transició, sinó la possibilitat de conèixer millor el seu entorn, que pot desencadenar en un augment del sentiment d'identitat vinculat al territori, valorar més el patrimoni i, fins i tot, involucrar-se en la seva conservació, difusió i protecció.

A continuació, presentem la planificació general de La Parada, on tota aquesta conceptualització es materialitza en el desenvolupament d'un projecte de divulgació cultural del patrimoni de Barcelona.

Objectius

Marc pràctic

La Parada fonamenta la seva planificació en la definició d'uns objectius basats en l'avaluació del marc teòric mitjançant l'estudi del context, el diagnòstic i l'anàlisi DAFO. D'aquesta manera, podem extreure diferents punts que posicionen les direccions del projecte. Partim d'un objectiu general que engloba tots els principis bàsics i d'aquest en neixen tres d'específics que acaben de concretar la missió d'aquest programa de podcàsting.

Fig. 18. Vista de la parada Plaça de Joan Peiró amb un bus de barri 115 i les torres de l'Espanya Industrial de fons. © Ona Gausachs.

Objectiu general

Divulgar el paisatge urbà i històric de Barcelona des de les parades d'autobús a un públic local i jove, a través del podcast.

L'objectiu general sintetitza la finalitat del projecte, que presenta unes directrius molt clares i senzilles.

Per a dur-lo a terme i concretar amb les especificacions de cada apartat és necessari desenvolupar tres objectius específics, cadascun d'ells focalitzat en un àmbit concret, amb un propòsit adequat a la seva naturalesa i acompanyats d'una sèrie d'activitats o accions per tal d'executar-lo en plenes facultats.

Objectius específics

- 1. Crear un producte atractiu per a les persones de 25 a 40 anys.**
- 2. Difondre el patrimoni local, mitjançant el suport físic de les parades d'autobús del transport públic barceloní.**
- 3. Generar un relat per a la ciutadania, alternatiu al discurs institucionalitzat de la Marca Barcelona.**

A continuació, presentem una taula de continguts (Fig. 19.) amb el desglossament dels objectius específics.

Objectiu general			
Divulgar el paisatge urbà i històric de Barcelona des de les parades d'autobús a un públic local i jove, a través del pòdcast			
	Objectius específics	Propòsit	Activitats/Accions
Àmbit	Públic	Crear un producte atractiu per a les persones de 25 a 40 anys	Realitzar un producte de divulgació de fàcil accés pel segment de públic, adaptat a les seves necessitats, tant pel que fa al contingut, al format i a la comunicació.
			Format pòdcast.
			Episodis d'entre 10 i 25 minuts.
			Accés als episodis mitjançant un QR a la parada.
			Programes amb format conversa
			Imatge corporativa identificable i atractiva.
			Pla de comunicació i publicitari a les xarxes socials.
			Ús d'un llenguatge familiar i proper.
	Contingut d'històries personals i anècdotes.		
Contingut i suport	Difondre el patrimoni local, mitjançant el suport físic de les parades d'autobús del transport públic barceloní	Utilitzar el servei del transport públic per divulgar el patrimoni arquitectònic de Barcelona als ciutadans, aprofitant el temps de l'espera del bus, oferint la possibilitat de conèixer, no només la ciutat, sinó la ciutat que està veient en aquell precís instant.	Incloure efectes musicals i de so.
			Documentar-se amb una bibliografia general de Barcelona.
			Documentar-se amb una bibliografia específica dels districtes i els barris.
			Documentar-se amb altres tipus de fonts (audiovisual, gràfica, oral...).
			Vincular parades d'autobús amb patrimoni de la ciutat.
			Utilitzar els minuts d'espera per incloure el pòdcast.
Discurs	Generar un relat per a la ciutadania, alternatiu al discurs institucionalitzat de la Marca Barcelona	Establir una línia editorial que s'adeqüin a la visió de Barcelona des del punt de vista de la població local i no mercantil i exhibidor de la ciutat com un producte a explotar, sinó des de, i per a, la realitat ciutadana barcelonina.	Potenciar ambdós serveis per captivar a la ciutadania.
			Localitzacions d'interès i significació per a la població local.
			Explicar la història que pugui ser d'interès pels barcelonins.
			Parlar del passat que els oients o els seus familiars puguin recordar.
			Situar les localitzacions en indrets que narrin la quotidianitat.
			Tractar els temes de "la Marca" des del punt de vista de la ciutadania.
Relatar anècdotes del patrimoni urbanístic dels barris.			

Fig. 19. Taula dels Objectius específics. Elaboració pròpia.

criteris del projecte

Marc pràctic

Fig. 20. Vista d'un autobús a la parada Plaça de les Glòries Catalanes.

© Ona Gausachs.

CRITERIS TRANSVERSALS

El primer punt de *La Parada* és ubicar les localitzacions, però abans cal establir uns criteris que marquin la direcció de la proposta en tot moment i l'ajudin a no desviar-se dels seus objectius.

En aquest primer plantejament, un punt important a tenir en compte és la situació de la xarxa de busos dels Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) i tot el sistema integrat a la ciutat de Barcelona. Per, després, a través d'aquest i aplicant un sentit lògic d'acord amb la ciutat i les intencions del projecte, traçar la viabilitat de la proposta amb l'elecció de les localitzacions del pòdcast. Un element clau perquè articulen el programa i basteixen la totalitat del contingut i són essencials pel projecte.

Els criteris per decidir les localitzacions són la representativitat, la connexió i la proximitat. Esdevenen tres pilars que sostenen la tria dels emplaçaments i vertebreren els escenaris per donar peu a l'elaboració del contingut de cada capítol, de la mateixa manera que estableixen un pla de treball que es desplega d'una manera lògica i ordenada, amb possibilitat de creixement. A continuació, un desglossament detallat de cada un dels criteris.

La representativitat

Un dels objectius del programa és l'enfocament al públic local. Parlar de Barcelona des de la mirada de la ciutadania i explicar-la des de la vivència de les persones que hi conviuen dia a dia. És primordial situar els escenaris dels capítols en espais que siguin significatius pel veïnat, que formin part de la seva quotidianitat i, sobretot, que cap zona de Barcelona es quedi fora.

Cal representar a tota la capital catalana i no només parlar dels indrets popularment més coneguts. És necessari fer esment de tots els racons, dels carrers i els barris, tant els més cèlebres, com dels més anònims, així com els benestants i els més humils. Es tracta d'incloure els emplaçaments significatius pels habitants, els que són representatius de les seves vides, els que els són comuns i familiars, sense la grandiloqüència del discurs d'una gran ciutat, sinó des dels llocs on senzillament sorgeix la vida diària.

Per tant, és imprescindible que les diferents zones de la ciutat hi estiguin representades, tenint en compte tots els districtes de Barcelona. D'aquesta manera, es podrà traçar un mapa radiofònic on, a grans trets, no quedi cap sector buit o marginat i tothom se senti representat.

Fig. 21. Vista d'un autobús arribant a la parada del Mercat de les Corts. © Ona Gausachs.

Fig. 22. Vista de persones esperant l'autobús a la parada de Pla de Palau. © Ona Gausachs.

La connexió

Les localitzacions del pòdcast s'han de posicionar en punts estratègics que permetin eixamplar les mires. Cal tenir en compte, a l'hora d'elaborar el pla de treball del programa, que Barcelona té més de 2.600 parades d'autobús. És per aquest motiu que per considerar-les totes s'ha de traçar un pla estratègic i progressiu, començant per establir punts de localització que siguin punts, espais que connectin amb altres llocs, emplaçaments de confluència capaços de moure a l'usuari d'un lloc a un altre i que en un de sol englobi una zona més significativa. Estem parlant de les àrees d'intercanvi, un espai de relació, de trobada i de connexió, parades que vinculen diverses línies amb recorreguts independents i viatgen per zones allunyades entre si, però es troben en un punt mitjà.

D'aquesta manera, si els episodis del projecte se situen en parades de transbord, augmenta la possibilitat d'agrupar més territori en un sol capítol i s'engloben més zones en una, enllaços territorials fixes que propicien la fluctuació, el moviment i l'intercanvi de passatgers amb el desplaçament entre les diverses línies, al mateix temps que permeten al programa la capacitat de creixement progressiu per, finalment, poder arribar a totes les parades de bus de Barcelona.

La proximitat

Les localitzacions s'han de situar en zones que convidin a la trobada entre les persones de Barcelona i siguin de proximitat, és a dir, han de ser emplaçaments que permetin la reunió de la ciutadania en el seu estat més quotidià. Les parades d'autobús ja compleixen aquesta definició per se, no obstant això, si anem més enllà, podem trobar estacions que estiguin vinculades a espais igual de propers en el dia a dia dels barcelonins i barcelonines, zones de proximitat on es desenvolupa el dia a dia.

En un sentit més genèric, ens referim als carrers, a les places, les fonts o les avingudes, i en un sentit més específic parlariem d'estacions de tren, de mercats d'alimentació, d'edificis públics de serveis, de monuments, d'instal·lacions privades o d'habitatges. Tots aquests llocs, en abstracte i en un sentit bàsic, estan programades per una funció concreta a la societat, però en particular són indrets que poden arribar a ser significatius per a les persones que hi interactuen. Espais que desenvolupen vincles amb els habitants, lligats a la proximitat del dia a dia, llocs on passen coses i formen part de la memòria col·lectiva i individual d'aquells qui els habiten.

Fig. 23. Vista de persones pujant a l'autobús. © Ona Gausachs.

CRITERIS PER ESTABLIR LES LOCALITZACIONS

La representativitat, la connexió i la proximitat són els tres pilars bàsics per tal de precisar el criteri d'elecció de les localitzacions i posar en marxa una estratègia pel desenvolupament del projecte en un primer estadi. Seguint aquestes tres direccions, juntament amb l'anàlisi duta a terme al marc teòric.

A continuació presentem de línies generals que presenten principis bàsics per aplicar-se al desenvolupament del projecte, perquè marquen la manera com s'han de triar les localitzacions, allò que preval i el que s'ha de tenir en compte a l'hora d'establir una parada per a esdevenir l'escenari d'un capítol del pòdcast de *La Parada*.

Fig. 24. Vista de l'entorn de la parada de la Plaça Bonanova. © Ona Gausachs.

Les línies d'autobusos, H, D i V

Les parades per a les localitzacions del pòdcast seran, en un primer moment, les de les línies de la nova xarxa de busos (NXB). El plantejament del nou sistema d'autobusos de Barcelona té unes característiques molt adients per a l'aplicació d'aquest programa, perquè connecta tota la ciutat i segueix un plantejament molt senzill determinat per tres models de recorregut (un horitzontal, un vertical i un diagonal), resseguint el traçat de la ciutat, dues de les particularitats que encaixen amb el projecte. Una xarxa raonada, i no sorgida aleatòriament, amb una intenció d'eficiència darrere, de sostenibilitat i d'utilitat al servei de la ciutadania, essent una infraestructura que uneix tota la ciutat d'una manera fàcil i entenedora amb moltes àrees d'intercanvi que permeten la mobilitat de punta a punta de la ciutat comtal i els seus voltants.

Es tracta del sistema ideal per acollir aquest projecte, perquè permet adequar-se a les necessitats i criteris del programa. És representativa perquè engloba tot Barcelona, a més a més ho fa d'una manera lògica i senzilla, té nombrosos punts de connexió i passa per espais de proximitat.

Fig. 25. Vista d'un autobús V21 a la parada Lletres-Dante Alighieri. © Ona Gausachs.

Les àrees d'intercanvi

Les àrees d'intercanvi de la NXB són les ubicacions òptimes per a situar les localitzacions del projecte en un primer estadi. Són estacions que, de la mateixa manera que passa amb les línies de la NXB, compleixen amb les característiques i els requisits essencials que demana el projecte.

Les àrees d'intercanvi, tant poden ser una de sola parada com dues o tres de molt properes, connecten diferents línies de bus amb altres. Al mateix temps, el seu emplaçament, en trobar-se en un punt de confluència, se situa en espais d'afluència d'usuaris i actuen com a elements de connexió. Solen ser indrets concorreguts i zones de certa proximitat, on la vida fluctua quotidianament. Alhora, n'hi ha a tots els districtes de la ciutat i gairebé a tots els barris. Així doncs, són parades molt interessants, perquè actuen amb més representativitat que les altres, gràcies al fet que, sense ocupar-ne més, cobreixen territoris més amplis.

És per aquest motiu que els encreuaments de línies, força abundants a l'entramat de busos barcelonins de la NXB, són els emplaçaments escollits per situar les localitzacions del pòdcast.

Fig. 26. Vista d'un panell explicatiu de l'àrea d'intercanvi Carles III. © Ona Gausachs.

Un capítol per a cada districte

Sumat a les línies de la NXB i les àrees d'intercanvi, les localitzacions dels capítols estaran distribuïdes per districtes. En representació de totes les zones de la ciutat, els districtes són una classificació que al seu temps se subdivideix en barris i simbolitzen els diferents sectors de Barcelona. Són emplaçaments que tenen les seves pròpies gestions, demografies, models de vida i tradicions particulars. Cada districte amb la seva seu, representa un segment diferenciat de la població barcelonina. A més a més, cal posar èmfasi en l'origen d'aquests, molts d'ells pobles independents que van ser agregats a Barcelona a finals del segle XIX mitjançant el Pla Cerdà. Aquest tret característic atorga encara més identitat a cada un d'aquests territoris de Barcelona, que malgrat formar part de la capital, tenen el seu propi ADN.

Un pòdcast encarat a la ciutadania com és aquest, parlar des dels barris trenca amb la centralitat del discurs preestablert de la metròpoli. Entrar als nuclis de cada districte permet ampliar mires i horitzons, però sobretot, escoltar diferents realitats que conviuen i generar un equilibri social. És per aquest motiu que el pòdcast tindrà, per a cada temporada, un capítol per districte, és a dir, deu episodis en total per temporada.

Fig. 27. Vista de la parada de Passeig Verdum-Plaça de la República. © Ona Gausachs.

El plantejament general

Marc pràctic

El pòdcast es desenvolupa en temporades de deu capítols, un per a cada districte, situats a les parades de les àrees d'intercanvi de la nova xarxa de busos de Barcelona (NXB). Al mapa de la pàgina següent (Fig. 28) es poden veure els tres elements en relació.

Aquest plantejament permet anar en sintonia amb els objectius establerts i generar una estructura que es basa en els criteris i principis que regeixen el projecte. La representativitat es té en compte a l'hora d'establir un capítol per districte, així com amb les àrees d'intercanvi que engloben un territori més extens i significatiu. Estan connectades les parades entre si, a través dels transbords i la NXB que estructura un teixit que dibuixa tota la ciutat. La proximitat, més enllà de les estacions d'autobús, s'aconsegueix a partir del contingut del programa, per tant, s'ha de marcar una línia editorial en el discurs i del llenguatge comunicatiu emprat en la realització del producte. Tots aquests són punts molt importants de la proposta que emprendrem i profunditzarem a les pàgines que venen a continuació. És el cas, també del format de cada programa, un altre aspecte a tenir en compte. Cal determinar la durada dels episodis, els efectes de so o el to de la conversa, elements molt influents en l'assoliment dels objectius per a realitzar un pòdcast que s'emmotlli als gustos i necessitats del públic.

En paral·lel, el programa requereix la creació i consolidació d'una identitat gràfica emmarcada en l'àmbit del pla de comunicació. Una imatge corporativa que, en primer lloc, defineixi el pòdcast a través d'un logotip, unes formes i una gamma cromàtica, de fàcil identificació i associació pel públic. En segon lloc, que permeti la publicitat i la difusió mitjançant les xarxes socials i els canals de comunicació pertinents. I en tercer, un disseny que procuri la continuïtat en el temps i l'espai, per adaptar els grafismes de cada capítol i temporada, vinculats directament a la identitat visual del programa.

El plantejament general també predisposa al pòdcast una proposta de creixement, amb un desplegament orgànic que es pot anar estenent en el temps i l'espai, generant temporades i capítols d'una manera fàcil, senzilla i lògica, molt sistemàtica, a la vegada que autònoma. Fet que avala la viabilitat del projecte i la seva capacitat de creixement natural. Finalment, l'execució de tots aquests procediments demana d'una metodologia per tal d'elaborar tots els àmbits apuntats, seguint un ordre i unes pautes, que incloguin els punts que s'han de tenir en compte, un esquema que sistematitzi les instruccions per dur a terme el pla de treball. A continuació, desenvolupem un a un els aspectes del plantejament general de la proposta.

Mapa dels districtes de Barcelona en relació amb la NXB i les àrees d'intercanvi

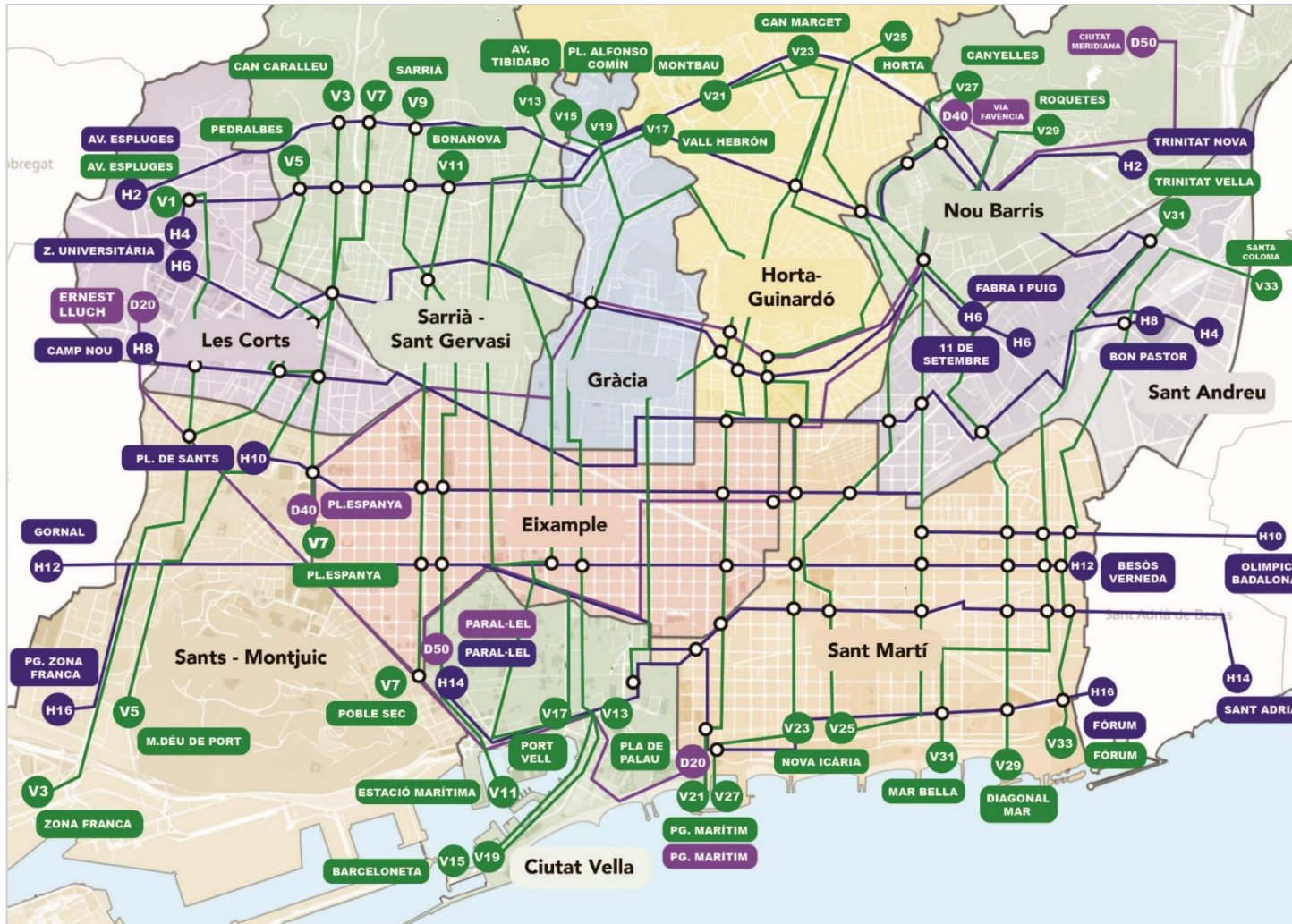

Fig. 28. Mapa de la relació entre els districtes, la NXB i les àrees d'intercanvi. Elaborat per Míriam Paredes.

El contingut

Marc pràctic

Un punt determinant i bàsic del pòdcast és el contingut, que en aquest cas executa un paper protagonista perquè en ell recau la difusió del paisatge urbà i històric de la ciutat.

Per tal de *divulgar el paisatge urbà i històric de Barcelona a un públic local i jove, a través del pòdcast*, s'ha d'habilitar una estructura narrativa que expliqui sota rigor acadèmic l'arquitectura de la ciutat i la seva història vinculada. Al mateix temps, tal com la paraula "divulgar" i el públic "local i jove" impliquen, cal adaptar tot aquest contingut perquè sigui accessible i atractiu. És a dir, no es tracta d'elaborar un guió adreçat a professionals ni a experts, sinó d'establir un discurs a l'abast de la població local, que sigui intel·ligible, clar i que parli el mateix llenguatge que els potencials usuaris del programa, des de la proximitat i la familiaritat per a la ciutadania. Es tracta de *crear un producte atractiu per a les persones de 25 a 40* que tothom ha de poder entendre i identificar el patrimoni urbà i històric que s'està difonent en aquest pòdcast cultural.

El que recau en aquest àmbit és *generar un relat per a la ciutadania, fugint del discurs institucionalitzat de la Marca Barcelona*. És responsabilitat del contingut l'elaboració d'una narrativa, independentment del llenguatge emprat i de les fórmules

comunicatives, que expliqui la ciutat des de dintre. És per aquest motiu que aquí també s'articulen els tres principis del projecte, especialment la representativitat, però sobretot, la proximitat.

En aquest sentit, el relat s'ha de basar a exposar el patrimoni més proper a la ciutadania. Tota la Barcelona monumental i rica de la burgesia catalana o la ciutat triomfadora que va ser seu dels JJOO, aquella que atrau milions de turistes a l'any, la deixem per altres propostes divulgatives, així com la capital catalana referent del disseny i la innovació que té com a objectiu aconseguir els grans inversors internacionals perquè s'hi estableixin congressos i assentin les seves seus al districte del 22@. No neguem que aquesta Barcelona existeixi, però des del projecte volem apostar per mostrar una altra cara de la ciutat que també és real i, segurament, no està tan visibilitzada.

Reivindiquem la Barcelona de la ciutadania, la que es desplega seguint un altre ritme, des d'una altra perspectiva i una altra dimensió, a una escala menor, més quotidiana i costumista, parlant del patrimoni de proximitat. Per això, l'enfocament del relat és des dels districtes i dels barris, mitjançant els espais, llocs, situacions i edificis que formin part de la quotidianitat dels ciutadans, en un sentit col·lectiu i comunitari de viure el patrimoni.

Per aquesta raó el projecte aposta per *difondre el patrimoni local, mitjançant un suport físic del transport públic barceloní*, en aquest cas les parades d'autobús, pel patrimoni que es pot visualitzar des d'aquestes. La perspectiva que atorga aquesta mirada va en direcció de les vivències de la població local. Les parades de bus i el patrimoni que l'envolta formen part de l'eix ciutadà i de proximitat, és per això que podem focalitzar el contingut del programa en elements comuns, com són les places, els carrers, els mercats, els comerços, les botigues, les estacions de tren, indrets on es desenvolupa el dia a dia.

Seguint aquest fil, el contingut no es limita als termes físics i visuals, sinó també a relatar les històries que acompanyen aquest patrimoni arquitectònic. Parlar del passat que encara es recorda i del futur que els presents podran viure, d'històries que es troben al marge del registre formal i que formen part de la memòria viva del veïnat, aportar alguna anècdota i experiències viscudes al voltant d'aquest paisatge urbà, així com idear propostes de futur per aquests espais.

En conclusió, el contingut és un àmbit clau pel desenvolupament del projecte i per l'acompliment dels objectius, de la mateixa manera, que esdevé essencial per donar forma al criteri de proximitat. És a través del contingut que ens podem aproximar al patrimoni que és més propi i

significatiu per a la ciutadania, que parlar de la població local i forma part de la seva quotidianitat, aconseguint així, un programa de divulgació de paisatge urbà i històric de Barcelona per als seus habitants.

Fig. 29. Vista de la parròquia de Sant Andreu des de la parada d'autobús. © Ona Gausachs.

El format

Marc pràctic

El format és “el conjunt de característiques tècniques i de presentació d’un programa audiovisual” (Real Academia Española, s/f, definició 3) i fa que sigui un instrument molt flexible del programa que permet arribar a punts dels objectius, perquè influeix a moltes parts diferents de l’estructura del projecte. És per això que en aquest àmbit recauen molts aspectes valuosos del projecte.

En primer lloc, divulgar el patrimoni urbanístic de la ciutat de Barcelona a través d’un suport exclusivament auditiu com és el podcàsting és tot un repte, però el format, gràcies a la llibertat de reproducció, ofereix la possibilitat d’escoltar els episodis als espais *in situ*, és a dir, que el públic tingui l’opció d’escoltar els capítols a les parades que narren respectivament. Tanmateix, aquesta possibilitat només és valor afegit de la proposta i una opció que pot augmentar l’experiència, de la mateixa manera que pot ser igual de gratificant escoltar l’episodi i trobar-se amb l’espai temps després i reconèixer-lo.

En segon lloc, la durada dels capítols s’ha de determinar en uns paràmetres de temps raonables. El criteri per establir els límits el marquen les estadístiques d’usuaris de pòdcast que estableixen una durada com la idònia per estar escoltant un programa. La majoria dels usuaris escolten pòdcast 2 cops al dia, entre 20 i 30 minuts i el 69%

prefereix els capítols curts, d’uns 20 minuts de durada, el 25% de 30 minuts i el 9% de més d’una hora (Guerrero Candela, 2021). Cal tenir en compte, també, el temps d’espera a una parada entre un autobús i el següent de la mateixa línia dels busos. A Barcelona la freqüència oscil·la entre els 5-8 minuts en hora punta els dies feiners, 12 minuts a la resta d’hores i 25 minuts en caps de setmana i festius (Martí, 2019). És per tot això que el marge que s’estableix per la durada dels episodis d’aquest projecte és d’entre 15 i 30 minuts, d’aquesta manera, malgrat sortir-se una mica dels temps d’espera, és el temps just per poder narrar alguna cosa sense que sigui una durada massa extensa.

En tercer lloc, s’ha d’establir la fórmula narrativa tenint en compte les preferències del públic, i, per tant, el format es defineix com un diàleg entre dues o tres persones que parlin entre elles de manera dinàmica, familiar i propera, entretinguda i natural, com una conversa entre amics.

En quart i últim lloc, és pertinent determinar l’estructura interna dels capítols. D’aquesta manera podem establir un esquema i marcar una pauta que, per una banda, faciliti la producció de cada episodi, i, per l’altra, generi un ritme que els usuaris puguin identificar amb aquest pòdcast.

L'estructura dels capítols serà la següent:

- Inici -> Sintonia i entrada del programa
 - Presentació de les presentadores i la parada.
- Cos del capítol -> Entradeta musical/sonora que dona pas al desenvolupament
 - Emplaçament -> Descripció de la parada i del seu paisatge urbà.
 - Història -> Sobre els elements de cada espai i el mateix espai.
 - Històries -> Vincle amb les anècdotes personals.
- Cloenda -> Entradeta musical/sonora que dona pas a la cloenda
 - Comiat de les presentadores i la parada.
- Sintonia i tancament del programa.

El pla de comunicació

Marc pràctic

El programa requereix un pla de comunicació per abordar principalment tres aspectes que engloben i acaben de tancar l'assoliment dels objectius relacionats amb el llenguatge, la identitat gràfica del pòdcast i la seva difusió.

Primer de tot, la comunicació i el llenguatge emprat als episodis. Com hem anat comentant, aquest és un punt molt important relacionat amb fer atractiu el programa pel públic jove. És complex perquè la frontera entre el rigor i la seriositat és molt fràgil en qüestions de cultura i en termes de llenguatge. Tanmateix, l'aposta del projecte és ferma cap a la comunicació accessible i informal, perquè el contingut és molt important, però poder arribar al nostre públic també. És possible trobar una fórmula que permeti parlar amb escrupolositat del patrimoni i la història sense haver de fer-ho des de l'academicisme, el monòleg magistral i l'elitisme cultural, usant un llenguatge i un to de veu comú, familiar, amistós i informal. En aquesta línia també s'apropa al principi de proximitat que regeix el projecte i fomenta la quotidianitat i la perspectiva de la població local que cerquem.

En segon lloc, l'apartat de disseny gràfic que implica la creació d'una identitat gràfica i una imatge corporativa del pòdcast, imprescindible per assolir els propòsits del programa. Aquest àmbit també s'encarrega

de dissenyar els dispositius QR: suports que aniran a les marquesines de les parades d'autobús i des dels quals es podrà accedir als episodis mitjançant el telèfon mòbil. La identitat gràfica del projecte ha de ser una representació simbòlica de l'objectiu del programa per tal que el públic pugui reconèixer-la fàcilment, pugui veure en ella els valors que vol transmetre i expressar el que és sintèticament amb només el primer cop d'ull. El logotip és primer punt per aconseguir-ho i la base que determina la identitat gràfica del projecte i, a partir d'aquest, es desenvoluparà la resta de contingut visual per a la identificació del programa, la promoció i la comunicació. A la taula que trobareu a la pàgina següent (Fig. 30), exposem les condicions que ha de tenir la identitat gràfica de *La Parada*.

En últim lloc, les publicacions a les xarxes socials, vinculades directament a la identitat gràfica, generant contingut que permeti la publicitat i la difusió del programa a través de les xarxes socials i els canals de comunicació pertinents. És per aquest motiu que fa falta un disseny que procuri l'adaptació dels grafismes de cada capítol i temporada, lligada a la identitat gràfica del projecte.

IDENTITAT GRÀFICA			
Bases i condicionants			
Àmbits	A qui va dirigit	Característiques específiques	Què volem transmetre
Barcelona	Joves entre 25 i 40 anys	Temàtica d'arquitectura, història i anècdotes.	Joventut
Parades d'autobús	Ciudadans locals	Format conversa	Dinamisme
Paisatge urbà, història i vivències personals	Usuaris del bus de TMB	To informal	Cultura
	Oients de pòdcast	Durada entre 15 i 30 minuts	Mobilitat
		Entreteniment/coneixement	Barcelona
Característiques visuals			
Imatges	Una parada d'un autobús de Barcelona.		
	Identificar la ciutat de Barcelona.		
	Alguna referència al format pòdcast.		
	Alguna referència a la localització.		
Tipografia	Senzilla i bàsica		
	Clara i intel·ligible a primer cop d'ull		
	Dinàmica i lleugera		
Gamma cromàtica	Colors de TMB: blanc i vermell.		
	Colors de la NXB: Verd, lila i blau		
	Negre i gris		

Fig. 30. Taula de les característiques de la Identitat Gràfica. Elaboració pròpia.

Fig. 31. Idea d'imatge de localització amb el títol del pòdcast.

Fig. 32. Esbós d'idea de logotip o portada dels capítols.

Fases de desenvolupament

Marc pràctic

El projecte funciona per temporades i una de sola consta de deu capítols. Tot i això, la proposta es planteja amb un desenvolupament d'implementació a llarg termini mitjançant l'aplicació de diferents fases, seguint la fita d'arribar a cobrir el màxim de parades de bus de Barcelona. Per al canvi de fases cal tenir en compte que el principal condicionant és que cada districte té un nombre propi de parades amb les seves característiques, és a dir, potser un districte té molt poques parades d'àrea d'intercanvi de la NXB, però, en canvi, en té moltes de les línies tradicionals, o alguns que sobretot tenen parades del bus de barri. És per aquest motiu que per la proposta completa d'aplicació s'ha tingut molt en compte aquest fet. A continuació, una taula resum (Fig.33) que explica les diferents fases d'expansió del projecte:

Aplicació de <i>La Parada</i> a tot Barcelona		
Fases de desenvolupament	Condicions de cada temporada	Motiu pel qual finalitza cada fase
Fase 1	Un capítol per districte	La fase 1 es finalitza quan el primer districte ha cobert amb el pòdcast totes les àrees d'intercanvi de la NXB.
	Parades de la NXB	
	Àrees d'intercanvi	
Fase 2	Un capítol per districte	La fase 2 finalitza quan un districte cobreix totes les àrees d'intercanvi de les parades de la NXB i les línies tradicionals.
	Parades de la NXB	
	Parades de les línies tradicionals	
	Àrees d'intercanvi	
Fase 3	Un capítol per districte	La fase 3 finalitza quan un districte cobreix totes les àrees d'intercanvi, ja sigui de les parades de la NXB, de les línies tradicionals o de les de bus de barri.
	Parades de la NXB	
	Parades de les línies tradicionals	
	Parades del bus de barri	
	Àrees d'intercanvi	
Fase 4	Un capítol per districte	La fase 4 ja no preveu àrees d'intercanvi i finalitza quan s'hagin cobert les 2.653 parades d'autobús de Barcelona.
	Parades de la NXB	
	Parades de les línies tradicionals	
	Parades del bus de barri	

Fig. 33. Taula de les Fases de desenvolupament del projecte, *Aplicació de La Parada a tot Barcelona*. Elaboració pròpia

El pla de treball

Marc pràctic

A continuació, presentem el pla de treball de la producció d'un capítol del programa, mitjançant un esquelet lineal i unes pautes a seguir per orientar cada tasca concreta:

Triar les localitzacions.

- Elecció de les deu parades, una per a cada districte.

Visitar les localitzacions.

- **Observar** l'espai que es veu des de les parades i els seus entorns: el patrimoni, els carrers, els edificis, les places, les persones...
- **Detectar** els elements d'interès.
- **Fotografiar** els elements d'interès, la parada i l'entorn.

Documentar-se.

- **Cercar informació** a fons: dades i històries sobre els elements d'interès dels entorns de la parada mitjançant bibliografia escrita, digital, documentació gràfica i fonts orals.

Redactar el preguió.

- Establir els **eixos temàtics** de cada un dels episodis per marcar la direcció del posterior guió.

Redactar el guió.

- **El contingut:** les dades i històries dels elements del paisatge urbà d'interès.
- **La conversa:** genera els diàlegs entre les locutores.
- **Els separadors, veu en off, música i efectes sonors:** la sintonia, les entrades i sortides, així com els separadors, la veu en off i els efectes de so per aportar fluïdesa al capítol.

Producció del capítol.

Per a gravar el capítol es necessiten:

- **El guió.**
- **Les locutores.**
- **El micròfon.**
- **Material tècnic**
- **El suport on queda enregistrat, generalment ordinador.**

Postproducció del capítol.

- **Retallar** tot el contingut descartat, els silencis, els errors...
- **Afegir** els separadors i els efectes sonors
- **Ajustar** el temps establert, entre 15 i 30 minuts.

Aplicar el pla de comunicació.

- **Crear la portada del capítol** i generar diferent contingut audiovisual per a les xarxes socials.

Execució del projecte.

- **Col·locar els QR** per poder accedir a l'episodi des de la parada.
- **Penjar el capítol.**
- **Carregar l'episodi a la plataforma** per a fer-lo accessible als usuaris.

Fig. 34. Vista de la marquesina de la parada Plaça de Joan Peiró. © Ona Gausachs.

Primera Temporada

Marc pràctic

La primera temporada s'articula mitjançant l'esquema descrit anteriorment al pla de treball de la producció d'un capítol del programa. En primer lloc, establim les localitzacions de les deu parades que la conformaran. A continuació, enumerem cada districte amb el nom de la seva corresponent parada, ordenats seguint la numeració oficial dels districtes de Barcelona, acompanyat del suport visual d'un mapa que les localitza, a la pàgina següent (Fig. 36):

1. Ciutat Vella: Pla de Palau
2. L'Eixample: Comte d'Urgell - Hospital Clínic
3. Sants-Montjuïc: Plaça de Joan Peiró
4. Les Corts: Mercat de Les Corts
5. Sarrià-Sant Gervasi: Plaça Bonanova
6. Gràcia: Plaça Lesseps - Riera de Valldarxa
7. Horta-Guinardó: Lletres - Dante Alighieri
8. Nou Barris: Passeig Verdum - Plaça de la República
9. Sant Andreu: Passeig Torras i Bages - Els Segadors
10. Sant Martí: Plaça de les Glòries.

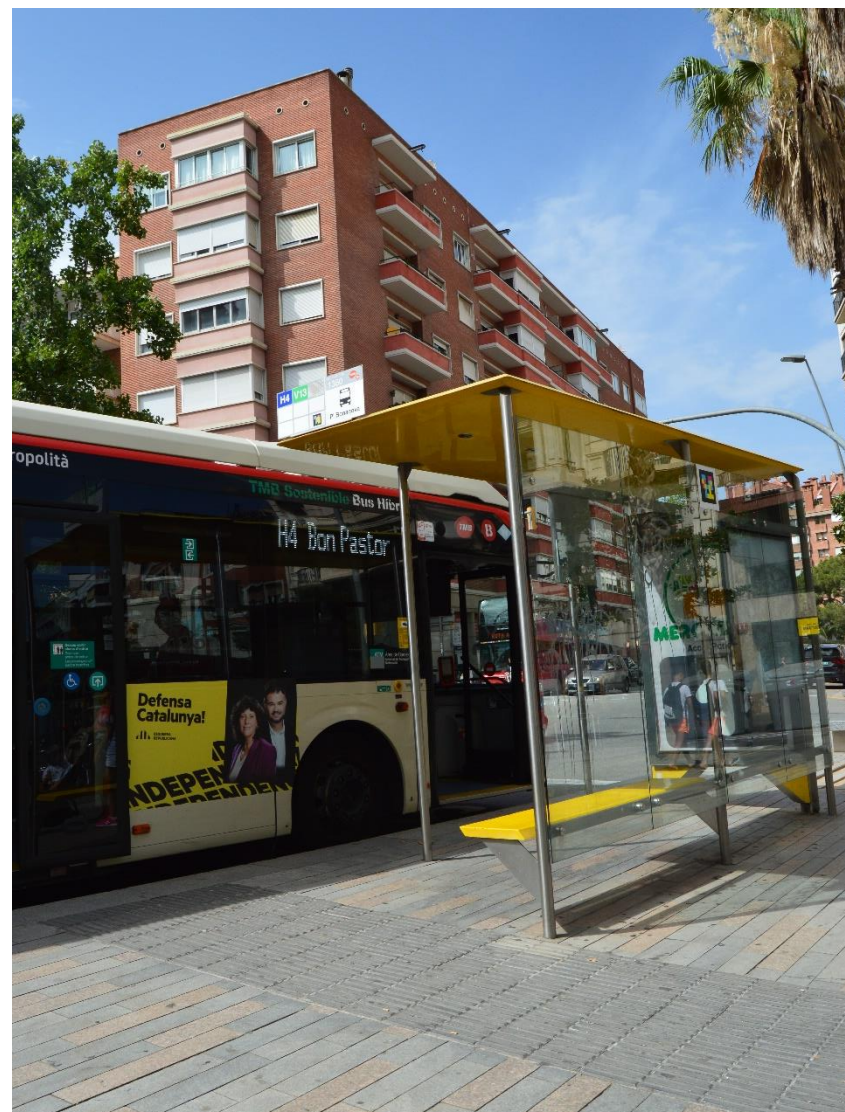
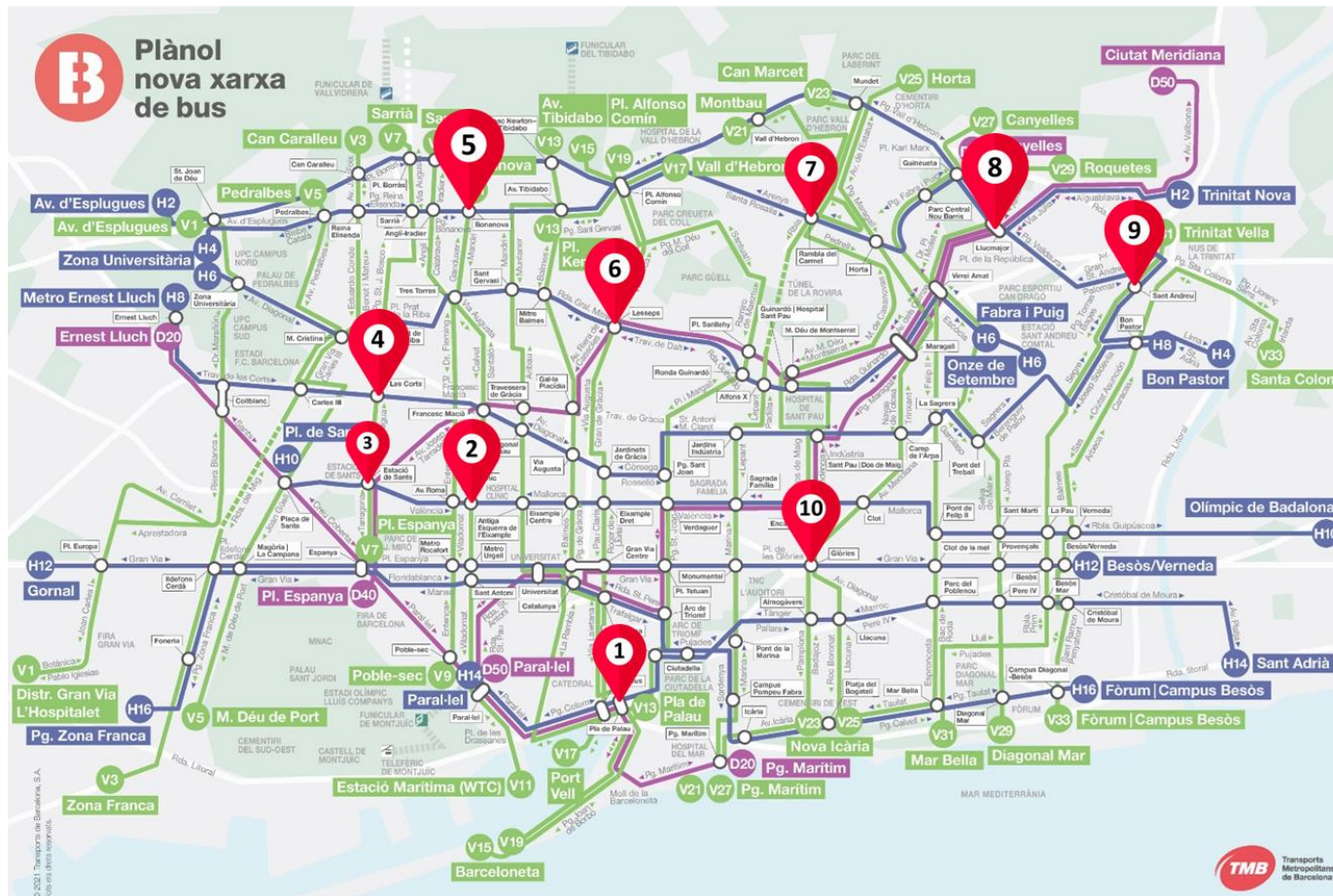

Fig. 35. Vista d'un autobús H4 a la parada Plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.

Mapa de localitzacions de les parades

- 1 Ciutat Vella: PLA DE PALAU
- 2 Eixample: HOSPITAL CLÍNIC-COMTE D'URGELL
- 3 Sants-Montjuïc: PLAÇA JOAN PEIRÓ
- 4 Les Corts: MERCAT DE LES CORTS.
- 5 Sarrià-Sant Gervasi: PLAÇA DE LA BONANOVA.
- 6 Gràcia: PLAÇA LESSEPS-RIERA DE VALLCARCA.
- 7 Horta-Guinardó: LLETRES-DANTE ALIGHIERI.
- 8 Nou Barris: PASSEIG VERDUM-PLAÇA DE LA REPÚBLICA.
- 9 Sant Andreu: PASSEIG TORRAS I BAGES-ELS SEGADORS.
- 10 Sant Martí: PLAÇA DE LES GLÒRIES.

Fig. 35. Plànol de la Nova Xarxa de bus amb les localitzacions de les parades de la primera temporada.

Preguions

Marc pràctic

Tot seguit presentem els preguions dels deu capítols que es basen en el desenvolupament d'eixos temàtics. S'han elaborat seguint la metodologia descrita a l'apartat anterior fonamentada en una primera fase de treball de camp amb la visita i visualització *in situ* dels espais, juntament amb la realització de fotografies de la zona i una segona fase de documentació basada en la recerca bibliogràfica exhaustiva i la consulta de fonts gràfiques i orals. Aquesta documentació, desglossada en els àmbits de: localització de la parada, descripció del paisatge urbà, notícies històriques i bibliografia, està present als ANNEXOS d'aquest projecte, amb una entrada diferent per a cadascun dels episodis.

Els preguions també segueixen una estructura:

- Districte i nom de la parada.
- Tres eixos temàtics.
 - Títol sintètic per a cada tema.
 - Desenvolupament de l'eix temàtic. Contingut basat en el paisatge urbà, la història i les vivències locals, fonamentat en les particularitats de cada indret.
- Mapa d'emplaçament.
- Dues fotografies que il·lustren els eixos temàtics.
- Nom i pàgina de l'annex documental de cada capítol.
- Bibliografia.

La redacció dels preguions està encarada a la producció dels guions, per tant, segueix la línia editorial del projecte en un sentit d'aplicació pràctica que inclou la temàtica, com hem vist, però també el to del discurs en relació al llenguatge. És per aquest motiu que, en algun moment, apareixen expressions col·loquials o punts de vista que es posicionen prenent part respecte a problemàtiques o situacions concretes, abandonant lleugerament la neutralitat rigorosa. Aquest to l'emprem per a que el lector es pugui fer una idea de la direcció que pren el pòdcast quan ens referim a utilitzar un llenguatge familiar i informal, allunyat del món acadèmic, però més proper al món de la ciutadania jove d'aquesta ciutat.

Districte de Ciutat Vella

Parada de *Pla de Palau*

Eix temàtic 1: Un centre de poder de la ciutat: el joc de trons del pla

El pla de Palau, des dels seus inicis, ha sigut un centre de poder, un dels eixos comercials i econòmics de la ciutat, vinculat a la façana marítima de Barcelona. Els seus edificis, els que queden i el que ja no hi són, igual que el mateix urbanisme de la plaça, mostren com aquest indret sempre ha sigut un nucli institucional, on es prenen decisions que afecten el conjunt de la ciutadania i al funcionament de la ciutat i, fins i tot, del país.

Seguint aquest fil, és interessant veure com els diferents òrgans governamentals han actuat davant el pla, interposant-se entre els poders que ja hi havia i intentant posar-hi la seva aportació particular. A l'inici, quan encara no era una plaça, la Llotja de Mar i l'Hara dels Draps ocupaven el centre de l'indret dominat, clarament, pels comerciants. En un cert sentit, controlaven una de les portes de la ciutat emmurallada: el portal del Mar. No va trigar ni un segle a col·locar-s'hi la Generalitat, amb el seu edifici per recaptar els impostos de la Bolla. Més endavant, l'Hala dels Draps va ser conquerida per l'autoritat màxima del país i van

Fig. 37. Emplaçament de pla de Palau i entorns. Imatge ICGC.

convertir l'edifici en el palau del Virrei, per esdevenir la residència dels monarques de l'estat quan visitaven Barcelona. Un testimoni molt evident de la importància i la influència d'aquest espai. Passat el temps, s'hi va situar l'edifici de la Duana, una altra institució oficial de poder i control mercantil.

La voluntat d'urbanitzar el pla al segle XIX va evidenciar, no només la mentalitat d'una època on es començaven a posar en ordre les estructures de les ciutats, sinó la necessitat de mostrar l'emplaçament i dotar-lo de la grandiloqüència que mereixia per a ser un centre de poder a través de la seva configuració urbana. Un dels sistemes simbòlics que

van utilitzar les autoritats catalanes va ser la projecció d'una font monumental al centre anomenada el "Geni Català". Malgrat que el bisbe de la ciutat, fins ara no havia aparegut el poder eclesiàstic, va obligar a tapar els genitals a la figura central de la font que es trobava nua completament.

Tot aquest poder simbòlic va voler ser ridiculitzat quan els absolutistes van prendre el control del país, aturant les obres i relegant el pla, durant dos anys, a la venda de porcs, i per conseqüència, anomenant-la la plaça dels porcs. Una imatge de molt poc glamur tenint en compte el que significava la zona i totes les autoritats que hi estaven representades.

Els indians de la burgesia catalana que s'havien enriquit amb l'esclavitud i el negoci del cotó, també van voler tenir la seva part del pastís de la plaça i van edificar habitatges amb grans porxades per poder viure de rendes. Les més conegudes: les cases d'en Xifré i la casa Collasso.

La gran institució de l'ensenyament postobligatori, la universitat, també va voler tenir la seva representació a la plaça i va edificar amb caràcter monumental la facultat de nàutica al punt precís on se situava el Portal de Mar.

Actualment, pla de Palau continua sent un emplaçament important pel govern de la ciutat i del país. La Llotja, convertida en la Cambra de comerç i l'Acadèmia de Belles Arts, segueix tenint-ne una presència forta, així com l'edifici de l'antiga Duana, ara subdelegació del govern, malgrat que la seva monumentalitat contrasta amb el mal estat general que presenta l'immoble. La Facultat de Nàutica o les cases porxades també en són partícips d'aquesta mostra de control de les classes dirigents.

Com a ciutadans rasos, som espectadors passius d'aquestes lluites de poder. Per això, des de la parada de bus, podem contemplar la plaça i veure, des de la distància, com han intentat conquerir el pla i comentar tot allò que han arribat a fer per aconseguir marcar territori, a través dels seus edificis, els que han quedat i els que ja no hi són, les diferents nomenclatures de la plaça, els seus usos diversos i, finalment, especular sobre qui ha conquerit el pla i qui el conquerirà en un futur.

Eix temàtic 2: La mirada ciutadana de la plaça i la seva relació

Des del punt de vista de la ciutadania, pla de Palau pot ser un espai aparentment poc proper, com ja hem dit, el paper que exercim és gairebé de *vouyer* davant les coses que han anat passant al llarg de la

història. Els seus edificis i el seu urbanisme ho exemplifiquen a través de la seva monumentalitat, de la mateixa manera que ho fa el tràfic sense pausa que ocupa vuit carrils per la via que talla pel mig la plaça i la rodeja. Tot un tema de debat, la conquesta de l'espai físic i sonor dels vehicles que va en detriment de l'apoderament de l'espai públic de les persones.

Tanmateix, es tracta d'un indret que es desenvolupa com a punt de trobada. És un distribuïdor entre diferents zones perquè es troba al final o al principi de molts llocs, i, en un cert sentit, encara és una porta d'entrada. És el cas del Born i la ciutat antiga, el barri de la Barceloneta, la Ciutadella, l'estació de França o el port i el Moll de la Fusta. Al mateix temps, la zona és repleta, encara, d'edificis institucionals, per tant, hi treballa molta gent pels voltants i esdevé un entorn de flux constant.

Eix temàtic 3: Anècdotes variades i la vinculació amb l'art contemporani

Els porxos d'en Xifré i la casa Collasso, en construir-se com habitatges i tenir la planta baixa per a usos comercials, segurament es troben en primer lloc del patrimoni que més proximitat desperten. En segon lloc, hi hauria la Llotja, al ser un centre d'ensenyaments artístics i, finalment,

Fig. 37. Vista de la cara nord de pla de Palau. © Ona Gausachs.

Fig. 38. Vista dels Porxos d'en Xifré de pla de Palau. © Ona Gausachs.

la facultat de Nàutica. La parada de l'autobús és just allà davant dels porxos. Allà hi ha l'emblemàtic Restaurant 7 Portes, per on han passat milers de comensals durant 186 anys i conté una autèntica pinacoteca d'obres d'artistes que penja de les seves parets. L'estreta vinculació amb la Llotja va fer que per aquest establiment i pels seus habitatges passessin personatges il·lustres de l'art contemporani, com és el cas de Picasso o Joan Miró, entre molts altres.

Així mateix, en una dimensió més terrenal aquest restaurant de segur està replet d'històries personals, matrimonis formats durant un àpat, reunions d'amics que fa anys que no es veuen, reflexions vitals i filosòfiques que arreglarien el món, sopars d'empresa amb un final de festa desenfrenada... Els seus murs i porxos donen peu a imaginar un munt de moments ben especials, però gens allunyats de la realitat, que podem comentar mentre esperem el bus.

De la mateixa manera i en una direcció una mica allunyada, cal destacar com aquests elegants porxos van ser l'escenari del tràfic il·legal i la misèria de l'època de la postguerra, sent un focus molt destacat de l'estraperlo barceloní. Entre les mateixes arcades que ara aixopluguen sense sostres, manters i drapaires en diferents moments del dia, generant un gran contrast entre el poder que desprèn la plaça, els seus

edificis i la seva urbanització, i la pobresa que inevitablement inunda la ciutat i cada dia afecta a més persones.

Documentació: [ANNEX 1](#) (pàgina 177).

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (1987). *Catàleg del patrimoni arquitectònic i històrico-artístic de la ciutat de Barcelona*.

Bohigas, O. [et al.]. (2005). *Abajo las murallas!: 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

De Lecea, I. [et al.]. (2009). *Art públic de Barcelona*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona V. L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62.

Fraiz Ordóñez, J. (13 d'agost del 2019). Casa de Xifre. A: *La Barcelona de Antes*. Edificios particulares. <http://labarcelonadeantes.com/casa-xifre.html>

Reyero, Carlos. (2013-2014). La Font del Geni Català, Barcelona: Història i significat polític. A: *Locus Amoenus*.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Pla de Palau*. IPAC: 40654. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Tarragó, S. (1973). El Pla de Palau. A: *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*.

Districte de l'Eixample

Parada de *Comte d'Urgell - Hospital Clínic*

Eix temàtic 1: El recinte de l'Escola industrial: un conjunt d'impacte.

El recinte de l'Escola Industrial és el protagonista indiscutible d'aquesta parada. L'arquitectura de fàbrica del segle XIX amb la presència del maó, juntament amb les seves enormes dimensions, són d'un gran impacte visual, cal tenir en compte que ocupa l'espai de quatre illes de cases de l'Eixample. Proposem fer l'exercici d'imaginar-la com a fàbrica en ple funcionament, contextualitzada en un paisatge envoltat d'horts i de lluny, a una banda la presó de la Model, a l'altra la ciutat de Barcelona, i més enllà els pobles del pla. Amb les xemeneies fumejant sense parar i els obrers i les obreres entrant i sortint per les diferents zones, treballant de sol a sol i, de tant en tant, fent alguna vaga i algun míting del sindicat per reclamar drets laborals.

Així mateix, tampoc és d'envejar l'experiència veient-la en ple funcionament com a centre d'ensenyament. A totes hores del dia amb alumnes de totes les edats, gèneres i colors. Entrant, sortint, arribant tard i mig corrent o fent temps per haver arribat abans. Anant a fer l'esmorzar a alguna de les zones enjardinades o d'esbarjo de l'exterior.

Fig. 40. Emplaçament Comte d'Urgell-Hospital Clínic i entorns. Imatge ICGC.

Refugiant-se de la pluja sota el gran porxo radial d'entrada del carrer Urgell, mentre comenten un exercici difícil que acaben de fer a classe, es fumen un cigarret o s'expliquen que no saben si la persona que els agrada els ha mirat. Plantejant bromes, inspeccionant els diferents racons del conjunt, fins i tot aquells que l'accés està restringit i rient amb els companys i companyes sobre alguna tonteria.

Totes aquestes històries s'amaguen darrere l'arquitectura imponent de tot el conjunt, que presenta formes industrials i nobles, a través del maó, la simetria, el ritme de les obertures i els elements ornamentals que l'acompanyen. El projecte el va firmar l'enginyer Alejandro Mary i l'arquitecte Rafael Gustavino i Moreno. Aquest últim, després de construir l'edifici va emigrar als EUA i va patentar la volta de maó pla,

altrament coneguda com la “volta catalana”. Als EUA és un personatge conegut i important, però aquí no sabem qui és i va registrar una tècnica tradicional del país, fent que es conegués i s'utilitzés a Amèrica del Nord i, conseqüentment, es va fer famós i ric. Al recinte de l'Escola industrial, en relació amb aquesta tècnica, podem observar com darrere del gran portal de l'entrada del carrer Comte d'Urgell, hi ha un porxo de planta poligonal, format per arcs i pilars de maó que sostenen una gran volta radial de maó pla amb biguetes de ferro, recolzada sobre un temple de maó al tram central, de vuit columnes de pedra. És un indret molt diàfan i impressionant pel qual sempre hi transiten persones.

El recinte de l'Escola Industrial en un camp més simbòlic, representa un conjunt grandiloqüent, malgrat que no pertany totalment a les elits. És un espai compartit amb la ciutadania i la comunitat, un indret que, encara que sigui gegant i amb mostres d'arquitectura luxosa, construïda, les dues vegades, pel poder, és també de la població.

Eix temàtic 2: El tancament de la fàbrica i el debat sobre les condicions laborals

En termes històrics, el conjunt com a fàbrica no va durar molt temps, malgrat ser un projecte força ambiciós que pretenia fer la competència

a les grans indústries tèxtils de l'estat. La van situar a uns terrenys de conreu del terme municipal de les Corts, que en un futur serien de l'esquerra de l'Eixample, tot i que fruit de la industrialització, de les zones de conreu i de la inversió dels nobles en construir a la dreta de l'Eixample, el barri trigaria a edificar-se.

Els historiadors expliquen que va ser una fàbrica molt reivindicativa, malgrat que apunten que tenien unes de les millors condicions laborals de totes les fàbriques tèxtils del país. Aquests insinuen que reclamaven drets una mica sense motiu, perquè ja estaven prou bé. Entenem que si és el cas, res impedeix que seguissin exigint millorar les seves condicions, perquè tots sabem com funcionen les coses en el camp de laboral, per molt “ben considerats” que estiguin, són treballadors i encara avui dia és difícil tenir unes condicions com cal, tant pel que fa al tipus de contracte, sou o horari, com entre d'altres temes com l'exposició al soroll, la maquinària perillosa o els riscos de tota mena. És important veure qui els qualifica com a “bons” o “suficients” drets i no donar mai res per cert al cent per cent, així com discutir-ho i posar-ho de manifest, com aquí proposem.

El que sabem segur és que els sindicalistes no només van reclamar els seus drets fent vagues, sinó que van exercir la violència en diverses ocasions contra la patronal. Els propietaris de la fàbrica Batlló van decidir tancar-ne les portes definitivament després d'un atemptat contra les seves oficines que van deixar un mort i algun ferit. No va ser per falta de productivitat com apunten alguns. Els propietaris van acordar tancar perquè no volien viure més episodis de violència. Aquí estem en contra de la violència, sigui quina sigui i pel motiu que sigui, però sempre a favor de les lluites per reclamar drets i, una fàbrica del segle XIX és un bon exemple per parlar-ne.

Eix temàtic 3: L'exitosa vida del conjunt com a Escola del Treball

No obstant això, la funció original de l'edifici no va ser la seva millor vida. La Diputació de Barcelona, a inicis del XX, va veure en el gran recinte que havia quedat en desús, l'oportunitat per situar-hi una universitat dels oficis i la va comprar. Una escola d'immenses dimensions per aprendre professions tècniques, una demanda que estava encara per cobrir. La Mancomunitat de Catalunya va apostar molt fort per aquest projecte, van invertir vastes quantitats de diners per a fer grans reformes i ampliacions, amb la intervenció de molts

Fig. 41. Vista de la façana de l'Escola Industrial. © Ona Gausachs.

Fig. 42. Vista de la casa del rellotge de l'Escola Industrial. © Ona Gausachs.

arquitectes de renom, per tal d'aconseguir bastir l'escola amb tota la tecnologia i equipaments més innovadors que requeria.

Es va inaugurar a inicis del segle XX i que segueix en funcionament, tot i que amb canvis, modificacions i adaptacions a cada època viscuda, és una evidència clara de l'èxit del projecte. Una anècdota que avala la importància del centre és que durant la visita d'Einstein a Catalunya al febrer de 1923, la Mancomunitat va convidar al científic a l'Escola Industrial per mostrar-li el projecte i per a ser l'escenari d'una conferència seva. Einstein va estar ara fa cent anys a l'Escola del Treball, igual que fa dos ho estava el meu germà. Per ell l'escola és una segona casa on ha passat moltes hores per les seves aules, els seus passadissos, per les seves parets, jardins i patis. Ell és el testimoni d'un estudiant que ha viscut durant forces anys el recinte, que coneix els racons i els espais, i té la visió des de l'experiència del centre, plena d'anècdotes i d'històries, de les quals ens podria fer partícips en aquest pòdcast.

Documentació: [ANNEX 2](#) (pàgina 180).

Bibliografia:

Casinos, X. (17/06/2018). La chimenea octogonal de un genio. A: *La Vanguardia*.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Esculies, J. (2023). Cent anys de la visita d'Einstein a Catalunya. A: *Sàpiens*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona V. L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62.

González, Antoni. (1985) *32 monuments catalans. El patrimoni arquitectònic de la Diputació de Barcelona*. Diputació de Barcelona.

Pauné, Meritxell M. (12/12/2020). La Diputació projecta un centre estatal d'innovació a l'Escola Industrial. A: *TOT Barcelona*.

Roca Rossell, A.; Rosell Colomina, J.; Graus, R.; Barca i Salom, F. X.; Lusa Monforte, G.; Villaverde Rey, M. (2008). *L'ESCOLA INDUSTRIAL DE BARCELONA (1904-2004)*. Diputació de Barcelona.

Salmerón, C. (1992). *El metro de Barcelona*. Terminus.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2021). *Conjunt del recinte de l'escola Industrial – Antiga fàbrica Batlló*. IPAC: 40353. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2012). *Facultat de Medicina*. IPAC: 40333. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Districte de Sants-Montjuïc

Parada de *Plaça de Joan Peiró*

Eix temàtic 1: Una plaça marcada per l'estació de trens.

La plaça de Joan Peiró es va urbanitzar vora els anys 1970 quan es va renovar l'estació de trens, la més important de Barcelona. No sempre havia sigut així, malgrat que tota la zona està condicionada per ella d'ençà que va aparèixer el ferrocarril a mitjan segle XIX. A l'inici era una estació menuda i discreta, d'estil neogòtic, d'una sola via i ubicada molt a prop d'on després van situar la moderna. La tecnologia anava avançant i les distàncies s'anaven escurçant, per això cada vegada s'anaven incorporant noves línies de tren. La proximitat amb la ciutat, perquè recordem que Sants en aquell moment era un municipi independent, i la presència abundant de la indústria fabril va potenciar l'ús de l'estació, tant pel que fa a passatgers, com a mercaderies.

A inicis del segle XX es va començar un projecte més ambiciós i el 1936 s'inaugurava una nova estació amb les vies soterrades on, en un futur seria, el passeig de Sant Antoni. L'edifici central s'ubicava a la plaça de Sants, llavors anomenada Salvador Anglada i va estar d'en peus des dels anys 1940 als 1970, quan es va enderrocar per donar pas al nou

Fig. 43. Emplaçament Plaça Joan Peiró i entorns. Imatge ICGC.

projecte. En paral·lel, l'antiga estació continuava al seu lloc, però relegada exclusivament a les mercaderies, especialment a les que requeria la fàbrica de l'Espanya Industrial, situada just al costat.

El plantejament de la nova estació de Sants va suposar una nova modificació de tot l'entorn. L'estació va retornar al seu punt de partida i, de nou va condicionar tot el paisatge del voltant. Com hem vist, això és el que portava fent des de la seva inauguració més primerenca. Per aquest motiu, proposem parlar de l'estació de Sants i el seu impacte evident durant generacions i generacions de veïns.

La presència de l'estació per la gent del barri desperta sentiments confrontats. L'estació projectada als anys 1970 s'havia d'anomenar Barcelona Central, per ser un dels eixos més importants de mobilitat per a la ciutat, però els veïns es van negar al fet que s'eliminés el nom del barri que l'acollia, segurament per tot el bagatge, la implicació en termes físics i simbòlics i per ser un gran condicionant del desenvolupament del Sants contemporani. Tanmateix, és un lloc que presenta moltes barreres urbanístiques i metafòriques. Sempre en constant moviment, persones d'arreu que arriben i se'n van i envoltada d'unes places que no conviden a l'ús de l'espai públic que ocupen, molt àmplies, sense bancs, ni cap element vegetal, àrides i solitàries. En definitiva, un indret del barri molt popular i útil, però que esdevé hostil, i, per tant, un altra temàtica d'interès per aquest pòdcast.

Eix temàtic 2: Joan Peiró i Belis, una figura anarcosindicalista o un altre personatge oblidat amb el nom d'una plaça de ciment.

Seguint el fil d'aquest últim punt, no sembla ser casual que la plaça de l'estació que s'obre cap a Sants, i no la plaça que es projecta cap a l'Eixample i, en conseqüència, cap a Barcelona, presenti les condicions anteriorment descrites, protagonitzada pel ciment i porti el nom de Joan Peiró. No és el primer cas a la ciutat que una figura dissonant del

sistema, però amb un paper destacat històricament parlant, porti el nom d'un espai públic amb la possibilitat pràcticament nul·la de ser habitat. A més, no va ser fins al 2017, en commemoració del 75 aniversari del seu assassinat, que l'Ajuntament de Barcelona va col·locar una placa a plaça per homenatjar-lo i ser recordat, quan, recordem que l'espai es va urbanitzar durant els 1970, gairebé cinquanta anys abans.

Reivindicar la figura d'un anarcosindicalista que va lluitar pels drets dels treballadors i treballadores d'aquest país i que, fins i tot, hi va donar la vida, forma part d'un deure ciutadà, de l'herència de la classe obrera i en aquest projecte ens hi volem sumar. La plaça és l'oportunitat perfecta de plantejar qüestions com on són els noms d'aquestes persones, en quines condicions i com els ha tractat la història i l'urbanisme, donar-los a conèixer i poder realçar el seu llegat, els seus ideals i les seves lluites.

Eix temàtic 3: Un espai d'unió ciutadana i vivències personals des de l'Espanya Industrial, passant pel Palau Balañà fins a l'antic *Happy Parc*.

Malgrat tot, la plaça Joan Peiró esdevé un nexa d'unió entre diferents llocs del barri que han sigut significatius per als veïns en diverses èpoques del passat. L'ampli espai que ocupa i la perspectiva que aporta

permet veure, a tot aquell qui s'hi està (no en un dia d'estiu perquè hi toca molt el sol), un seguit d'edificis o rastres d'ells carregats de simbolisme i d'històries personals de la gent local.

En primer lloc, la presència de l'Espanya Industrial continua sent molt forta. De la fàbrica gairebé no en queda res físic, però hi ha un gran parc, el primer espai verd que Sants va aconseguir amb les lluites veïnals, una enorme superfície que va agrupar i agrupa a un munt de gent, ple d'històries personals. Quantes hores i hores hauran passat molts amics a les escales, a la gespa o als bancs, parlant, tenint converses apassionants o banals, a quants els hauran fet petons o els hauran deixat, hauran practicat balls, jugat a bàsquet o hauran desitjat ficar-se dins de l'aigua per passar la calor mentre se celebra la cursa de "barques" durant les festes majors de Sants. Totes aquestes vivències ens les recorden les 9 torres que sempre es veuen des de la plaça.

En segon lloc, l'estrany i emblemàtic edifici del Palau Balañà. El va fer construir el senyor Pere Balañà Espinós en un solar abandonat a 50 metres de la casa on ell havia nascut amb l'objectiu que el seu barri tingués un cinema nou i modern. Va morir el 26 de febrer de 1965, uns mesos abans que estigués acabat. El va projectar l'arquitecte Pere Ricart Biot i l'interior el va dissenyar Antoni Bonamusa Homs. Tenia una sala

Fig. 44. Vista de l'estació de Sants i les torres de l'Espanya Industrial. © Ona Gausachs.

Fig. 45. Vista de la plaça Joan Peiró i el Palau Balañà a la dreta. © Ona Gausachs.

de projeccions enorme amb més de 1.600 localitats. El 2002 es va reformar per convertir-se en multicine i va passar a tenir 7 sales. Va tancar definitivament les portes el febrer de 2020 i després va quedar tapiat i en desús. Durant els seus 55 anys d'existència ha sigut el cinema de moltes generacions. Segurament va ser l'escenari de la primera pel·lícula visualitzada a la gran pantalla de molta gent del barri o la primera de moltes sortides amb els amics quan encara no tenien edat per fer altres coses. Pel·lícules bones o dolentes, per passar l'estona, per plorar o riure sense parar. Un gran espai que va protagonitzar molts grans moments de molts veïns i veïnes, durant 55 anys complint la missió que el seu promotor li havia encomanat, ser el cinema del barri.

En tercer i últim lloc, la fàbrica germans Climent situada al carrer Comtes de Bell-lloc 68-78, just davant de l'estació d'autobusos. Dues naus industrials de maó construïdes per l'arquitecte Modest Feu i Estrada el 1925 que, en origen acollien un taller d'ebenistes i mobiliari metàl·lic de mobles de luxe i després una fàbrica de productes químics per a teixits. Quan aquesta va tancar, el 1994 s'hi va posar el Happy Parc un espai de joc infantil molt gran, ple de tobogans, llits elàstics, piscines de boles i castells inflables, una autèntica fantasia per tots els infants d'aquella generació i les següents. La vida d'aquest indret màgic pels nens i nenes

del barri es va acabar el 2019 perquè els propietaris no podien afrontar la pujada del lloguer. I no és cap broma el que va passar a continuació. En substitució del Happy Parc s'hi va posar una empresa funerària privada. El febrer de 2020 van iniciar les obres de rehabilitació amb un gran malestar i moltes protestes dels veïns que mai van entendre com van passar de tenir un espai ple de vida a tenir-ne un altre amb una funció gairebé oposada, sense previ avís i d'un dia per l'altre.

Documentació: [ANNEX 3](#) (pàgina 184).

Bibliografia:

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

De Vicente, E. (29 de febrer de 2020). Requiem por el Palacio Balañà, el cine más grande de Barcelona. A: *El Periódico*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona I. Els barris que foren independents, 1. Sant Martí de Provençals (El Clot, el Poble Nou, la Sagrera) Sants, La Bordeta, Hostafrancs*. Edicions 62.

Fraiz Ordóñez, J. (2019). Estación de Sants - Estació de Sants. A: *La Barcelona de Antes*. Estaciones de tren.

<http://labarcelonadeantes.com/sants.html>

Martínez, D. (7 de juliol de 2020). Germans Climent, un tresor al Happy Parc. A: *Històries de Barcelona. Memòries, vestigis i curiositats*.

<https://historiesdebcn.com/germans-climent-tresor-happy-parc/>

Marzà, F.; Subirà, R. (2017). *Anàlisi i valoració del patrimoni arquitectònic del segle XIX i XX a Catalunya*. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Redacció Betevé. (24 de juliol de 2017). L'Ajuntament col·loca una placa en homenatge a Joan Peiró. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/btv-noticies-73/placa-homenatge-joan-peiro/>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2014). *Fàbrica dels germans Climent*. IPAC: 42482. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2017). *Parc de l'Espanya Industrial*. IPAC: 46111. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Torras Corbella, A. (2012). *L'abans: Recull gràfic de Sants, Hostafrancs i la Bordeta (1855-1975)*. Editorial Efadós i Ajuntament de Barcelona.

Districte de les Corts

Parada del *Mercat de les Corts*

Eix temàtic 1: La travessera de les Corts, un dels camins més antics de la ciutat i un testimoni de la història isolat.

La travessera de les Corts és un dels traçats més antics i ben conservats de la ciutat, a tocar de l'avinguda de Carles III. La travessera, juntament amb la de Gràcia, formava el *camí del mig*, transversal i paral·lel a la façana marítima, creuava bona part del Pla de Barcelona i arribava fins al límit entre Sant Andreu del Palomar i Sant Martí de Provençals. El seu origen es remunta a l'època romana, fins i tot, s'especula en què fos d'abans. De fet, gràcies a una prospecció arqueològica amb motiu d'unes obres de canalització d'aigua, s'hi va trobar un grup d'enterraments d'inhumació d'entre el segle I i III dC, davant de la parada de bus, entre els carrers Joan Güell, Marqués de Sentmenat i Galileu, on hi ha els jardins de Can Bruixa, un petit parc infantil que rep el nom de l'antiga masia que habitava aquest indret.

Les travesseres van ser eixos de creixement pels municipis del Pla fins al segle XIX, quan el seu traçat es va integrar al Pla Cerdà i, en conseqüència, a Barcelona. El recorregut que fa la travessera de les

Fig. 46. Emplaçament Mercat de les Corts i entorns. Imatge ICGC.

Corts comença a Collblanc i arriba fins a l'avinguda Sarrià, tocant a la plaça Francesc Macià, on s'inicia la travessera de Gràcia que finalitza a l'Hospital de Sant Pau, al barri del Baix Guinardó.

En el marc d'aquest episodi ens interessa el contrast que, sense ser evident visualment, es genera entre la conservació d'una via tan antiga, amb enterraments romans sota els peus, i la destrucció de patrimoni arquitectònic i urbanístic que va patir el barri de les Corts a partir de la segona meitat del segle XX per diferents planejaments urbanístics i a causa de pràctiques especulatives que van transformar el paisatge urbà

d'una manera radical i taxativa. Al mateix temps, proposem reivindicar el poc que queda del passat, per donar-ho a conèixer i no perdre la memòria i la identitat d'un barri.

Eix temàtic 2: La destrucció del paisatge urbà: pla parcial urbanístic, especulació i l'obertura de la ronda del Mig.

A la segona meitat del segle XX van començar els moviments urbanístics que donarien lloc a la transformació de l'entorn de la parada d'autobús del mercat de les Corts. Durant l'època franquista amb Porcioles a l'alcaldia, els terrenys del nord de l'avinguda Diagonal, llavors anomenada *avenida Francisco Franco*, entre la plaça Calvo Sotelo, actual Francesc Macià, i Pius XII es van revaluar. Aquí va començar una carrera de fons per part de diversos agents implicats, per extreure el màxim benefici econòmic de la zona. L'especulació immobiliària es va plantejar des de l'aprovació d'un pla urbanístic parcial que pretenia destruir tots els habitatges del territori afectat. La gran indignació veïnal, altra vegada, va aconseguir ajornar l'execució i va forçar una revisió que només va aconseguir salvar el nucli urbà primitiu. A la resta es va aplicar un sistema de "súperilles", però no les de pacificació dels carrers dels anys 2020, sinó des d'un concepte més antic basat a edificar illes de cases senceres amb enormes blocs de pisos i una mena de

carrers amples entremig, molt indefinits i semiprivats, de ciment i amb pocs usos reals.

L'exemple el tenim a la parcel·la de davant de la parada, entre la travessera de les Corts, l'avinguda Carles III, el carrer Joan Güell i l'avinguda Madrid. Durant la dècada dels anys 20 hi havia unes instal·lacions esportives que primer van ser utilitzades com a camp d'entrenament del Futbol Club Barcelona entre 1926 i 1932, i després transformades per l'Asociación Hípoco Galguera Deportiva de Catalunya per a córrer curses de llebrers i com a velòdrom. Les instal·lacions esportives del Sol de Baix, com s'anomenaven, van tancar les portes definitivament el 1951 amb l'aprovació del pla i es van construir als anys 1960 les Finques del Sol de Baix, seguint l'estètica constructiva especulativa d'aquests anys. Aquesta és una de moltes parcel·les que va tenir el mateix destí. Els grans bolcs de pisos acullen a moltes famílies, malgrat que a uns preus elevats, però ocupen part de l'espai públic d'una manera que dificulta molt la interacció amb els ciutadans aportant barreres físiques i estètiques, un tema del qual cal parlar-ne i encetar-ne un debat.

Seguint el mateix fil, l'aprovació del PGM preveia l'obertura de la ronda del Mig i el primer cinturó durant els anys 1970 que afectava

directament la rambla de Carles III. Aquesta operació va acabar de contribuir en el canvi radical de la zona i es van produir expropiacions, per no parlar d'anys ininterromputs d'obres. El cinturó es va cobrir finalment, als anys 1990 gràcies a la pressió veïnal, però, tot i això, van ser uns moviments urbanístics que van tenir fortes conseqüències en el paisatge urbà i el model de vida dels seus habitants. Per aquest motiu, la transformació del barri és un tema que reclama l'atenció del capítol.

Eix temàtic 3: El mercat com un centre de teixit veïnal

Finalment, per acabar amb més bona sintonia, un element que desperta l'interès d'aquest programa de podcàsting és el mercat, no tant pel seu contingut arquitectònic en aquest cas concret, sinó pel seu paper a la societat. Es tracta d'un emplaçament amb una funció molt específica i delimitada: abastir d'aliments a la població més immediata. Intrínsecament, el mercat desenvolupa altres funcions en el camp del teixit social. És un espai de consum, però al mateix temps és un lloc de trobada i reunió, ple de complicitats i amistat. La confiança i el costum s'uneixen en una acció tan senzilla com és el fet d'anar a comprar els productes per menjar. Les parades i la seva gent són el cor del mercat, juntament amb la matèria primera que ofereixen, però també, el tracte personal a la clientela, sovint presonitzat, amb amabilitat, simpatia i

Fig. 47. Vista dels apartaments del Sol de Baix. © Ona Gausachs.

Fig. 48. Vista del mercat de les Corts. © Ona Gausachs.

quotidianitat. La consciència del servei que ofereixen a la població i l'estima a la seva professió i a totes les persones que veuen dia rere dia fan que el mercat esdevingui un oasi càlid de cooperació i convivència en mig d'un món fred i impersonal, que evita el contacte i preval els valors de la individualitat.

Per tot això, proposem que el capítol també sigui un homenatge al mercat de les Corts, que encara que tingui una història força jove, perquè es va inaugurar el 1961 i resta en un edifici modern, la seva funció és la d'aglutinar al barri, oferir un servei de gran qualitat, no només amb el producte, sinó amb el tracte personal i la xarxa que teixeixen entre el veïnat.

Documentació: [ANNEX 4](#) (pàgina 188).

Bibliografia:

Arnàs, G.; Alsina, M. (2018). *Mercats de Barcelona (segle XX i XXI)*. Albertí Editor, SL. Mercats de Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

Associació de Comerciants del Mercat de les Corts. (2023). La història del mercat. *El mercat de les Corts*.

Cabestany i Fort, J.F. (1991). Els camins antics del Pla de Barcelona. A: *Finestrelles*, Núm. 3, p. 107-116.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Pernas, J. (28 de gener de 2016). Les instal·lacions esportives del Sol de Baix. A: *Barcelona Sportiva*.

<http://barcelonasportiva.blogspot.com/2016/01/les-installacions-esportives-del-sol-de.html>

Salvans, A. (25 d'abril de 2022). Les Corts, un districte mal tallat. A: *El Temps*. <https://www.elperiodic.cat/article/16847/les-corts-un-districte-mal-tallat>

"Travessera de les Corts". *Carta Arqueològica de Barcelona*. Servei d'Arqueologia de Barcelona.

Districte de Sarrià-Sant Gervasi

Parada de la *Plaça Bonanova*

Eix temàtic 1: La parròquia com a nucli fundacional de la zona i la gran influència religiosa.

A la plaça de la Bonanova s'ubica un dels nuclis més antics del barri de Sant Gervasi de Cassoles. La parròquia de la Bonanova resta on hi havia la capella dels sants Gervasi i Pròtasi, entre la cruïlla del camí de Barcelona a la Serra de Serola i del camí de Sarrià a Horta, un indret conegut com la Creu Trencada o la Creu Llençada, i documentada ja des de finals del segle XI. Malgrat això, la zona no es caracteritzava per tenir una població gaire abundant, però el segle XIII Sant Gervasi es va independitzar del municipi de Sarrià gràcies al senyor de la torre de Cassoles, Pere Montjuic. Entre els segles XIV i XIX només va estar habitada per unes poques propietats de caràcter agrícola escampades per un territori amb un pendent pronunciat, aïllat i mal comunicat per culpa de camins perillosos fruit de l'orografia i del seu mal estat. És interessant la teoria que apunta que l'origen del nom de "Cassoles" és perquè es tractava de "cases soles". No hi ha cap font que així ho confirmi, ni res que ho sustenti, però és una conjectura curiosa i

Fig. 49. Emplaçament Plaça de la Bonanova i entorns. Imatge ICGC.

simpàtica, molt literal i que té la seva gràcia per se plantejada a l'episodi. De la mateixa manera que l'altra hipòtesi que sosté que "Cassoles" feia referència a les bòbiles on es fabricaven les cassoles de fang, que aquestes sortien representades, en algunes èpoques, a l'escut del territori. En qualsevol cas, des d'aquí el volem parlar de l'origen d'un barri i de la seva identitat.

El culte als sants Gervasi i Pròtasi, que eren dos adolescents bessons i màrtirs, va ser molt rellevant fins al segle XVII que els va desbancar la Mare de Déu dels Afortunats. Extraoficialment, l'anomenaven Bonanova i va canviar de nom després de l'incendi que va provocar l'exèrcit francoespanyol que assetjava la ciutat de Barcelona a la capella el 1706, nom que més endavant adoptaria el llavors municipi.

L'aspecte de l'església de la Bonanova és original d'una renovació neoclàssica que es va bastir amb plànols de Josep Ràfols, el 1845, uns cinc anys abans de la urbanització de la plaça, malgrat que la torre del rellotge es va inaugurar el 1862. Tanmateix, l'església va cremar per totes bandes el 1936 en esclatar la Guerra Civil i, després, la van reconstruir. Per tant, estem davant d'una església que ha canviat de cares moltes vegades, algunes per renovació i altres per necessitat. Tot i això, és l'edifici que presideix la plaça. Està situat a la part més alta i enfront d'ella hi ha la resta. Les seves línies clàssiques protagonitzades per quatre columnes corínties dobles i un frontó triangular, li donen una aparença solemne i dominant l'espai que ocupa.

El creixement de Sant Gervasi i la seva evolució com a centre poblacional sempre ha estat lligat al caràcter religiós. Prova d'això és la importància que tenen els centres del cristianisme que hi ha per la zona, amb una gran representació i una forta ocupació de l'espai físic i simbòlic, com el nom de carrers o les institucions que hi tenen seu. Durant el segle XIX es tractava d'un municipi tranquil i d'un perfil molt conservador. Al segle XX, quan ja pertanyia a Barcelona, es deia que el barri continuava sent molt religiós, i, fins a la Guerra Civil, també va ser

molt catalanista. La tradició espiritual sempre ha acompanyat la zona i per aquesta raó, és d'interès poder-ne parlar en aquest episodi.

Eix temàtic 2: La zona alta lliure de fàbriques, un barri d'estiueig burgès i la seu de ministeris durant la Guerra Civil.

Un dels motius pels quals la Bonanova va ser un espai molt apreciat per a construir cases d'estiueig de la burgesia del XIX va ser perquè pràcticament no hi va arribar la industrialització. La proximitat amb Barcelona, però la suficient llunyania per desconnectar a la muntanya, eren idees molt pròpies de l'època del que significaven les vacances d'estiu de les classes benestants (perquè les altres ni tan sols s'ho podien imaginar) i la zona de Sant Gervasi de Cassoles complia molts dels requisits.

Quan es va establir la burgesia barcelonina a la Bonanova van començar a arreglar els camins i a urbanitzar la zona. La plaça de la Bonanova es va projectar el 1850 a la zona del camp d'en Suca, just davant de l'església. Els habitatges més antics de la plaça són d'aquesta època com també ho és la font monumental de la plaça es va construir el 1861. Poc després, la Diputació va voler arreglar el camí d'Horta a Sarrià, construint una bona carretera per deixar enrere els trams viaris

perillosos, replets d'accidents. Tot i això, la industrialització va trigar a arribar i quan ho va fer, a la segona meitat del XIX, va ser amb unes condicions molt similars a les de Sarrià, sense grans fàbriques ni gaires obrers. Els mals camins, l'orografia, la manca d'indústria i l'estiueig de la burgesia va marcar el camí de la Bonanova amb uns habitants d'un alt nivell adquisitiu, un tema que parla dels orígens del barri i ens resulta d'interès a tractar en aquest programa.

Seguint el fil de les torres d'estiueig de la Bonanova, quan va esclatar la Guerra Civil moltes d'aquestes cases van quedar abandonades i per aquest motiu, quan el govern republicà va decidir traslladar-se a Barcelona, va establir alguns dels seus ministeris dins d'aquestes cases, com el d'ensenyament que es va situar a un dels edificis de la plaça de la Bonanova. La seva durada com a ministeri, com bé sabem tots, va ser molt breu, però és un fet molt interessant que això passés aquí, i per tant és un punt proposat per tractar en aquest pòdcast.

Eix temàtic 3: L'especulació i els conflictes del segle XXI: una casa ocupada en un barri d'alt nivell socioeconòmic.

Durant la primera meitat del segle XX la població de la Bonanova va créixer molt, però encara més en entrar a la segona. Una de les primeres

Fig. 50. Vista de la parròquia de la Bonanova i a la dreta la casa ocupada.
© Ona Gausachs.

Fig. 51. Vista de la plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.

mostres de la voluntat constructiva d'edificar grans habitatges que alberguessin a moltes famílies la trobem entre el passeig de sant Gervasi i el carrer de Sant Joan de la Salle, just a la cruïlla nord de la plaça. Es tracta del Bloc Bonanova o casa Masana d'estil racionalista i de l'arquitecte Sitxe Illescas i Miroso, iniciada el 1935 i acabada el 1940. És de grans dimensions i consta de planta baixa, sis pisos i coberta plana. El parament és tot de fàbrica de maó amb un emmarcament blanc a les obertures i la composició de les façanes segueix uns eixos verticals i horitzontals en forma de quadrícula. Aquesta casa que s'emmarca en el si de la GATCPAC va marcar l'inici d'un boom constructiu basat en la requalificació dels terrenys de la zona i l'edificació de grans blocs de pisos mitjançant l'especulació immobiliària. Al voltant de la plaça en trobem diferents exemples d'èpoques posteriors més properes als anys 1970 que conviuen amb les poques cases d'inicis de segle XX que encara queden.

Vinculat amb l'especulació està el conflicte que es va generar durant la campanya electoral municipal del maig del 2023. Des de la plaça de la Bonanova es veuen dues cases entrant ja al carrer Sant Joan de la Salle que es van ocupar el 2016, quan eren propietat de la *Sareb* (el banc dolent) i feia més de vint anys que estaven buides. Les van utilitzar

d'habitatge i Centre Social Okupat. Durant els anys d'ocupació d'aquestes cases no han tingut grans problemes de convivència amb els veïns més enllà d'alguna queixa ocasional pel fet de la mateixa ocupació. Va ser abans de començar la campanya electoral del 2023 que un partit que es presentava a l'alcaldia de Barcelona va voler centrar la polèmica en aquestes dues cases i la seva ocupació, recriminant la mala convivència de la zona per culpa seva i exigint un desallotjament immediat. Aquesta acció va provocar diferents ordres judicials i sobretot, va esdevenir un focus de discussió en els debats electorals de les eleccions municipals a l'alcaldia de Barcelona del maig de 2023. Des d'aquí, ens interessa parlar de com pot ser objecte d'una campanya electoral una casa ocupada en un barri d'alt nivell socioeconòmic.

Documentació: [ANNEX 5](#) (pàgina 191).

Bibliografia:

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cabré, T. (2018). *Ruta del Racionalisme de Barcelona. El GATCPAC i l'arquitectura dels anys 1930*. Institut Municipal del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida. Ajuntament de Barcelona.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2019). *Bloc Bonanova*. IPAC: 46597. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Rocamora, C.; Vendrell, P. (21 de març de 2023). L'avis de desallotjament d'El Kubo tensa la Bonanova: "Si la Ruïna cau, cremarà el barri". A: El Jardí. <https://diarieljardi.cat/avis-desallotjament-el-kubo-la-bonanova-cremara-el-barri/>

excepte de l'església que va passar a tenir funcions parroquials sota l'advocacia de sant Josep. Ja llavors l'anomenaven església dels Josepets i el seu entorn plaça dels Josepets. Durant la Setmana Tràgica va estar a punt de ser atacada, però no va tenir tanta sort en el transcurs de la Guerra Civil que va cremar per tots cantons, ensorrant-se la cúpula i la nau central. Les obres de recuperació van ser lentes i fins al 1961 no es van acabar. Es va tornar a restaurar el 1998. Malgrat tot, el més sorprenent és que l'església va sobreviure a l'obertura del primer cinturó de ronda, una de les transformacions de la plaça més radicals i amb més conseqüències, que van canviar completament el paisatge urbà de la plaça sencera.

Eix temàtic 2: La fragmentació de la plaça: el tramvia elèctric, el primer cinturó de la ronda i la demanda d'equipaments pel barri.

L'evolució de la plaça de Lesseps és un fenomen d'estudi, sobretot el gran impacte de les obres i planejaments urbanístics que s'han desenvolupat des dels anys 1970 a la segona dècada del segle XXI. El canvi radical de paisatge urbà en només cinquanta anys mereix l'atenció especial d'aquest capítol.

La plaça Lesseps va tenir un naixement orgànic, en trobar-se davant d'una església es va generar de manera natural i l'anomenaven plaça dels Josepets, com no podia ser d'una altra forma. El segle XIX va ser l'època dels primers canvis amb la forta arribada de la industrialització a la vila de Gràcia, però va ser amb el tramvia elèctric que la plaça es va començar a urbanitzar, ja entrat el segle XX, i se la va anomenar Lesseps, en honor a un diplomàtic francès que va ser el promotor dels canals de Suárez i Panamà, de nom Ferdinand de Lesseps. L'avinguda de la República Argentina es va crear el 1910 i va començar a modelar la forma de la plaça. Després amb l'arribada del metro el 1924 i l'estació de final de línia, que s'ampliaria anys més tard, i finalment, en aquesta primera fase moderada, l'absorció de la plaça de la Creu l'any 1957, situada al final del carrer Torrent de l'Olla, on hi havia una creu de terme que marcava el límit entre la vila de Gràcia i Vallcarca.

La següent etapa d'urbanització va ser la més condicionant i la que va tenir més conseqüències irreversibles per a la plaça. Als anys 1970 amb el PGM en marxa, es va aprovar l'obertura del primer cinturó de la ronda. La plaça va començar un procés de fragmentació que acabaria per generar una segregació urbanística del barri, per no parlar dels anys que van durar les obres i el llarg procés per iniciar-les. Tot plegat va estar

condicionant per la pressió veïnal que reclamava equipaments i peticions per millorar la qualitat de vida i la prestació dels serveis que tenien a l'abast, reivindicacions de les quals aquí n'estem molt a favor, però potser el cas de Lesseps és un bon exemple per saber on posar els límits de la participació ciutadana en certs processos urbanístics. El fet és que les obres es va iniciar el 2005 i el resultat (si podem dir que ja s'han acabat) és una plaça molt complexa, plena de petites zones, algunes sense funcionalitat, estructures enormes i algunes escultures que semblen col·locades aleatòriament, espais verds com bolets i àrees de joc, diferents pendents molt pronunciades... i enmig diverses carreteres amb un tràfic que continua sent molt dens i encara força sorollós, que marquen la circulació de la plaça. Hi havia un professor d'urbanisme que definia la plaça Lesseps com un plat d'espaguetis amb mandonguilles, deia: "un embolic de carreteres i de sobte, una placeta, com una mandonguilla que et trobes enmig dels espaguetis".

Eix temàtic 3: Dos grans edificis singulars.

No obstant això, la plaça té, a part de l'església, dos edificis molt singulars, un a causa del seu aspecte noble i modernista, i l'altre per la seva modernitat i per prestar un bon servei al districte. El primer és l'edifici de les Cases Ramos, ubicada al sud de l'església dels Josepets,

Fig. 53. Vista de la Ronda que travessa la Plaça Lesseps. © Ona Gausachs.

Fig. 54. Vista de la façana de l'església dels Josepets. © Ona Gausachs.

travessant el carrer. És un gran edifici d'habitatges construït només vuit anys després de l'annexió a Barcelona, raó per la qual, l'entorn en el moment de l'edificació era de cases d'un o dos pisos d'alt. Segurament va causar un gran impacte, tot i que amb la contemporaneïtat és un edifici que no deixa indiferent, segurament més per la seva decoració, amb especial referència a la tribuna de la planta noble, que no tant per les seves generoses dimensions.

El segon és la biblioteca pública i municipal Jaume Fuster. Es va construir a un espai que abans l'ocupaven les cotxeres del metro, perquè Lesseps era final de línia. L'edifici va ser projectat per l'arquitecte X i inaugurat el 2005. La biblioteca de grans dimensions presenta una planta romboidal amb un joc molt dinàmic de la volumetria exterior, de proporcions horitzontals i grans obertures. Porta el nom de l'escriptor guionista, traductor i membre de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana: Jaume Fuster (Barcelona, 1945-1998). I és un equipament no només pel barri, sinó pel districte que aporta un gran servei a la ciutadania i als seus habitants.

Documentació: [ANNEX 6](#) (pàgina 195).

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (2010). Biblioteca Jaume Fuster. A: *Biblioteques de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibjaumefuster/ca/canal/biblioteca>

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona II. Els barris que foren independents, 2. Gràcia, Vallcarca, Els Penitents, La Salut, Horta, El Guinardó, Santa Eulàlia de Vilapiscina, Sant Andreu de Palomar*. Edicions 62.

Martí i Bonet, J.M. (1987). *Els Josepets, Parròquia de la Verge de Gràcia i Sant Josep: 300 anys d'història*. Akribos, Arxiu Diocesà.

Narváez i Cases, C. (2000). *El tracista fra Josep de la Concepció i l'arquitectura carmelitana a Catalunya*. [Tesis de doctorat, Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Art]. <http://hdl.handle.net/10803/5187>

Reyes, A. (2014). Cocheras Taller de Lesseps. A: *Gran Metropolitano de Barcelona*. <http://www.granmetro.es/instalaciones-singulares/cocheras-taller-de-lesseps/>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Cases Ramos*. IPAC: 332. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2012). *Església dels Josepets de Gràcia*. IPAC: 40416. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Districte d'Horta-Guinardó

Parada de *Lletres - Dante Alighieri*

Eix temàtic 1: La construcció del túnel: un infern d'expropiacions i d'esquerdes.

La rambla del Carmel és una de les vies principals del barri del Carmel, nom que prové de l'hebreu i significa “vinya de Déu” o “jardí de Déu” i que portava el Santuari de la Mare de Déu del Mont Carmel. Aquest nom bucòlic no representa en absolut els martiris que els veïns han hagut de passar al voltant de la història d'aquesta via. Els seus orígens, com la gran majoria de pobles del pla de Barcelona van ser agrícoles i tranquils, amb la construcció d'alguna torre d'estiueig al segle XIX.

La rambla es va construir quan la zona encara pertanyia al municipi de Sant Andreu del Palomar, el 1864 amb el nom de rambla del Prat. Després de l'annexió a Barcelona i ja als anys 1930, el barri va augmentar la seva demografia amb l'arribada d'immigrants de classe treballadora i de perfil humil. Llavors es van construir habitatges de planta baixa i pis, poblant gran part de la zona i, sense ser-ne conscients, van forjar les bases d'un dels barris més combatius de la ciutat Comtal.

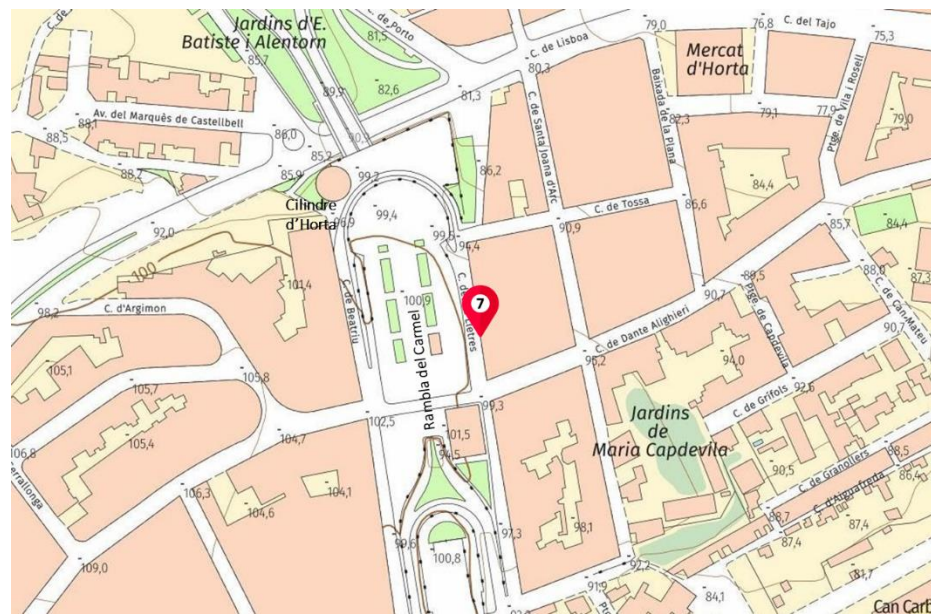

Fig. 55. Emplaçament Lletres-Dante Alighieri i entorns. Imatge ICGC.

Els anys 1950 van ser crucials pel futur del Carmel i l'arribada de l'especulació immobiliària amb la construcció massiva de la zona mitjançant edificis de força alçada i materials constructius de dubtosa qualitat. Aquest només va ser l'inici del que estava a punt d'arribar. A la dècada dels 1960 un projecte d'ambicioses proporcions es va començar a gestar. Es tractava de la construcció de tres túnels que havien de travessar la muntanya de Collserola: el túnel de Vallvidrera, el túnel del Tibidabo i el túnel d'Horta que havia de connectar els cinturons de la Ronda. Aquest últim era el que passava per sota de la rambla del

Carmel, perforant el turó de la Rovira. L'execució d'aquesta obra titànica, que va ser adjudicada a l'empresa TABASA que en aquells moments dirigia Enric Masó i Vázquez, personatge que just després esdevindria, curiosament, alcalde de Barcelona, entre 1973 i 1975.

Tota aquesta operació va tenir moltes conseqüències nefastes per als veïns i veïnes de la rambla del Carmel: centenars d'expropiacions d'habitatges i comerços, l'augment desorbitat del preu dels lloguers, l'enderrocament d'immobles... Una cosa bona que en va sortir d'això va ser la creació d'Associacions de Veïns del Carmel amb un pes rellevant i determinant en aquesta història. Un cop iniciades les obres, tot va anar a pitjor i van començar a sortir esquerdes de mides considerables als edificis de la zona. Conseqüentment, es va crear la Comissió d'Esquerdats que, amb molt d'esforç i persistència, va aconseguir aturar l'obra. Les diferents associacions van organitzar diverses accions per visibilitzar aquest greu problema que afectava directament el seu dia a dia més bàsic. Una d'elles va ser una exposició de to reivindicatiu, a càrrec de l'Associació de Veïns del Carmel, exposant les queixes de la població i fent servir la ironia i l'enginy en contra de l'empresa TABASA per denunciar la situació que estaven vivint.

Finalment, el 1974 l'empresa, l'Ajuntament i els veïns van arribar a un acord que implicava reparar les cases afectades i reconstruir-les si era necessari. Així va ser com el Carmel es va guanyar la fama, ben merecuda, d'un dels barris més combatiu de la ciutat de Barcelona. Les obres encara van durar més d'una dècada i el túnel, per fi, es van inaugurar disset anys després del seu inici, el 1987.

Eix temàtic 2: La rambla del Carmel un espai públic de trobada.

La rambla del Carmel, tot i la història que l'acompanya plena d'especuladors i males praxis urbanístiques, és un gran espai veïnal dins del barri. No hi passen cotxes per damunt i compren uns 500 metres de longitud de passatge elevat del nivell del carrer amb uns 50 metres d'amplada, que compren una superfície de més de 72.000 metres quadrats. Encara falta que estigui equipada amb cara i ulls, perquè com passa a vegades en aquesta ciutat, hi ha barris que passen per davant d'altres que queden una mica abandonats.

Tanmateix, és un espai amb un gran potencial per a ser, encara més, una zona de servei pel barri, amb zones naturals, àrees de joc infantil, de salut i de descans i espais per a dur a terme la vida al carrer, per fires, comerços i activitats lúdiques i culturals. Parlar de com ens agradaria

que fos aquesta rambla i de totes les enormes i infinites possibilitats que té i com podria ajudar a millorar la qualitat de vida de la seva població és d'interès per aquest episodi, al mateix temps que totes les vivències personals que ja hi guarda, plenes de recorreguts vitals i històries del dia a dia.

Eix temàtic 3: El cilindre d'Horta: de pas de vianants a centre d'art.

Al final de la rambla, tocant al barri d'Horta hi ha una terrassa-mirador amb una pèrgola i una àrea de jocs infantils. A sota d'aquesta esplanada hi ha el CAP d'Horta. A l'extrem nord-oest hi ha un cos cilíndric de formigó i maó vist que fa uns 25 metres d'alçada i té un diàmetre exterior de 19 metres. Aquest cilindre forma part del mur de contenció del final de la rambla del Carmel. Es va construir el 1985 com a pas de vianants per salvar el desnivell que hi ha entre la rambla del Carmel i el carrer Lisboa, on entremig hi ha la sortida del famós túnel del qual hem parlat abans, que rep el nom d'avinguda de l'Estatut de Catalunya (treguin vostès les seves pròpies conclusions de la metàfora). El cilindre va ser projectat en el si de l'obertura del cinturó, per l'arquitecte Manuel Ribas i Piera. El seu ús primigeni va cessar el 2007, segurament per manca d'utilització i per ser un espai públic tancat que en algun

Fig. 56. Vista de la rambla del Carmel. © Ona Gausachs.

Fig. 57. Vista del Cilindre d'Horta des de la rambla del Carmel. © Ona Gausachs.

moment potser era perillós, un racó on es devien posar persones sense recursos i animals de ciutat, entre d'altres...

El cilindre d'Horta va quedar oficialment en desús, tot i que segurament va ser utilitzat extraoficialment, un tema del qual podríem especular en aquest episodi, fins al 2022. Llavors es va convertir en un espai de creació artística destinat a les disciplines de l'art urbà, una iniciativa molt interessant per part de l'Ajuntament, adjudicar espais per a poder desenvolupar aquesta mena de pràctiques artístiques, perquè no són molt nombrosos i hi ha una necessitat molt clara i demandada, especialment pel que fa als ciutadans més joves de la ciutat.

Documentació: [ANNEX 7](#) (pàgina 199).

Bibliografia:

Alberch Fugueras, R. (dir.). (2006). *Enciclopèdia de Barcelona. Volum 1. 22@ - Ciutat Meridiana*. Gran enciclopèdia catalana.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Castarnado, E. (10 de novembre del 2022). L'edifici del Cilindre d'Horta albergarà una fàbrica de creació dedicada a l'art urbà. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/placa-tisner/cilindre-horta-albergara-fabrica-creacio-art-urba/>

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

El Periódico. (30 de gener del 2019). Barcelona adjudica la reforma de la Rambla del Carmel, que empezará en el 2020. A: *El Periódico*. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20190131/bcn-adjudica-la-reforma-de-la-rambla-del-carmel-que-empezara-en-el-2020-7279511>

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona IV. Els Tres Turons i els barris de Montjuïc*. Edicions 62.

Garcia, M., Torres i Liñán, R. (31 de gener del 2019). La nova rambla del Carmel guanyarà espai verd i pacificarà el trànsit. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/politica/reforma-rambla-carmel-transit-verd/>

Districte de Nou Barris

Parada de Passeig Verdum - Plaça De La República

Eix temàtic 1: El nomenclàtor: ocells i els pobles mallorquins.

La parada de Passeig Verdum – Plaça de la República està situada en un punt fronterer entre quatre dels barris del districte de Nou Barris: la Guineueta (on s'ubica la nostra parada), la Prosperitat, Porta i Verdum. El passeig porta el nom del barri, però d'on prové? A inicis del segle XX, la zona estava poblada per quatre cases entre camins muntanyosos, amb horts i vinyes i alguna torre d'estiueig dels burgesos de Barcelona. En aquells temps, el nom de Verdum era molt popular. Es creu que podria fer referència al descampat que era la zona o, potser més interessant, a una finca que criava aquest tipus d'ocell petit i verd que és el verdum.

Llucmajor va venir més tard, als anys 1950 van decidir que un grup de carrers del districte serien batejats amb noms mallorquins, d'aquí van sorgir els carrers de Formentor, Valldemosa o Bunyola. El municipi de Llucmajor li va tocar una plaça important perquè popularment es coneixia com el centre del districte per trobar-se a la intersecció de tres de les avingudes importants: el passeig de Valldaura, el passeig de

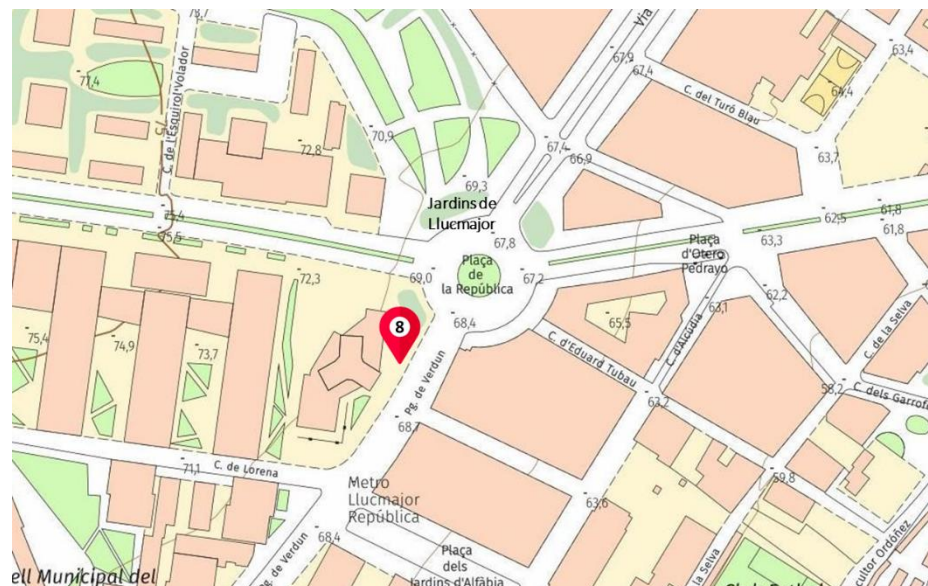

Fig. 58. Emplaçament Passeig Verdum-Plaça de la República i entorns. Imatge ICGC.

Verdum i la Via Júlia, al mateix temps s'unien quatre dels barris del districte. No obstant això, la plaça va canviar de nom el 2016 per la plaça de la República.

Eix temàtic 2: De Llucmajor a la República: la història d'una plaça.

Nou Barris sempre s'ha definit com un districte de valors republicans i, per orgull dels seus ciutadans, la plaça de Llucmajor va ser l'emplaçament escollit per situar-hi l'emblemàtica escultura de La República. I la història que hi ha darrere és de gran interès per aquest

capítol. L'estàtua va ser elaborada el 1934 per l'escultor Josep Viladomat, juntament amb un medalló de marbre en relleu amb l'efígie de Francesc Pi i Maragall, obra de Joan Pie, que originalment estava situada a la plaça del Cinc d'Oros, a la cruïlla entre el passeig de Gràcia i l'avinguda Diagonal, damunt de l'obelisc de la rotonda. Després de la Guerra Civil va ser retirada, per raons òbvies, però no la van destruir.

Un cop finalitzat el període del franquisme, els dirigents polítics de la transició la van voler recuperar i va començar una història de trasllats per aquesta escultura. Primer, es va proposar d'instal·lar-la al vestíbul de l'Ajuntament de Barcelona, però la idea no va quallar. Després, el 1983, va ser enviada a una exposició a Madrid sobre l'Espanya moderna. Més endavant, va estar exposada a la plaça Sóller. El 1986 va ser col·locada a l'entrada del districte de Nou Barris i, ara sí, finalment, es va decidir construir un monument a la plaça Lluçmajor i instal·lar-la en aquell punt precís i emblemàtic del districte. La inauguració de la nova ubicació de La República va ser el 14 de juliol de 1990 amb la presència de l'alcalde de Barcelona del moment, Pasqual Maragall.

Però la història no s'acaba aquí, els veïns de Nou Barris van començar una petició amb la col·laboració de les diferents associacions cíviques i una recollida de signatures l'any 2011 per canviar el nom per la plaça

Lluçmajor per la plaça de la República, per tot el simbolisme que tenia d'ençà que acollia i lluïa el monument. El 2015 es van signar els acords que establien el canvi de nom de la plaça i dels jardins del costat. Fins aleshores s'anomenaven els jardins de la Segona República i amb el canvi passarien a anomenar-se jardins de Lluçmajor, per, d'aquesta manera, no haver de canviar el nom de la parada de metro de l'L4 (grogà) i evitar una forta pujada de costos en l'operació. Als jardins de Lluçmajor s'hi va instal·lar una placa commemorativa amb la inscripció: "En homenatge a tots els lluitadors i lluitadores de la República a Nou Barris". Finalment, amb persistència i orgull, Nou Barris va poder inaugurar la nova plaça de la República el 19 de juliol del 2016.

Eix temàtic 3: Immigració i tradició associacionista.

La reivindicació de la plaça de la República no va ser ni de bon tros l'única que han protagonitzat els veïns i veïnes de Nou Barris. Es tracta d'un districte amb una forta tradició associacionista que li ve dels inicis del segle XX i gràcies a la gran onada d'immigració interna que va arribar en aquells temps, un altre tema que des del programa apostem per tractar i més tenint en compte els prejudicis que durant anys han envoltat aquestes qüestions per part de la població més conservadora i purista.

El barri es va anar formant a les primeres dècades del segle XX a partir de la immigració que arribava d'arreu d'Espanya, de caràcter humil, la majoria eren treballadors de les fàbriques de Sant Andreu del Palomar. Als anys 1930 hi havia un fort corrent anarcosindicalista, del qual els habitants d'aquests barris en formaven part activa.

Els 1950 van ser anys de reivindicacions ciutadanes per aquests carrers que podem veure des de la parada, però també d'un assassinat. El 30 d'agost de 1957 la policia va parar-li una emboscada al militant de la FAI i guerriller anarquista Josep Lluís Facerias, un dels màxims exponents dels maquis urbans durant els anys quaranta i cinquanta, i el va matar a trets el passeig de Verdum. Avui se'l recorda a una placa prop del lloc del seu assassinat:

“Josep Lluís Facerias. Militant llibertari. Mort en aquest lloc en una emboscada de les forces de la dictadura el 30 d'agost de 1957 a les 10.45 del Matí.”

Una de les reivindicacions que van precedir aquest crim, de caràcter més ciutadà, però a la mateixa zona i al mateix any, va ser la col·locació de semàfors. El barri estava ple de carrers sense aquest equipament i constantment hi havia accidents, alguns de mortals, com un entre el

Fig. 59. Vista de la parada Lluçmajor del metro. © Ona Gausachs.

Fig. 60. Vista de la plaça de la República. © Ona Gausachs.

passeig de Verdum i la plaça de Lluçmajor precisament. Aquest últim va ser el desencadenant de diverses manifestacions que van acabar amb el triomf de la població i la col·locació de semàfors a la zona el 1957. Aquell dia es va formar una concentració veïnal silenciosa en memòria de les víctimes. Essent un exemple de col·lectivitat, respecte i reivindicació ciutadana per a tota la ciutat de Barcelona.

Documentació: [ANNEX 8](#) (pàgina 202).

Bibliografia:

Blanchar, C. (30 de novembre del 2015). La plaza de Lluçmajor, en Nou Barris, se llamará de la República. A: *El País*. Catalunya.

https://elpais.com/ccaa/2015/11/29/catalunya/1448823536_427090.html

Barcelona Cultura. (11 d'abril del 2016). Nou Barris estrena la seva plaça de la República. A: *La Meva Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.

https://web.archive.org/web/20160423211836/http://lameva.barcelona.cat/barcelonacultura/descobreix/lluçmajor-republica-pla%C3%A7a-actes-canvi-nom#.VxvmtXZ_q3C

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Cortadellas, J. (17 d'abril del 2016). De Lluçmajor a República. A: El Periódico. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20160417/nou->

[barris-tendra-plaza-republica-or-carambola-de-acontecimientos-5061792](#)

Fabre, J., Costa, A. (2016). Lluitadors per la República de Nou Barris. A: *Art públic, Iniciatives ciutadanes i veïnals*. Ajuntament de Barcelona. http://w10.bcn.cat/APPS/gmocataleg_monum/FitxaMonumentAc.do?idioma=CA&codiMonumIntern=2556

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona VII. Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Edicions 62.

Fabre, J., Huertas, J.M., Bohigas, P. (1984). *Monuments de Barcelona*. L'Avenç.

quatre persones. A la reconstrucció de la cúpula s'hi va afegir una llanterna al coronament i va projectar la que seria la façana definitiva.

A inicis del segle XX, amb la industrialització al peu del canó i l'annexió del municipi a Barcelona, la població va créixer i es va urbanitzar el barri. La plaça va haver de canviar de nom perquè s'anomenava plaça de la Constitució i en el procés d'unió, una altra plaça dels antics municipis del Pla tenia el mateix nom. Per aquest motiu la de Sant Andreu va canviar a plaça d'Orfila en homenatge a un metge menorquí anomenant Mateu Josep Orfila i Rotger (Maó 1787-París 1853), autor de la principal obra sobre toxicologia de la seva època. A finals dels anys 1929 es va obrir el passeig de Torras i Bages com una via de comunicació.

L'església va patir un segle XX convuls perquè va sofrir danys importants en tres ocasions, sumant-se als que ja acumulava amb els seus anys de vida. La primera va ser durant les protestes sindicals de la Setmana Tràgica, el 1909, que van cremar l'interior. La segona, l'any 1936 amb la Guerra Civil. La rectoria es va quedar molt malmesa i l'església va funcionar com a magatzem de productes agrícoles i de benzina d'aviació. La tercera i última vegada, va ser a causa de les obres del metro entre 1965 i 1967, que no només van afectar l'església, sinó a tota la zona. Van excavar el túnel per un lloc on hi havia una riera i es va

inundar una part del barri i alguns habitatges, fins i tot, van caure. La parròquia es va esquerdar i després es va esfondrar la façana i el campanar. L'edifici es va reconstruir, per enèsima vegada, l'any 1984 amb 1985. En principi aquesta va ser la darrera destrucció que va patir l'església de Sant Andreu del Palomar i, esperem, que sigui l'última.

Eix temàtic 2: L'espurna de la Guerra dels Segadors i altres esdeveniments històrics.

El nucli històric del barri està caracteritzat per haver sigut l'escenari d'uns quants esdeveniments històrics i sagnants de la història d'aquest país. Relats que recullen els testimonis escrits i que s'amaguen darrere dels murs, els paviments i alguns noms, que són d'especial interès per aquest episodi. A finals del segle X, a la plaça d'Orfila es va produir un saqueig protagonitzat per les tropes musulmanes d'Almansor i, dos-cents anys després, un atac molt violent dels almogàvers sota les ordres del rei d'Aragó. Però l'esdeveniment més recordat, determinant pel transcurs de la història catalana va ser un que va tenir com a escenari una capella de la parròquia de Sant Andreu. Va ser tan important que fins i tot quan es va construir el nou temple, en el projecte van respectar aquesta capella i no la van enderrocar.

Estem parlant d'una capella que, fins al segle XVII, s'anomenava la capella del Sant Crist perquè tenia una imatge d'aquest en talla de fusta. El 22 de maig de 1640 s'hi van reunir un grup de pagesos furiosos que venien de les terres de Girona i del Vallès. Protestaven contra els seus abusos dels terços castellans que dirigien a Barcelona. A la matinada d'aquell mateix dia a Sant Andreu del Palomar, els pagesos van parar una emboscada als terços amb el resultat d'un escarniment i molt pocs supervivents castellans. L'endemà al matí, els pagesos es van reunir amb veïns de Sant Andreu a la plaça d'Orfila i van acordar continuar amb les protestes, però a la ciutat de Barcelona. Abans d'arrencar el camí, els pagesos de sant Andreu van demanar al mossèn d'utilitzar el Sant Crist de la capella com a estendard perquè guiés la marxa. Tal va ser així que aquest fet es recorda a l'antiga lletra de l'himne dels Segadors.

Aquesta acció dels pagesos del 22 de maig a la capella del Sant Crist de Sant Andreu del Palomar va ser la base de la revolta que desencadenaria el Corpus de Sang el 7 de juny, amb la mort del virrei i l'inici de la Guerra dels Segadors (1640-1659) a tot el principat de Catalunya. És per aquest motiu que l'escenari on es va gestar, es va passar a anomenar Capella dels Segadors, commemorant una de les guerres més importants del país. Com sol passar, amb els anys les coses es van esborrant, i la capella,

Fig. 62. Vista de la parròquia de Sant Andreu i la capella dels Segadors. © Ona Gausachs.

Fig. 63. Vista de la plaça d'Orfila. © Ona Gausachs.

malgrat haver-la conservat al segle XIX, va quedar tapada i oblidada. A la dècada del 2010 es van fer reformes al passeig i a les places, raó per la qual es van enderrocar dues cases annexades a l'església. Aquesta operació va posar al descobert la capella dels Segadors. L'octubre del 2021 es va declarar BCIN, la màxima protecció legal pel patrimoni cultural, i es van iniciar la restauració per tal de fer-la visitable.

Eix temàtic 3: La industrialització i les protestes de les dones treballadores.

La industrialització de Sant Andreu del Palomar és molt coneguda perquè va ser una de les més grans i va proporcionar llocs de feina a una part molt notable de la zona nord del pla de Barcelona. Les fàbriques van tenir com a conseqüència un creixement massiu de la demografia, així com la construcció de nous habitatges. La indústria va marcar el desenvolupament del poble i dels seus veïns, que al mateix temps, es van unir a la lluita obrera i sindical, amb algunes protestes dutes a terme als voltants de la parada de bus d'aquest capítol.

Una de les revoltes de les quals va participar la gent de Sant Andreu, tenint com a escenari la plaça d'Orfila va ser la Revolta de les Quintes de 1845. Va ser un aixecament popular en contra del sistema de lleva a

l'exèrcit espanyol que consistia en el reclutament militar dels fills, però no d'una manera justa ni igualitària, clar. A les files sempre acabaven els fills de les famílies treballadores, perquè l'única manera de quedar-ne exempt era pagant, per tant, tota la classe alta i adinerada quedava alliberada i, en conseqüència, només morien els pobres. I Sant Andreu va ser un dels focus del motí dels entorns de Barcelona per protestar contra aquest reclutament.

Sant Andreu del Palomar, un com annexat a Barcelona, com ja hem dit va ser un escenari per a la Setmana Tràgica i, per descomptat, de la Guerra Civil, amb la parròquia com a diana de les accions dels conflictes. Però una de les protestes que van implicar directament l'església, sense malmetre-la, va ser la que es recorda de 1976. Un grup reduït de dones, la majoria esposes dels treballadors de la fàbrica Motor Ibèrica, es van tancar a la dins l'església per protestar contra el tancament de la fàbrica. Demanaven la readmissió dels acomiadats, retirar les sancions i un augment salarial. Van començar sent un grup reduït amb la intenció d'ocupar el temple durant un sol dia i van acabar sent unes 300 persones tancades durant 28 dies. La reivindicació acabar amb la policia franquista protagonitzant un desallotjament brutal de l'església. Aquesta acció de coordinació, solidaritat i força va ser un exemple de

lluita obrera que, des del 2016 es recorda a l'espai públic que hi ha a la cara nord de l'església de Sant Andreu, una prolongació de la plaça Orfila, amb el nom de Jardins de les Dones de la Motor Ibèrica.

Documentació: [ANNEX 9](#) (pàgina 205).

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (2017). La capella dels Segadors - Parròquia de Sant Andreu de Palomar. A: *Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. https://www.barcelona.cat/ca/coneixbcn/pics/la-capella-dels-segadors-parroquia-de-sant-andreu-de-palomar_99400391226.html

Ajuntament de Barcelona. (2017). La plaça d'Orfila. A: *Meet Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. <https://www.meet.barcelona/ca/visita-la-i-estima-la/punts-dinteres-de-la-ciutat/la-placa-d-orfila-99400387404>

Betevé. (2 de maig del 2022). La tancada de dones de Motor Ibèrica. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/va-passar-aqui/va-passar-aqui-la-tancada-de-motor-iberica/>

Caballero, J.L., Escamilla, D. (2010). *El Secrets de les places de Barcelona: Els racons mes curiosos i les anècdotes mes desconegudes de les places de Barcelona*. L'Arca.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Domínguez, M. (2016). El motí contra les quintes de 1845. A: *Local-Mundial*. <http://localmundial.blogspot.com/2016/02/el-moti-contra-les-quintes-de-1845.html>

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona II. Els barris que foren independents, 2. Gràcia, Vallcarca, Els Penitents, La Salut, Horta, El Guinardó, Santa Eulàlia de Vilapiscina, Sant Andreu de Palomar*. Edicions 62.

Petit Gil, J. (18 de juny del 2015). La Capella Dels Segadors. A: *Sant Andreu del Palomar*. <https://santandreudepalomar.wordpress.com/2015/06/18/la-capella-dels-segadors/>

Puig, L. (22 de setembre del 2010). El corazón del barrio se curtió en mil batallas. A: *El Periódico*. <https://www.elperiodico.com/es/distritos/20100922/corazon-barrio-curtio-mil-batallas-491362>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2006). *Església de Sant Andreu de Palomar*. IPAC: 30770. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Districte de Sant Martí

Parada de la *Plaça De Les Glòries*

Eix temàtic 1: El somni de Cerdà sumit a un estat d'obres eternes i un caos permanent (és igual quan escoltis aquest pòdcast)

L'enginyer Ildefons Cerdà va imaginar-se la plaça de les Glòries Catalanes com el centre de la ciutat moderna que havia projectat el 1860. Era el punt de confluència de tres dels grans eixos de Barcelona que unien tota la metròpoli: l'avinguda Diagonal, la gran via de les Corts Catalanes i l'avinguda Meridiana i es posicionava com el punt de trobada de la Barcelona que havia annexionat els pobles del Pla.

Tots sabem, però, que el desenvolupament urbanístic i simbòlic de la plaça no va anar exactament en la direcció que havia planejat l'enginyer. Per damunt del Pla Cerdà van passar interessos essencialment polítics i burgesos que, entre d'altres, apostaven per mantenir el centre de Barcelona a Ciutat Vella. Aquest inici va marcar per sempre el futur de la urbanització d'aquesta plaça del districte de Sant Martí. Durant bona part del segle XX, la plaça de les Glòries no va ser més que un solar abandonat i fragmentat, format per diferents camps, una via sense cobrir amb barreres per on passaven trens, poc il·luminat i perillós, de

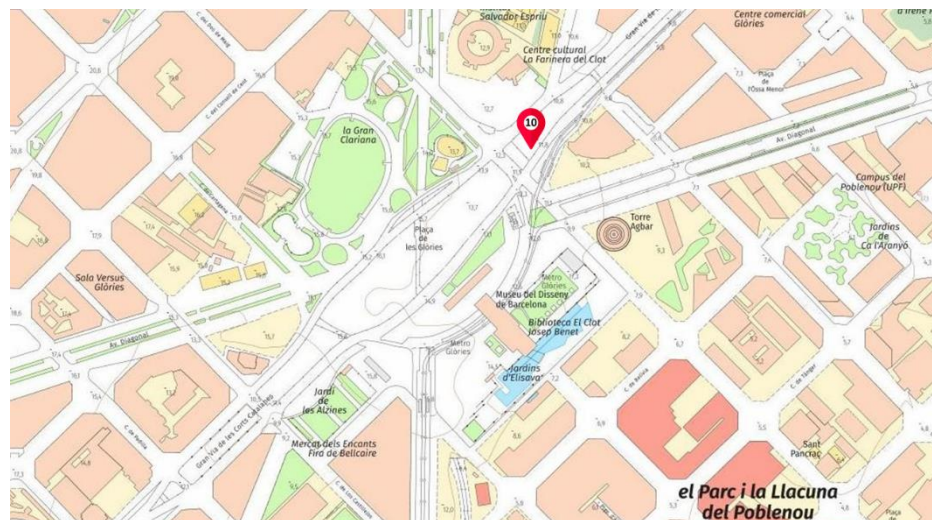

Fig. 64. Emplaçament Plaça de les Glòries i entorns. Imatge ICGC.

l'extraradi de la ciutat. En un d'aquests camps on es jugaven partits de futbol va haver-hi un atemptat amb dos morts per tret al coll, que va precedir el cop d'estat de Primo de Rivera el 1923.

Els anys passaven i tot semblava continuar igual d'abandonat, mal comunicat, malgrat la proximitat d'algunes estacions, i perillós. Però als anys 1950 es van començar a plantejar algunes solucions de certs problemes de mobilitat, com el soterrament de les vies de tren. Al contrari del que pot semblar, aquest va ser l'inici d'un gran maldecap que duria com una llosa a l'esquena durant dècades i dècades la ciutat de Barcelona.

La circulació començava a ser un problema i la primera urbanització per arreglar el tràfic en direcció nord va plantejar-se als anys 1960. Van construir un pas elevat per salvar les vies del tren entre la Gran Via amb el carrer Lepant, fins a la Meridiana, fent una circumval·lació. Cal tenir en compte que cap de les tres vies la (Diagonal, Gran Via ni Meridiana) estava acabada. Tota aquesta operació que havia de solucionar els problemes, va causar molts d'accidents, amb la consegüent indignació dels veïns. Aquest va ser l'inici del conegut popularment com l'escalètric de les Glòries que es va donar per construït a la dècada dels 1970.

Un altre gir inesperat dels esdeveniments condicionaria la plaça de nou i la posaria cap per avall. L'adjudicació de Barcelona com a seu Olímpica va fer que les autoritats haguessin de planificar amb molt poc temps i de manera dràstica la zona. Així va ser com van projectar els dos nusos de la Trinitat i les Glòries. La construcció d'un gran anell al centre de la plaça va desfer l'escalètric inicial, però l'impacte visual, estètic i funcional va ser molt fort i els veïns van protestar per la barrera visual i física que va suposar tota aquesta operació, amb l'afegit que ni de bon tros s'havien solucionat els problemes de tràfic. Per aquest motiu, a finals del segle XX i inicis del XXI les autoritats van decidir retirar l'anell

i presentar a concurs una nova urbanització. D'aquí en va sortir el Districte 22@, i van començar a bastir els grans edificis de la zona amb formes peculiars que donen molt a comentar com la torre Glòries, el Disseny HUB o l'edifici del Mercat dels Encants.

Malgrat tot, el 2013 l'Ajuntament va presentar un concurs, altra vegada, per a la urbanització de la plaça de les Glòries Catalanes, com el dia de la marmota. El projecte es basava en el soterrament de trànsit mitjançant la construcció de diferents túnels, juntament amb la pacificació de la plaça, connectant tots els espais exteriors, dels quals alguns formen part d'un circuit cultural, i dotar d'una gran zona verda gran part de l'entorn amb diferents equipaments i àrees de joc. Tanmateix, les obres no van començar fins al 2018 i els túnels es van inaugurar el 2022. La resta ningú ho sap. Les Glòries són i sembla que seran per una bona estona un caos d'obres, soroll, pols, trànsit i confusió, sempre amb la voluntat d'arribar a ser una plaça de referència de Barcelona. Esperem que ho aconseguixi i poder-ho veure.

Eix temàtic 2: Els espais locals: La Farinera del Clot i els Encants Vells.

Si fem una mica de marxa enrere en la història, les Glòries no només van ser un desgavell urbanístic, també té altres elements molt interessants

i valuosos per als seus veïns i ciutadans, com és el cas de La Farinera del Clot. Va ser una fàbrica de farina construïda a la primera dècada del segle XX, seguint l'estil modernista industrial del maó vist, anomenada Farinera de Sant Jaume, a tocar de la plaça de les Glòries i dels ferrocarrils, al barri del Clot-Camp de l'Arpa. La fàbrica va ser col·lectivitzada durant la Guerra Civil i després, en període franquista el va servir com a seu de la prefectura provincial dels magatzems estatals de blat. En democràcia, la farinera va estar activa fins al 1991. Els veïns i veïnes reclamaven des de 1977 una seu per al seu ateneu popular. L'Ajuntament va aprovar l'expropiació dels terrenys de la fàbrica per instal·lar l'equipament allà i va adquirir la propietat el 1995. La rehabilitació de l'edifici, que va formar part de la campanya de *Barcelona posa't guapa*, va suposar l'enderrocament de dues naus. El 1999 es va inaugurar el Centre Cultural La Farinera del Clot seguint un model de cogestió entre l'Ajuntament i la Federació d'Entitats del Clot-Camp de l'Arpa. Esdevenint, d'aquesta manera, un espai cultural i social molt apreciat i utilitzat pels veïns del Clot, especialment pels joves.

Un altre indret curiós de la plaça és la presència del Mercat dels Encants Vells. A la dècada dels anys 1920, les Glòries que era una plaça plena de camps i abandonada, era un lloc que atreïa cert sector de la població en

Fig. 65. Vista del districte 22@ i la Torre Glòries. © Ona Gausachs.

Fig. 66. Vista de la Farinera del Clot. © Ona Gausachs

risc d'exclusió social o una mica al marge del sistema. Per aquest motiu a la cantonada amb el carrer Cartagena s'hi va establir un mercat de vell el 1928 anomenat "Fira del Bellcaire". També era conegut com els Encants Vells i venien peces de segona mà, andròmines i trastos. El més interessant d'aquest fenomen és que pràcticament cent anys després, aquest mercat alternatiu continua funcionant, segurament no de la mateixa manera com ho feia, però tampoc ha canviat massa. El que sí s'ha transformat és l'espai que ocupen perquè entre a inicis del XXI es va construir l'edifici del Mercat dels Encants, una mena d'estructura molt alta i porxada que des d'aleshores alberga els hereus de la "Fira del Bellcaire".

Eix temàtic 3: El districte del 22@: la transformació d'una zona industrial i un debat de model de ciutat.

El Districte 22@ és un projecte basat en la transformació del sòl industrial del Poblenou en una zona d'estratègia empresarial i innovació amb l'objectiu d'assentar i concentrar empreses, universitats, centres d'investigació, de formació i de transferència tecnològica. Convivint, al mateix temps amb habitatges, equipaments i zones verdes, gratacels de nova plana o reformes d'antigues naus industrials. Els edificis com la

torre Glòries, el Disseny HUB (Museu del Disseny) o l'edifici del Mercat dels Encants, entre molts d'altres, són fills d'aquest projecte de barri.

L'existència del Districte 22@ i que sigui una realitat planteja diferents línies de debat. Per una banda, reurbanitzar una zona molt despoblada per l'alta concentració d'indústria i rehabilitar algunes de les naus per situar-hi empreses i oficines, així com habitatges i equipaments és una tasca útil per a la ciutat i les seves necessitats. Per altra banda, però, una operació d'aquesta mena pot deixar un terreny molt ben abonat per l'especulació immobiliària i els carronyaires empresarials, generant una forta pujada de preus que expulsi als veïns del seu barri provocant la famosa gentrificació, entre molts altres problemes que poden sorgir si no es controla a qui i amb quines condicions es venen o lloguen els terrenys i els immobles. Per no parlar de l'impacte visual que tenen aquestes construccions en el paisatge urbà, que en menys de vint anys ha fet una transformació bestial i un canvi radical. Malgrat tot, sabem que és un debat obert i que planteja moltes qüestions que aquí, en aquest episodi, les volem, com a mínim posar sobre la taula.

Documentació: [ANNEX 10](#) (pàgina 209).

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona (2023). Les Glòries. A: *Web del procés de transformació de les Glòries*. Ajuntament de Barcelona.

<https://ajuntament.barcelona.cat/glories/>

Bohigas, O. (1963). *Barcelona entre el pla Cerdà i el barraquisme*. Edicions 62.

Caballero, J.L., Escamilla, D. (2010). *El Secrets de les places de Barcelona: Els racons mes curiosos i les anècdotes mes desconegudes de les places de Barcelona*. L'Arca.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J., Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona I. Els barris que foren independents, 1. Sant Martí de Provençals (El Clot, el Poble Nou, la Sagrera) Sants, La Bordeta, Hostafrancs*. Edicions 62.

Fabre, J., Huertas Claveria, J.M. (2000). *Burgesa i revolucionària: la Barcelona del segle XX*. Flor del Vent.

Fraiz Ordóñez, J. (2017). Plaza de las Glorias Catalanas – Plaça de las Glòries Catalanes. A: *La Barcelona de Antes*. Plazas.

<https://www.labarcelonadeantes.com/glorias.html>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Torre Glòries*. IPAC: 40657. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Edifici Disseny Hub Barcelona*. IPAC: 42742. Inventari del Patrimoni

Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Mercat dels Encants*. IPAC: 42748. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (1990). *La Farinera del Clot*. IPAC: 30300. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Utrera, J. (9 de maig del 1999). La Farinera del Clot, de 1908, renace convertida en centro cultural El Ayuntamiento ha invertido 500 millones en su rehabilitación. A: *El País*.

https://elpais.com/diario/1999/05/09/catalunya/926212053_850215.html

Guió: Pla de Palau – Parada: 1476

Marc pràctic

Un cop finalitzats els preguions, el següent pas és redactar els guions i l'escaleta del programa. Per a dur a terme la seva elaboració es necessita un guionista que redacti tot el contingut tenint en compte les condicions del projecte i l'escaleta amb la durada de cada intervenció, així com el temps acumulat. L'escaleta ha d'estar inclosa en el document final, de la mateixa manera que l'interventor de cada part (locutors, efectes de so, músiques i veu en off) i breus introduccions dels àmbits per situar als locutors i als tècnics de so en el posterior procés de producció.

El guió que s'ha elaborat com a prova pilot en aquest projecte és el primer de la llista, el del districte de Ciutat Vella amb la parada de Pla de Palau: 1476. Presenta una durada total de 16 minuts i 37 segons. S'estructura mitjançant una taula dividida en tres apartats, un d'àudio on s'especifica l'interventor de cada moment, un de títols, Off i continguts; un de durada de cada intervenció i un de temps acumulat.

A continuació, una llegenda de la nomenclatura i el llenguatge simbòlic emprat al guió per a la identificació de cada ítem, i seguidament el guió de *Pla de Palau - Parada: 1476*:

Llegenda del guió

Àudio.

- Títol -> T
- Efectes de So -> E.S.
- Música -> M
- Veu en Off -> V.OFF
- Locutora 1 -> L1
- Locutora 2 -> L2

Títols, Off i continguts.

- *Títols dels àmbits*
- **Descripció del efectes de so i Músiques**
- [Veu en off]
- El diàleg.

D: Durada de cada intervenció.

TA: Temps acumulat.

EL GUIÓ: Pla de Palau - Parada: 1476			
Districte 1. Ciutat Vella			
Àudio	Títols, off i continguts	D	TA
T	<i>Entrada</i>		
M	Sintonia del programa	3 s	3''
V.OFF	[La parada]	3 s	6''
V.OFF	[Un pòdcast de Barcelona mentre esperes el bus]	6 s	12''
M	Sintonia del programa	5 s	17''
V.OFF	[Obrint portes]	2 s	19''
V.OFF	[Pla de Palau - Parada: 1476]	6 s	24''
T	<i>Introducció</i>		
L1	Hola! Bon dia a tothom som l'Ona Gausachs	4 s	28''
L2	I la Paula de Còzar! Estem aquí, avui esperant el bus a la parada de Pla de Palau.	5 s	33''
L1	És una plaça ben <i>guapa</i> , estarem entretingudes.	3 s	36''
T	<i>Descripció del paisatge urbà, espai físic i sonor</i>		
L2	Sí, pla de Palau és un lloc curiós, molt ple d'edificis com molt <i>totxos</i> , no trobes?	3 s	39''
L1	La veritat és que sí, quants n'hi ha?	2 s	41''
L2	A veure...	1 s	42''
E.S.	Soroll de moure's per mirar	2 s	44''
L2	Un allà davant, al costat dos, a l'esquerra tres...	2 s	46''
L1	Així en <i>plan</i> molt grans uns quatre o cinc, però els de darrere, aquests així porxats no sembla que hagin de ser institucionals. Tenen	16 s	1'02

	un rotllo molt <i>clàssicorro</i> , no? Així amb columnes, porxos, frontons triangulars... De l'estil temple clàssic.		
L2	Tu! I a part dels edificis, unes quantes carreteres, molt de soroll dels cotxes hi ha una font gegant al mig. Estem a Roma o què tanta grandesa?	10 s	1'12''
L1	Ha ha ha. Una mica ho sembla sí. Pla de Palau és una plaça de fa olor de poder.	6 s	1'18''
T	<i>Desenvolupament temàtic: joc de poders</i>		
M	Música Joc de Trons	3 s	1'21''
L2	I tant que fa olor de poder i es diu pla de Palau! Que, per cert, on està el Palau? Perquè el pla sí, però el Palau... on és?	10 s	1'31''
L1	El Palau estava allà on hi ha aquells habitatges, passada l'avinguda del Marquès d'Argentera. Però tu no saps eh, aquesta plaça és com un joc de trons ja des del principi quan encara no era una plaça i no era res.	15 s	1'46''
L2	Què dius? De debò? Bé... suposo que té sentit, aquí hi havia la muralla de mar i una de les portes d'entrada a la ciutat, allà on hi ha la Facultat de Nàutica! Fins i tot hi ha la universitat aquí, però m'imagino que per aquí va començar el comerç, no?	20 s	2'06''
L1	Sí, sí. Van començar els comerciants a l'edat mitjana, la facultat és del segle XX.	5 s	2'11''
L2	Fixa't!	1 s	2'12''

L1	El primer que hi havia era la Llotja, però clar, no era així com és ara. I també hi havia, allà on t'he dit que hi havia el Palau, saps? Doncs abans que del palau hi havia una cosa que es diu l'Hara dels Draps.	18 s	2'30''
L2	L'Hara dels Draps? Què és això? Ha ha ha! Quin nom més estrany.	5 s	2'35''
L1	Doncs també li deien l'All dels Draps (riuén). Es veu que eren els porxos del foment i allà s'hi feien compravendes de mercaderies.	8 s	2'43''
L2	Money Money	2 s	2'45''
E.S.	So de diners	2 s	2'47''
L1	Exacte! I al costat, la Llotja de Mar que també manejava pasta. Per aquí es movien molts calés i s'hi taquinaven moltes coses.	8 s	2'55''
L2	I només era dels comerciants? Perquè fa pinta que s'hi va col·locar algú més aquí.	5 s	3'
L1	Ha ha ha! Tal qual!! Aquí s'hi van col·locar tots els que van poder. Els primers a voler-se quedar amb una part del pastís van ser els de la Generalitat al segle XV.	15 s	3'15''
L2	La Gene? No van perdre el temps!	2 s	3'17''
L1	Van ser ràpids, a més amb una cosa molt catalana, amb un edifici per recaptar impostos, així com per acumular diners. Era la Casa del General, clar, de la Gene, però l'anomenaven la casa de la Bolla.	15 s	3'32''
L2	La Bolla era un impost vinculat al comerç de teixits, mira tu que espavilats. Però aquest edifici no hi és!!	6 s	3'38''

L1	Estava enmig de la Llotja i l'Hara dels Draps.	3 s	3'41''
L2	Ha ha ha. No podia ser d'una altra manera!	3 s	3'44''
L1	El van enderrocar el 1740, però no la recaptació d'impostos.	5 s	3'49''
L2	Clar que no, dona! Això impossible. Van canviar de seu i alè, a continuar cobrant! ...	5 s	3'54''
E.S.	So de cobrar	2 s	3'56''
L1	Va ser l'edifici d'aquí davant el qual va assumir les seves funcions.	6 s	4'02''
L2	La subdelegació del govern?	2 s	4'04''
L1	Sí, però llavors es va construir per a ser la Duana.	3 s	4'07''
L2	Han canviat moltes vegades de Duana, no?	2 s	4'09''
L1	Com a mínim tres.	1 s	4'10''
L2	Déu-n'hi-do! Tot això està molt bé, però, i el palau?	5 s	4'15''
L1	A veure, el Palau va aparèixer com un bolet... No, és broma. El palau és d'època Moderna del segle XVII per ser exactes i és que aleshores el Gòtic ni el barri Gòtic ja no estava de moda. Els reis que es movien pel país amb les seves Corts tenien un palau al costat de la Catedral.	25 s	4'40''
L2	Sí, el palau del Lloctinent! Però no els agradava massa.	5 s	4'45''
L1	No gens. Li tenien mania i pràcticament mai ningú va fer servir aquell palau. La qüestió és que van voler construir-se'n un de nou a la zona que era tendència en aquell moment. L'Hara dels Draps s'havia ampliat amb els	35 s	5'20''

	anys, però ja feia temps que no s'utilitzava i van encarregar-li el projecte a un <i>grande</i> de l'època, a fra Josep de la Concepció. Total, que va fer la reforma i ja tenien el palau dels Virreis preparat perquè l'utilitzés la monarquia i tots els seus amiguets aristòcrates que venien a Barcelona.		
L2	Segur que de festa!	2 s	5'22''
M	Música de festa	3 s	5'25''
L1	Fijo. Es devien muntar unes <i>RAVES</i> que ni t'ho imagines.	4 s	5'29''
L2	Tu amb la <i>tonteria</i> , primer els comerciants eren els reis del mambo, després la gene amb els seus impostos i ara la monarquia! Déu-n'hi-do amb pla de Palau!! <i>Como se las traen</i> . Realment era un lloc de molt poder.	13 s	5'42''
L1	<i>Ua</i> doncs hi ha una cosa que és com increïble. Força irònica. <i>Bueno</i> , en realitat en són dues.	6 s	5'48''
L2	Què? Què? Doncs comença per la primera.	2 s	5'50''
L1	Sí, a veure, van seguides, és fàcil ha ha ha. La plaça com a tal, perquè fins ara no era una plaça, o sigui sí, però sense urbanitzar. Doncs es va urbanitzar al XIX, que va ser l'època en què es van urbanitzar les ciutats més o menys amb planejament i tal. El tema és que el 1820 es van començar les obres per monumentalitat la plaça, evidentment, perquè era un lloc important amb molts centres de poder. Algú va decidir que la plaça	35 s	6'25''

	es diria de la Constitució, perquè just s'acabava d'aprovar la Constitución de Cádiz.		
L2	<i>Ojo que viene</i> .	1 s	6'26''
L1	Sí. El 1823 l'idil·li constitucional s'acaba amb els absolutistes.	4 s	6'30''
L2	Que poc va durar.	2 s	6'32''
L1	I aquests, rabiosos van suspendre les obres i van destinar la plaça, saps a què?	5 s	6'37''
L2	No... a què?	2 s	6'39''
L1	A la venda de porcs!!!	2 s	6'41''
L2	No!!!!	1 s	6'42''
L1	Síiii! I saps com li deien a la plaça, oi?	3 s	6'45''
L2	Noooo!	1 s	6'46''
L1-L2	La plaça dels Porcs!	2 s	6'48''
E.S.	Soroll de porcs	1 s	6'49''
L1	La plaça dels Porcs. Fort eh. Pla de Palau va ser la plaça dels Porcs.	5 s	6'54''
L2	Els volien ridiculitzar. Minimitzar tot el poder. Dir-los que només eren porcs.	6 s	7'
L1	Molt fort. El que sí, és que va durar molt poc, perquè el 1825 es van acabar les obres i es va inaugurar amb el nom de la plaça del Palau.	10 s	7'20''
E.S.	So d'estrelles	1 s	7'21''
L2	Molt més <i>fancy</i> . <i>Vale</i> , i l'altra cosa?	2 s	7'23''
L1	Ha ha ha sí. Hem parlat de molts poder, no? Però n'hi ha un que sempre posa els seus tentacles a tot arreu i encara no ha sortit.	10 s	7'33''
L2	Ja sé per on vas.	1 s	7'34''
L1	Veus la font? És la font del Geni Català i es va construir metre feien la plaça i van acabar	25 s	7'59''

	uns anys més tard. És una al·legoria amb una figura masculina alada, sostinguda per quatre escultures que són les províncies de Catalunya i quatre lleons que són els grans rius, presidint la font i la plaça. Tot molt pompós i tot molt del XIX i l'exaltació nacional.		
L2	Sí, mostres simbòliques de poder.	1 s	8'
L1	La figura del Geni anava nua. Saps a qui no li va agradar?	4 s	8'04''
L2	Sí???	1 s	8'05''
L1	Al bisbe de la ciutat.	1 s	8'06''
E.S.	Efecte d'expectació	2 s	8'08''
L2	Els que faltaven! Ara ja gairebé hi som tots!	3 s	8'11''
L1	Ha ha ha. Doncs el <i>tio</i> , que es va escandalitzar a la inauguració del monument, com si mai hagués vist uns genitals i va obligar a tapar-li les parts completament. Però això no és tot.	12 s	8'23''
L2	Ai mare.	1 s	8'24''
L1	El 1980 es va treure el tapall amb la sorpresa que només quedaven els testicles. O sigui que algú li va robar la resta!!!	8 s	8'32''
L2	Noooo! Seria el bisbe?	1 s	8'33''
L1	Ha ha ha ha ha ha ha	2 s	8'35''
L2	No m'ho crec, que fort em sembla.	2 s	8'37''
L1	Sí filla, sí! No ho sé, estem entre el puritanisme i els fetitxismes. Imagina't algú amb allò de pedra a casa... on la poses?	8 s	8'45''

L2	Coses rares eh, coses molt rares... <i>Vale</i> , a veure, però encara no m'has dit perquè no hi ha palau.	6 s	8'51''
L1	Ah, sí, clar. Es va cremar.	2 s	8'53''
L2	I ja està?	1 s	8'54''
L1	O sigui, el van convertir el palau reial el 1846 perquè venia la reina Isabel II. Potser el seu moment de màxima esplendor en termes de reialesa. Però després la van destronar i amb ella va caure el palau, primer relegat a complir funcions de jutjat.	15 s	9'09''
L2	Eh! Jutjat no està <i>mal</i> ! Clar que venint de Palau Reial, sí que és baixar de categoria.	5 s	9'14''
L1	I després el 1875 va patir un incendi i es va cremar tot. No el van reconstruir i només va quedar el nom de la plaça.	8 s	9'22''
L2	No hi és, però hi té presència eh.	2 s	9'24''
L1	Es respira palau, sí. Com la resta de coses que ja no hi són. La porta de Mar, jo la puc veure aquí, just on estava.	8 s	9'32''
T	<i>Desenvolupament temàtic: la ciutadania i la plaça</i>		
M	Música instrumental	3 s	9'35''
L2	Clar tia, i jo! Hi ha les fotos. Si poses Porta del Mar a internet surten i són una passada. Ara que hi penso, també n'hi ha del palau! La veritat és que és molt impactant. La plaça en si mateixa és impactant. Et sents com un espectador aquí, perquè amb tanta història i tants edificis grandiosos i imponents...	25 s	10'

	perquè la gent normal, aquí, què? Devien <i>flipar</i> .		
L1	Com nosaltres.	1 s	10'01''
L2	És que si no entres dins l'esfera del poder, i formes part dels que tallen el bacallà com només ho fan uns pocs, aquí et sents com un <i>vouyer</i> , una mica aliè de les coses que passen, del poder que es mou i de tot el que simbolitza. És com un gran espectacle i la vida va passant. Segur que per aquí la gent local també hi passava, com hi passa ara i quanta! Però sempre des d'aquesta distància que, perquè enganyar-nos, és força còmoda.	30 s	10'31''
L1	Sí, és com comentar des del sofà. Ha ha ha	2 s	10'33''
L2	Però és un lloc molt transitat, un punt de connexió també.	3 s	10'36''
L1	És que des d'aquí arribes a molts llocs.	3 s	10'39''
L2	Estàs a prop de tot. És com un distribuïdor de persones.	3 s	10'42''
L1	És encara una porta d'entrada a la ciutat!	3 s	10'43''
E.S.	Soroll de porta que li falta oli	2 s	10'45''
L2	El portal de Mar, però sense porta. Arribes al barri del Born i la ciutat antiga, en el que trigues a travessar el carrer, al barri de la Barceloneta en 5 minuts, a la Ciutadella en una mica més d'1 minut, a l'estació de França en ridículs 10 segons o al port i el Moll de la Fusta en què? En tres?	21 s	11'06''
L1	És un pim-pam.	2 s	11'08''

T	<i>Desenvolupament temàtic: històries de la Llotja i els porxos d'en Xifré</i>		
L2	Escolta i... la Llotja? Perquè és segurament l'edifici més antic que hi ha aquí, però tampoc en fa la pinta i jo conec a persones que han estudiat a la Llotja i no estudien calamars, ni peixos, ni res que tingui a veure amb la compravenda del producte marítim!	16 s	11'24''
E.S.	Soroll de canya de pescar	3 s	11'27''
L1-L2	Ha ha ha	1 s	11'28''
L1	La Llotja conserva la Sala gòtica de Contractacions del segle XIV.	2 s	11'30''
L2	<i>Uau!</i>	1 s	11'31''
L1	És <i>xulíssima</i> . El que passa és que es va reformar moltes vegades i té mostres d'altres èpoques. El segle XV quan s'hi va situar el Consolat de Mar. Després amb la guerra de Successió va ser una caserna i també va canviar. A finals del segle XVIII s'hi va ubicar la Junta de Comerç i es va fer una reforma i la junta va crear l'Escola Gratuïta de Disseny que es convertiria en la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.	30 s	12'01''
L2	Això em sona. Aquesta és l'Escola Superior de Disseny i Art Llotja, coneguda com a Escola de la Llotja o, simplement, la Llotja. Va arribar a tenir molt de prestigi aquest centre i hi van estudiar molts artistes reconeguts.	13 s	12'14''
L1	A sí?? Com qui?	1 s	12'15''
L2	Picasso.	1 s	12'16''

L1	Picasso?	1 s	12'17''
	Picasso. Sí, aquest home està fins i tot a la sopa! Va ser al principi, quan la seva família es va instal·lar a la ciutat per primera vegada perquè al pare de Picasso li havien donat feina de professor a la Llotja precisament! I vivien aquí.	15 s	12'32''
L1	A les Cases d'en Xifré?	2 s	12'34''
L2	Sí! Exacte!	1 s	12'35''
L1	Les Cases d'en Xifré les va construir un burgès.	3 s	12'38''
L2	Ara sí que ja hi són tots. La plaça dels poderosos! Segur que va ser un indià.	5 s	12'43''
L1	Un que s'havia enriquit amb el negoci del cotó i l'esclavitud, com no.	5 s	12'48''
L2	Per variar.	1 s	12'49''
L1	Però primer es va edificar la Casa Collasso, la que està just darrere nostre i al cap de dos anys la d'en Xifré, a la dècada dels anys trenta del segle XIX.	12 s	13'01''
L2	Aquestes cases les van fer per posar-hi comerços a la planta baixa i habitatges de lloguer a la resta de pisos.	7 s	13'08''
M	Música Jazz París	5 s	13'13''
L2	Una mentalitat molt burgesa.	2 s	13'15''
L1	Tan burgesa que va ser el primer edifici fotografiat amb Daguerreotip de l'estat Espanyol.	5 s	13'20''
E.S.	So del clic de fotografia	1 s	13'21''
L2	Ha ha ha Què? <i>En sèrio?</i> Però quin any era?	3 s	13'24''

L1	1839.	2 s	13'26''
L2	Ua! Quina bogeria.	2 s	13'28''
L1	A vegades me n'oblida quant de temps fa que existeix la fotografia.	4 s	13'32''
L2	A mi també, sempre em sorprenen les dates. I van fotografiar aquesta casa?	3 s	13'35''
L1	Sí, i com que estava al costat de la Llotja molts estudiants o professors llogaven els pisos aquí.	6 s	13'41''
L2	I els feien fotos de Daguerreotips.	3 s	13'44''
L1	Ha ha ha	1 s	13'45''
L2	Segur que anaven a l'Orxateria del Tio Nel·lo, que diuen que va ser la primera que va obrir a Barcelona i va tenir un èxit bestial, sobretot pels estudiants de la Llotja.	12 s	13'57''
E.S.	Soroll d'alumnes sortint de classe	3 s	14'
L1	Normal, també et dic, jo surto de classe i l'únic que vull és anar a prendre alguna cosa amb els amics, i si a sobre ho tinc davant de l'escola, encara millor!	11 s	14'11''
L2	Cent per cent. I si es posaven més de gala o per entaular-se segur que anaven al Set portes.	6 s	14'17''
L1	És el restaurant que hi ha darrere els porxos?	3 s	14'20''
L2	Sí! És mític. Hi hauran passat milers de comensals, si va obrir el 1837...	4 s	14'24''
L1	Fua! Són un munt d'anys.	2 s	14'26''
L2	Moltíssims. T'imagines tot el que deu haver passat allà dins?	3 s	14'29''

L1	Sopars de tots colors, segur que hi ha hagut molts sopars romàntics.	4 s	14'33''
L2	Segur que n'han sortit matrimonis.	2 s	14'35''
L1	I divorcis!	1 s	14'36''
L2	Ha ha ha, també i dinars d'empresa que han acabat com sabem que acaben aquests dinars.	5 s	14'41''
L1	Ha ha ha, amb una bona festa!	2 s	14'43''
L2	O un d'aquells sopars entre dos o tres amics que acabeu filosofant i arreglant el món.	4 s	14'47''
L1	Aquests són els millors.	2 s	14'49''
L2	O, les típiques reunions d'amics, d'aquells que fa anys que no es veuen i de sobte es retroben i fan un viatge en el temps.	6 s	14'55''
L1	Doncs és un bon lloc per fer un viatge en el temps. Tu hi has anat?	6 s	15'01''
L2	Sí, algun cop. Però saps que és el que em <i>flipa</i> ? La quantitat de pintures que tenen a les parets i que són originals i de pintors reconeguts, d'aquests que trobes al MNAC.	12 s	15'13''
L1	<i>Ua</i> que fort.	2 s	15'15''
L2	És que el vincle que hi ha amb aquest restaurant i l'art contemporani és molt gran.	5 s	15'20''
L1	El que fan les distàncies curtes eh. Si el restaurant s'hagués posat a una altra plaça, encara que fos a vint metres d'aquí, segurament la seva trajectòria hauria sigut molt diferent.	12 s	15'32''
L2	Increïblement diferent. Seguríssim, no en tinc cap dubte.	3 s	15'35''

L1	Saps el que era diferent?	2 s	15'37''
L2	Què?	1 s	15'38''
L1	Aquests porxos als anys 60 del segle XX.	3 s	15'41''
L2	Durant el franquisme.	2 s	15'43''
L1	Aquí s'hi feia estraperlo.	1 s	15'44''
E.S.	Soroll de gent al carrer	1 s	15'45''
L2	A sí?	1 s	15'46''
L1	De tota mena de productes, sobretot d'aquells que estaven prohibits pel règim i amb uns preus desorbitats, fora de qualsevol competència del mercat.	4 s	15'50''
L2	Segur que hi havia estafes de tota classe, la gent devia anar desesperada per aconseguir certs productes.	3 s	15'53''
L1	És que t'imagines que de sobte, una cosa que fas servir habitualment te la prohibeixen. Ara és dolent i ja no ho pots aconseguir. Et tornes boja.	5 s	16'58''
L2	Clar, la gent que podia pagava el que calgués.	2 s	16'00''
L1	T'has fixat, pla de Palau era un mercat d'estraperlo.	2 s	16'02''
L2	Sí eh, qui ens ho diria, mirant ara el seu entorn... El que es recorda amb els edificis, la font, els carrers... és el poder, però no l'altra cara de la moneda.	4 s	16'04''
L1	Que sempre hi ha de ser!	1 s	16'08''
T	<i>Comiat</i>		
L1	Ostres, ara crec que coneix-ho una mica millor pla de Palau, mira que hi passo sovint,	4 s	16'09''

	tot i que normalment és perquè vaig a alguna banda i és un lloc que està al centre de tot.		
L2	Sí, a mi també em passa! Crec que a partir d'ara quan passi per pla de Palau veuré moltes més coses de les que hi veia abans.	5 s	16'13''
L1	Mira, ja arriba el bus!	1 s	16'18''
L2	Fins a la pròxima!	1 s	16'19''
L1	Ens veiem a La parada!	1 s	16'20''
L2	Adeu!	1 s	16'21''
T	<i>Sortida</i>		
M	Sintonia del programa	3 s	16'24''
V.OFF	[Tancant portes]	2 s	16'26''
V.OFF	[Pla de Palau - Parada: 1476.]	6 s	16'32''
M	Sintonia del programa	5 s	16'37''
T	<i>Final</i>		

Gravació de l'episodi pilot

Marc pràctic

El següent pas, un cop redactat el guió, és la producció i la postproducció, és a dir, gravar i editar el capítol. Per a dur a terme aquesta tasca es necessita un estudi de gravació equipat amb dos micròfons i dos auriculars, material tècnic com cablejat, connectors, etc., una taula de mescles, un suport informàtic, una targeta gràfica i un programari d'edició. I són imprescindibles dos locutors, un tècnic de so, la persona que coordina del projecte i un tècnic d'edició.

En aquest projecte s'ha dut a terme la gravació del primer capítol *Pla de Palau: 1476*, com a prova pilot. L'episodi s'ha realitzat mitjançant uns recursos molt bàsics, amb material tècnic limitat i sense recursos humans professionals. Per tant, el resultat final d'aquesta gravació no és un producte definitiu, sinó que funciona com una maqueta de treball o un exemple prototípic en una fase molt preliminar, per aportar una visió més general de la proposta i començar a esbossar un índex de materialització del programa.

A continuació, presentem els crèdits de la gravació que inclouen els programaris emprats i els recursos humans i, finalment, la gravació de primer capítol amb una durada total de 16 minuts i 37 segons, en arxiu MP3 disponible mitjançant l'enllaç vinculat al títol [Pla de Palau – Parada: 1476](#) del *Google Drive*.

Crèdits de la gravació

Àudio:

- Efectes de So -> *Youtube, MovieMaker*
- Música -> *Free Adobe*
- Veu en Off -> Paula de Cózar Plans i Ona Gausachs i Arcos
- Locutora 1 -> Ona Gausachs i Arcos
- Locutora 2 -> Paula de Cózar Plans

Postproducció:

- Programari d'edició d'àudio -> *MovieMaker*.
- Editora -> Paula de Cózar Plans.

[Pla de Palau - Parada: 1476](#)

Implementació

Marc pràctic

El model de gestió

Marc pràctic

Fig. 67. Vista de la plaça Lesseps. © Ona Gausachs.

Per a la implementació del projecte es proposa un model de gestió híbrida o mixta entre el consoci de Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) i el mitjà de comunicació audiovisual *Betevé*.

La cooperació amb TMB és bàsica per assolir els propòsits del projecte, perquè en ella recau un dels fonaments del programa que és parlar del paisatge urbà de la ciutat mentre s'espera l'autobús. TMB és una organització elemental per a la mobilitat d'aquesta metròpoli i des del projecte se'n fa èmfasi, sobretot en prendre'ls com a punt de partida. A més, cal tenir en compte que des de l'empresa de transports i mobilitat ciutadana de Barcelona també fomenten i promouen la cultura a la ciutat Comtal amb diferents subvencions, espais expositius, programes i activitats.

La Parada vol realçar el patrimoni cultural de la ciutat i, al mateix temps, reivindicar un dels grans serveis de Barcelona que ofereix mobilitat a tota la ciutadania i visitants, apropa a les persones i garanteix un transport segur, útil i sostenible. Per aquest motiu, des del projecte es proposa un model de gestió que gaudeixi del suport de TMB amb la cessió d'un espai físic a les marquesines de les parades d'autobús que gestiona a la ciutat de Barcelona i finançament.

Així mateix, es proposa que la gestió del projecte es dugui a terme a través de *Betevé*. Es tracta d'un mitjà de comunicació audiovisual de Barcelona que ofereix un servei públic de televisió, ràdio, web i xarxes socials mitjançant la societat privada municipal d'Informació i Comunicació de Barcelona, SA spm (ICB), amb el capital 100% de l'Ajuntament de Barcelona (Betevé, 2023) i l'adhesió a la Xarxa Audiovisual Local (XAL) i a la Coordinadora de Televisions Públiques Locals de Catalunya.

Betevé és creadora de continguts, oberta a la participació i la innovació, amb un projecte viu que es va transformant juntament amb Barcelona. No es posicionen des de la competència amb altres mitjans, sinó que es defineixen com una emissora del territori i de proximitat, que treballa per compartir continguts d'interès per a la població, explicant el dia a dia dels barris i adaptant-se als canvis tecnològics, amb un llenguatge propi i innovador (Betevé, 2023).

Es tracta d'un mitjà de comunicació audiovisual que encaixa amb els valors d'aquest projecte, centrat exclusivament en Barcelona i els seus barris i que dona suport a les iniciatives culturals de la ciutat, proporcionant l'accés a continguts externs, al mateix temps que produint els seus propis projectes. És per tot això que el present

projecte encaixa en els valors de l'emissora i creiem que els objectius principals d'aquesta proposta poden trobar una bona acollida en la programació de *Betevé*.

Recursos i pressupost

Marc pràctic

Fig. 68. Vista de la plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.

Per tal d'elaborar el pressupost i cercar finançament, prèviament s'han generat uns llistats dels recursos necessaris i pertinents per a la realització d'aquest pòdcast que es divideixen en tres categories: documentals, tècnica i humans que trobem a continuació:

Recursos documentals:

- Bibliografia escrita.
- Documentació gràfica.
- Testimonis orals.

Recursos tècnics:

- Estudi de gravació.
- Micròfons (x2).
- Auriculars (x2).
- Material d'estudi (cablejat, connectors, endolls...).
- Taula de mesclres.
- Targeta gràfica.
- Ordinador.
- Programari d'edició d'àudio.
- Plataforma digital.

Recursos humans:

- Coordinador/a del projecte
- Dissenyador/a gràfic.
- Documentalista.
- Guionista.
- Tècnic de so.
- Muntador d'àudio.
- *Community* manager.

Tot seguit, presentem un desenvolupament dels perfils professionals i les tasques concretes que els recursos humans han de complir pel correcte funcionament del projecte:

El **coordinador/a** és la persona encarregada de dirigir el projecte i prendre les últimes decisions. Les seves tasques es basen en:

- Mantenir la línia editorial del projecte seguint en tot moment les bases i principis.
- Coordinar l'equip.
- Encarregar la identitat gràfica seguint els criteris del projecte.
- Aprovar la identitat gràfica.

- Vetllar per la correcta recerca i recopilació de documentació per tal que sigui verídica i d'interès.
- Validar els preguions.
- Revisar l'elaboració dels guions, tant pel que fa a les redaccions, el to i contingut, com pel que respecte a l'escaleta, la durada i la incorporació d'efectes de so i música.
- Supervisar la postproducció.
- Controlar el compliment del cronograma.
- Vetllar pel manteniment del projecte i els seus suports físics, així com del contingut publicitari a xarxes.

El **dissenyador/a gràfic** s'encarrega de la creació de la identitat gràfica que, a part de generar la imatge del programa amb un logotip, una gamma cromàtica i grafismes concrets, ha de crear els QR de les parades per l'accés *in situ* als episodis.

El o la **documentalista** compren la tasca de visitar les localitzacions i fotografiar-les, i, seguidament, cercar tota la bibliografia necessària, sigui escrita, gràfica o oral, sobre els emplaçaments. Finalment, fan un buidatge escrit de tota aquesta informació seguint els criteris del programa i elabora els preguions mitjançant els eixos temàtics d'interès de cada indret.

El o la **guionista** recull els preguions i, basant-se en ells, redacta el guió de cada capítol seguint la línia editorial del contingut i el to, alhora que determina l'escaleta, és a dir, el temps de cada intervenció, sigui parlada o d'efecte sonor, i la durada final de l'episodi.

Els **locutors/es** s'encarreguen de posar veu a la gravació del capítol a la fase de producció que implica narrar i interpretar el guió del capítol pertinent. En aquest cas, la seva tasca recau en haver llegit el guió prèviament, conèixer l'entonació i la dicció que es necessita i procedir a la gravació de la conversa.

L'**editor/a d'àudio** desenvolupa la tasca de postproducció que implica revisar tota la gravació, comprovar la qualitat del so i l'enteniment, afegir els efectes de so, les entrades, les sortides i les músiques, retallar i aconseguir que la durada de l'arxiu s'adeqüi a la que marca l'escaleta del guió.

El o la **community manager** s'encarrega de promocionar prèviament, durant i després el programa mitjançant les xarxes socials, penjar l'episodi a la xarxa en mode ocult, col·locar el suport QR a la parada corresponent i un cop llest, fer visible el capítol i de lliure accés per a tots els usuaris.

Donat que *La Parada* és un projecte que contempla la seva gestió mitjançant les entitats semipúbliques de TMB i *Betevé*, el finançament de la proposta entra dins del pressupost general d'ambdues institucions.

TMB disposa d'una partida destinada a projectes d'innovació tecnològica i cultural inclosa en l'Àrea de Tecnologia amb un pressupost total de 190.000 euros (Transports de Barcelona, 2021). I *Betevé* disposa d'un ampli finançament per a realitzar programes de contingut radiofònic i, des del 2022 inclouen la producció de pòdcasts (Gabinete Técnico de Auditoría y Consultoría, s.a., Març 2023).

Atès que es tracta de dues institucions que tenen partides concretes per a projectes de difusió cultural, la nostra proposta, que presenta un cost poc elevat, podria formar part de les seves produccions pròpies, essent, així, part de les seves programacions.

El pressupost està desglossat en tres parts diferents:

- **Pressupost inicial** (Fig. 69) que correspon a les despeses que només consten en el moment inicial del projecte.
- **Pressupost per capítol** (Fig. 70) que correspon al cost total de la producció d'un sol capítol.
- **Pressupost de la primera temporada (10 capítols)** (Fig. 71) que correspon al total de la suma del pressupost inicial amb de la producció dels deu capítols.

Els costos estan calculats fent una aproximació als sous mitjans de cada una de les professions implicades, així com en relació amb l'horari laboral que requereix cada tasca concreta.

Considerem que la producció general d'un capítol s'efectua en el període d'un mes i mig, amb una previsió de treball de mitja jornada, durant els dies laborables. S'apliquen variables temporals que tenen en compte tasques específiques que en tot aquest procés, per exemple, només requereixen un dia de treball, com és el cas dels locutors, o a la inversa, que impliquin més de 4 hores el dia com pot ser el cas de la persona que coordina el projecte.

Pressupost inicial	
Creació de la proposta de la temporada	5.200 €
Disseny identitat gràfica	2.000 €
TOTAL	7.200 €

Fig. 69. Taula Pressupost inicial. Elaboració pròpia.

Pressupost per capítol	
Coordinació del programa	4.780 €
Documentació	3.375 €
Guió i escaleta	4.050 €
Locutor/a 1	250 €
Locutor/a 2	250 €
Postproducció	1.350 €
Community manager	675 €
TOTAL	14.730 €

Fig. 70. Taula Pressupost per capítol. Elaboració pròpia

Pressupost de la primera temporada (10 capítols)	
Pressupost inicial	7.200 €
Coordinació	47.800 €
Documentació	33.750 €
Guió i escaleta	40.500 €
Locutor/a 1	2.500 €
Locutor/a 2	2.500 €
Postproducció	13.500 €
Community manager	6.750 €
TOTAL	154.500 €

Fig. 71. Taula Pressupost de la primera temporada. Elaboració pròpia.

El cronograma

Marc pràctic

A continuació, presentem dos cronogrames: un primer de la creació d'un capítol (Fig. 72) i un segon de la realització de la primera temporada (Fig. 73).

Cronograma detallat de la creació d'un capítol:

	Setmana 1	Setmana 2	Setmana 3	Setmana 4	Setmana 5	Setmana 6	Setmana 7
Un Capítol							
Documentació							
Preguió							
Guió i escaleta							
Producció							
Post-producció							

Fig. 72. Taula Cronograma detallat de la creació d'un capítol. Elaboració pròpia.

Cronograma general de la primera temporada:

	Mes 1	Mes 2	Mes 3	Mes 4	Mes 5	Mes 6	Mes 7	Mes 8	Mes 9	Mes 10	Mes 11	Mes 12
Disseny Identitat gràfica												
Planificació de la primera temporada												
Capítol 1												
Capítol 2												
Capítol 3												
Capítol 4												
Capítol 5												
Capítol 6												
Capítol 7												
Capítol 8												
Capítol 9												
Capítol 10												
Pla de comunicació												
Execució												

Fig. 73. Taula Cronograma general de la primera temporada. Elaboració pròpia.

Conclusions

La parada: un pòdcast sobre el paisatge urbà i històric de Barcelona mentre s'espera el bus és un projecte de divulgació cultural que ofereix a la població de Barcelona l'oportunitat de veure de nou la ciutat i conèixer-la d'una altra manera. Un programa que apropa el patrimoni físic i simbòlic a la ciutadania local, des d'una posició de proximitat, fent prevaldre els valors de l'equitat i la igualtat, procurant arribar arreu del territori i realçant aquells aspectes quotidians i del dia a dia.

Darrere *La parada* no hi ha un simple pòdcast d'entreteniment cultural, sinó tota una base conceptual i una planificació prèvia, curosament raonada, treballada amb determinació, seguint línies professionals i plantejada segons uns criteris i uns eixos vertebradors consistents que sistematitza el desplegament d'una idea molt senzilla: explicar la ciutat que es veu mentre s'espera el bus.

El seu punt de partida, un acte quotidià i necessari per al desplaçament a dins la ciutat, és una declaració d'intencions que l'acompanya en tot el procés i estipula la línia editorial del projecte. Una acció costumista, com és la d'agafar un autobús a Barcelona, per parlar del patrimoni local d'una gran ciutat als seus habitants. I fer-ho amb una eina relativament nova com és el pòdcast, de molt fàcil accés, producció i autonomia, en termes tant de creació, com de consum.

Un projecte que col·loca en primer terme el fet d'esdevenir un producte al servei de la ciutadania de divulgació de patrimoni, i, al mateix temps, que emfatitza la professionalització del format podcàsting. Encoratja al sector per continuar generant productes culturals des d'aquest mitjà, que ofereix moltes possibilitats i grans oportunitats de renovar-se, així mateix també d'ampliar les mires del seu potencial públic o la possibilitat d'oferir continguts que els formats tradicionals no permeten i, en definitiva, d'atrevir-se a fer un pas endavant i anar més enllà.

La Parada és un projecte amb un plantejament molt senzill però amb uns objectius clars i una execució molt concreta. Gràcies a aquesta manca de complexitat es pot acompanyar d'un discurs fonamentat que articula la producció i la finalitat del programa, que no és altra que escurçar les distàncies entre l'abundant, ric i valuós paisatge urbà d'aquesta ciutat, de la mà de la seva història, i la ciutadania de Barcelona, especialment la jove que utilitza els serveis d'autobús de transport públic.

De Barcelona se n'ha parlat molt i se'n continuarà parlant durant molts anys. Des de *La Parada* no pretenem descobrir una Barcelona oculta ni dir res que no s'hagi dit abans, sinó sumar-se a la construcció inesgotable i sense aturador de la seva història, des de la mirada local.

Apostem per explicar-la amb una altra perspectiva, amb uns altres ulls, contemporanis i joves, però també encuriósits, crítics i plens d'estima per a la ciutat amb el propòsit de contribuir a la base cultural barcelonina. Per conèixer i reconèixer la ciutat, i d'aquesta manera

fomentar la forja d'una identitat col·lectiva ciutadana respecte als seus carrers, les seves places, els seus edificis i totes les històries que els envolten. En definitiva, oferir a tothom que vulgui a poder-se sentir més pròpia la ciutat de Barcelona.

Fig. 74. Vista de l'antic Palau Balañà des de la plaça Joan Peiró. © Ona Gausachs.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Amoedo, A. (2022). La escucha de pódcast crece entre los internautas españoles. *Digital News Report España 2022*, Servicio de Publicaciones Universidad de Navarra, pàgs.131-139. ISSN: 2792-8187

<https://www.digitalnewsreport.es/2022/la-escucha-de-podcast-crece-entre-los-internautas-espanoles/>

Carles Artime, M., Llach Estrella, O. (13 de març de 2021). La caçadora de masies, la instagramer catalana que difon el patrimoni rural a la xarxa. *Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)*.

<https://www.ccma.cat/324/la-cacadora-de-masies-la-influencer-catalana-que-triomfa-a-les-xarxes-socials/noticia/3076709/>

Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación (AIMC). (11 de febrer de 2022). La escucha de podcasts supera por primera vez el millón de personas en 2021. *AIMC*. <https://www.aimc.es/blog/la-escucha-podcasts-supera-primer-vez-millon-personas-2021/>

Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación (2022). *Marco General de los Medios en España 2022*.

<https://www.aimc.es/otros-estudios-trabajos/marco-general/descarga-marco-general/>

Avendaño, T.C. (8 de juny de 2021). Las autoras de ‘Deforme semanal’: “A las mujeres, cuando nos salimos del tiesto y denunciamos nuestra posición, se nos castiga”. *El País*.

<https://elpais.com/icon/cultura/2021-06-08/las-chicas-de-deforme-semanal-a-las-mujeres-cuando-nos-salimos-del-tiesto-y-denunciamos-nuestra-posicion-se-nos-castiga.html>

Baldi, A. (3 d’octubre de 2022). El consumo de podcasts en Spotify se duplica en un año. *Comunicación & Marketing*.

<https://comunicacionmarketing.es/comunicacion/03/10/2022/el-consumo-de-podcasts-en-spotify-se-duplica-en-un-ano/28199.html>

Betevé. (8 de setembre del 2022). Què mirar a betevé? Totes les novetats de la temporada 2022-2023. *Betevé*.

<https://beteve.cat/cultura/beteve-programacio-temporada-2022-2023/>

Betevé. (2023). Sobre nosaltres. *Betevé*.

<https://beteve.cat/informacio-corporativa-de-beteve/#organitzacio>

Brown, M. (15 de juny de 2011). British Museum wins Arts Fund prize. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/culture/2011/jun/15/british-museum-wins-arts-fund-prize>

Cabezas, D. (12 de gener de 2022). Los mejores podcasts en español. *Time Out*. <https://www.timeout.es/madrid/es/que-hacer/mejores-podcasts-escuchar>

Caçadora de Masies [@lloret.m.b]. (s.d.). *Publicacions* [Perfil de Instagram]. Instagram. Recuperat el 09 de maig de 2023 de <https://www.instagram.com/lloret.m.b/>

Cambridge University, (2022). Podcast. *Cambridge University Press*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/podcast>

Canela, J. (23 de juliol de 2017). 25 anys després: la ‘cara fosca’ dels Jocs Olímpics. *El Crític*. <https://www.elcritic.cat/noticies/25-anys-despres-la-cara-fosca-dels-jocs-olimpics-11157>

Carreras, P. (7 d'abril de 2022). *Són punkis i són decimonòniques*. *Nació Digital*. <https://www.naciodigital.cat/noticia/232830/punkis-decimononiques-podcast>

Cocola Gant, A. (2011). *El Barrio Gótico de Barcelona. Planificación del pasado e imagen de marca*. Ediciones Madroño.

Delgado, M. (2017). *La ciudad mentirosa. Fraude y misèria del "modelo Barcelona"*. (3a ed.). Los libros de la Catarata.

Departament de Cultura [@cultura_cat]. (08 de maig de 2023). *Si ets un amant dels pòdcasts i vols contingut interessant en #català, no busquis més!* [Fotografia]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/Cr-3QhVRjFz/?igshid=NjZiM2M3MzIxNA%3D%3D>

Fabre, J. i Huertas, J. M. (1991). *Noticiari de Barcelona. De l'Exposició Universal als Jocs Olímpics*. La Campana.

Fuster, J. et al. (2001). *La construcció de la gran Barcelona. L'obertura de la Via Laietana: 1908-1958*. Museu d'Història de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.

Gabinet d'Estudis Socials i Opinió Pública (GESOP), S.L. (2021). *Informe de resultats de l'enquesta de museus de l'any 2021*. Observatori de Dades Culturals de Barcelona (ODCB), Barcelona Cultura, Ajuntament de Barcelona. https://barcelonadadescultura.bcn.cat/wp-content/uploads/2022/05/1395_TOTAL_Informe.pdf

García de León, A. (2013). *El branding de ciudad: la promoción del modelo Barcelona y su proyección como marca* [Tesis de doctorat,

Universitat Politècnica de Catalunya]. <http://hdl.handle.net/2117/95097>

Gabinete Técnico de Auditoría y Consultoría, s.a. (Març 2023). *Informe d'Auditoria Comptes anuals de l'exercici 2022, informe de gestió de l'exercici 2022*. Informació i comunicació de Barcelona, SA, societat privada municipal. <https://s3.eu-west-3.amazonaws.com/web.btv.cat/transparencia/2023/ICB-SA-Informe-Auditoria-CCAA-Ex-2022.pdf>

Genovès, M.D., Millà, R. (Directors). (2004). *Abecedari Porcioles* [Pel·lícula documental]. TV3. <https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/programa/abecedari-porcioles/video/5783946/>

Grup TMB. (2023). *Qui som. Transports Metropolitans de Barcelona*. <https://www.tmb.cat/ca/sobre-tmb/coneix-nos/qui-som>

Guerrero Candela, L. (Juny de 2021). *Anàlisi d'experiència d'usuari en aplicacions de podcast*. Universitat Pompeu Fabra, Grau en Publicitat i Relacions Públiques, TFG. https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/51994/Guerrero_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Guerrero Vall, J.A. (12 de juliol de 2022). *Trenta anys dels Jocs Olímpics del 1992: la cita històrica que va transformar Barcelona*. *Universitat Oberta de Catalunya*. <https://www.uoc.edu/portal/ca/news/actualitat/2022/180-trenta-aniversari-jocs-olimpics-1992-Barcelona.html>

Històries de Barcelona [@historiesdebcn]. (s.d.). *Tweets* [Perfil de Twitter]. Recuperat el 09 de maig de 2023 de <https://twitter.com/historiesdebcn>

l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). (2023). *Població que ha participat en activitats culturals i de lleure en el darrer mes per sexe i grups d'edat*. Gencat. <https://www.idescat.cat/pub/?id=eut&n=1014>

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB). (2021). *Enquesta de mobilitat en dia feiner 2021 (EMEF)*. Autoritat del Transport Metropolità (ATM), l'Ajuntament de Barcelona, l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) i l'Associació de Municipis per la Mobilitat i el Transport Urbà (AMTU). https://www.omc.cat/documents/662112/777519/EMEF_2021.pdf/02429fd3-88f8-514f-ff72-a6128db7cba2?t=1652448146501

Magro, T. (2009). *La espuma que golpea las puertas de la ciudad. Movimientos sociales urbanos en Barcelona (1964-1986)*. [TFM, Universitat Politècnica de Catalunya]. <http://hdl.handle.net/2099.1/11208>

Martí Coma, G. (Setembre de 2019). *La nova xarxa de bus de Barcelona. Una aposta per una mobilitat sostenible, segura i eficient*. Ajuntament de Barcelona i TMB. https://www.barcelona.cat/mobilitat/sites/default/files/documents/nxb-20-09-2019_cat.pdf

Martínez, D. [@historiesdebcn]. (08 de maig de 2023). [#TalDiaComAvui](#) de 1953, fa 70 anys, s'inaugurava l'estació 'Navas de Tolosa' del Metro Transversal (actual L1), que acabaria donant nom a

tot el barri de #Navas [Imatge adjunta] [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/historiesdebcn/status/1655641636670435329>

Martínez, P. (6 de setembre de 2022). Informe sobre el consumo de podcast en español: Se duplica el tiempo de escucha y se consolida el apoyo directo a los creadores. *Observatorio iVoox 2022*. <https://www.ivoox.com/blog/informe-se-duplica-el-tiempo-de-escucha-y-se-consolida-el-apoyo-directo-a-los-creadores/>

McHugh, S. (2020). El podcast, la radio reinventada. *UNESCO*. <https://es.unesco.org/courier/2020-1/podcast-radio-reinventada>

Mogrovejo, X. (1 de desembre de 2022). Spotify revela las canciones, artistas y podcasts más escuchados de 2022. *Vandal Random*, <https://vandal.elespanol.com/noticia/r18514/-spotify-revela-las-canciones-artistas-y-podcasts-mas-escuchados-de-2022>

Molet i Petit, J. (2003). Entre conservació i modernització: l'esventrament del centre urbà. *Barcelona: quaderns d'història*, El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona, 8, 235-255.

Monclús Fraga, F. J. (2006). Parte 1: Tres ciclos históricos de exposiciones internacionales. *Exposiciones internacionales y urbanismo. El proyecto Expo Zaragoza 2008*. Barcelona: Edicions UPC.

Morillo Palomo, C. (2016). *Creación y posicionamiento de la Barcelona postolímpica como marca Ciudad*. [Tesis de doctorat, Universitat Ramon Llull. FCRIIB - Comunicació i Relacions Internacionals]. <http://hdl.handle.net/10803/352472>

Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya (OPPCC). (2 de desembre de 2022). *Enquesta de participació cultural a*

Catalunya 2021. *Museus i altres centres expositius i afectació de la COVID-19*. Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural.

<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/enquesta-de-participacio-cultural-a-catalunya-2021-museus-i-altres-centres-expositius-i-afectacio-de-la-covid-19.html>

Oxford Learner's Dictionary, (2022). Podcast. *Oxford University Press*.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/podcast?q=podcast>

Palou i Rubio, S. (2010). *Barcelona, destinació turística. Promoció pública, turismes, imatges i ciutat (1888 – 2010)*. [Tesis de doctorat, Universitat de Barcelona. Departament d'Antropologia Cultural i d'Història d'Amèrica i Àfrica]. <http://hdl.handle.net/10803/21771>

Podimo, (2022). Paseando por Madrid - Kikillo. *Podimo. Podcasts y audiolibros*. <https://podimo.com/es/shows/de35580f-abc4-4bb1-98ca-91240f6d6de2>

Prats, LL. (1997). *Antropología y patrimonio*. Ariel España.

Puig i Sedano, X. (30 de desembre de 2021). Més podcast en català que no et pots perdre. *El Temps*.
<https://www.elperiodic.com/15663/catorze-podcast-en-catala-que-no-et-pots-perdre-ii>

Puigtobella, B. (12 d'octubre de 2022). 'Coses modernes', el podcast zennial. *Núvol, el digital de cultura*. <https://www.nuvol.com/art/coses-modernes-el-podcast-zennial-279875>

Radio Ext. (14 de juny de 2022). El pòdcast 'Barcelona AMB Paraula d'Arxiu', guardonat als Premis Sonor. *Betevé*.

<https://beteve.cat/barcelona-amb-paraula-darxiu/podcast-barcelona-amb-paraula-darxiu-premis-sonor/>

Real Academia Española. (s.f.). Formato. Al *Diccionario de la lengua española*. Recuperat el 10 de maig de 2023, de <https://dle.rae.es/formato?m=form>

Remaury, B. (2004). "Por una lectura antropológica de la marca". A: *Marcas y relatos. La marca frente al imaginario cultural contemporáneo*. Gustavo Gili.

Spotify. (2021). *Hábitos de consumo de podcasts de los españoles*. https://www.revistapoble.net/wp-content/uploads/Spotify_Informe-habitos-de-consumo-de-podcasts-en-Espana_2021.pdf

Transports de Barcelona, S.A (13 de setembre del 2021). *Pressupost 2022 i Projecció del Pressupost 2023-2025*. Transports Metropolitans de Barcelona.
<https://transparencia.tmb.cat/documents/525003/525578/TB+Pressupost+2022/3aa32817-5495-42bc-a4f2-4e879b784a94>

Transports Metropolitans de Barcelona (TMB). (2021). *Transport públic urbà. Autobusos. Dades generals anuals. 2000-2021*. Estadística i Difusió de Dades, Ajuntament de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Transport_i_mobilitat/Transport/Transport_public_i_ferrocarril/t4.htm

Índex de figures

Fig. 1. Vista de la Rambla. © Ona Gausachs.....	13
Fig. 2. Gràfic <i>Usuaris radiofònics segons canal</i> . Dades de l'AIMC, 2022. Elaboració pròpia.....	25
Fig. 3. Gràfic <i>Descàrregues de pòdcasts</i> . Dades de l'AIMC, 2022. Elaboració pròpia.....	25
Fig. 4. Gràfic <i>Les plataformes de pòdcast més escoltades segons l'estudi RDNRE</i> . Dades de la Revista Digital News Report Espanya 2022 de la Universitat de Navarra. Elaboració pròpia.....	26
Fig. 5. Taula <i>Els pòdcasts més escoltats a l'estat espanyol</i> . Dades de l'estudi d'iVoox (Martínez, 2022) i de l'informe Spotify (Mogrovejo, 2022). Elaboració pròpia.....	26
Fig. 6. Caràtules dels pòdcast: <i>Viatge a Júpiter, Pla C, Sala 113, Sentir l'Arxiu, Arqueopodcast</i> i <i>Una caixa de sorpreses</i> . Imatges de: https://www.instagram.com/p/CuT8U Bxlpf/?img_index=6	31
Fig. 7. Caràtules dels pòdcast: <i>Coses Modernes, Barcelona AMB paraula d'Arxiu, Punkis Decimonòniques, Oye Polo, Paseando por Madrid</i> i <i>Deforme Semanal</i> . Imatges de: https://open.spotify.com/	33
Fig. 8. Imatge del plantejament bàsic d'orientació de la NXB i els límits bàsics de la ciutat. Imatge extreta del projecte de <i>La Nova Xarxa De Bus De Barcelona</i> (Martí, 2019).....	38
Fig. 9. Imatge del tram de la xarxa dels tres models de línies (V, H i D). Imatge extreta del projecte de <i>La Nova Xarxa De Bus De Barcelona</i> (Martí, 2019).....	40
Fig. 10. Gràfic <i>Consumidors per edats estudi Spotify</i> . Elaboració pròpia, dades de <i>L'Informe de hàbits de consum de podcast de los españoles</i> de Sportify (Spotify, 2021).....	42

Fig. 11. Gràfic <i>Consumidors per edats estudi DNR</i> . Elaboració pròpia, dades de l'estudi de Digital News Report (Amoedo, 2022).....	42
Fig. 12. Gràfic <i>Enquesta de persones que van visitar com a mínim un museu el 2021</i> . Elaboració pròpia, dades de l' <i>Enquesta de participació cultural a Catalunya 2021. Museus i altres centres expositius i afectació de la COVID-19</i> (OPPCC, 2022).....	43
Fig. 13. Gràfic <i>Persones que han visitat com a mínim un museu el 2021</i> . Elaboració pròpia, dades de l' <i>Informe de resultats de l'enquesta de museus de l'any 2021</i> de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona (GESOP, 2021).....	44
Fig. 14. Gràfic <i>Persones que van fer una visita a un museu i una visita cultural per edats</i> . Elaboració pròpia, dades de <i>Població que ha participat en activitats culturals i de lleure en el darrer mes per sexe i grups d'edat</i> de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat, 2023).....	44
Fig. 15. Gràfic <i>Usuaris del transport públic</i> . Elaboració pròpia, dades de <i>L'enquesta de mobilitat en dia feiner de 2021</i> (IERMB, 2021).....	44
Fig. 16. Vista d'un bus H4 a la parada de la Plaça Bonanova. © Ona Gausachs.....	47
Fig. 17. Taula <i>Anàlisi DAFO</i> . Elaboració pròpia.....	48
Fig. 18. Vista de la parada Plaça de Joan Peiró amb un bus de barri 115 i les torres de l'Espanya Industrial de fons. © Ona Gausachs.....	57
Fig. 19. Taula dels <i>Objectius específics</i> . Elaboració pròpia.....	58
Fig. 20. Vista d'un autobús a la parada Plaça de les Glòries Catalanes. © Ona Gausachs.....	60
Fig. 21. Vista d'un autobús arribant a la parada del Mercat de les Corts. © Ona Gausachs.....	61
Fig. 22. Vista de persones esperant l'autobús a la parada de Pla de Palau. © Ona Gausachs.....	62
Fig. 23. Vista de persones pujant a l'autobús. © Ona Gausachs.....	63

Fig. 24. Vista de l'entorn de la parada de la Plaça Bonanova. © Ona Gausachs.....	64
Fig. 25. Vista d'un autobús V21 a la parada Lletres-Dante Alighieri. © Ona Gausachs.....	65
Fig. 26. Vista d'un panell explicatiu de l'àrea d'intercanvi Carles III. © Ona Gausachs.....	66
Fig. 27. Vista de la parada de Passeig Verdum-Plaça de la República. © Ona Gausachs.....	67
Fig. 28. Mapa de la relació entre els districtes, la NXB i les àrees d'intercanvi. Elaborat per Míriam Paredes.....	70
Fig. 29. Vista de la parròquia de Sant Andreu des de la parada d'autobús. © Ona Gausachs.....	73
Fig. 30. Taula de les característiques de la <i>Identitat Gràfica</i> . Elaboració pròpia.....	79
Fig. 31. Idea d'imatge de localització amb el títol del pòdcast. Elaboració pròpia i imatge de https://www.flaticon.es/icono-gratis/marcador-de-posicion_684850?related_id=684908&origin=search	79
Fig. 32. Esbós d'idea de logotip o portada dels capítols. Elaboració pròpia.....	79
Fig. 33. Taula de les Fases de desenvolupament del projecte, <i>Aplicació de La Parada a tot Barcelona</i> . Elaboració pròpia.....	81
Fig. 34. Vista de la marquesina de la parada Plaça de Joan Peiró. © Ona Gausachs.....	84
Fig. 35. Vista d'un autobús H4 a la parada Plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.....	86
Fig. 36. Plànol de la Nova Xarxa de bus amb les localitzacions de les parades de la primera temporada.....	87
Fig. 37. Emplaçament de pla de Palau i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	92

Fig. 38. Imatge de la cara nord de pla de Palau. © Ona Gausachs.....	92
Fig. 39. Imatge de la cara nord-oest de pla de Palau. © Ona Gausachs.....	93
Fig. 40. Emplaçament Comte d’Urgell-Hospital Clínic i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	94
Fig. 41. Vista de la façana de l’Escola Industrial. © Ona Gausachs.....	96
Fig. 42. Vista de la casa del rellotge de l’Escola Industrial. © Ona Gausachs.....	96
Fig. 43. Emplaçament Plaça Joan Peiró i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	98
Fig. 44. Vista de l’estació de Sants i les torres de l’Espanya Industrial. © Ona Gausachs.....	100
Fig. 45. Vista de la plaça Joan Peiró i el Palau Balañà a la dreta. © Ona Gausachs.....	100
Fig. 46. Emplaçament Mercat de les Corts i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	103
Fig. 47. Vista del apartaments del Sol de Baix. © Ona Gausachs.....	105
Fig. 48. Vista del mercat de les Corts. © Ona Gausachs.....	105
Fig. 49. Emplaçament Plaça de la Bonanova i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	107
Fig. 50. Vista de la parròquia de la Bonanova i a la dreta la casa ocupada. © Ona Gausachs.....	109
Fig. 51. Vista de la plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.....	109
Fig. 52. Emplaçament Plaça Lesseps-Riera de Vallcarca i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	112

Fig. 53. Vista de la Ronda que travessa la Plaça Lesseps. © Ona Gausachs.....	114
Fig. 54. Vista de la façana de l'església dels Josepets. © Ona Gausachs.....	114
Fig. 55. Emplaçament Lletres-Dante Alighieri i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	116
Fig. 56. Vista de la rambla del Carmel. © Ona Gausachs.....	118
Fig. 57. Vista del Cilindre d'Horta des de la rambla del Carmel. © Ona Gausachs.....	118
Fig. 58. Emplaçament Passeig Verdum-Plaça de la República i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	120
Fig. 59. Vista de la parada Lluçmajor del metro. © Ona Gausachs.....	122
Fig. 60. Vista de la plaça de la República. © Ona Gausachs.....	122
Fig. 61. Emplaçament Passeig Torras i Bages - Els Segadors i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	124
Fig. 62. Vista de la parròquia de Sant Andreu i la capella dels Segadors. © Ona Gausachs.....	126
Fig. 63. Vista de la plaça d'Orfila. © Ona Gausachs.....	126
Fig. 64. Emplaçament Plaça de les Glòries i entorns. Imatge ICGC: http://www.icc.cat/vissir3/	129
Fig. 65. Vista del districte 22@ i la Torre Glòries. © Ona Gausachs.....	131
Fig. 66. Vista de la Farinera del Clot. © Ona Gausachs.....	131
Fig. 67. Vista de la plaça Lesseps. © Ona Gausachs.....	148

Fig. 68. Vista de la plaça de la Bonanova. © Ona Gausachs.....	151
Fig. 69. Taula <i>Pressupost inicial</i> . Elaboració pròpia.....	154
Fig. 70. Taula <i>Pressupost per capítol</i> . Elaboració pròpia.....	154
Fig. 71. Taula <i>Pressupost de la primera temporada (10 capítols)</i> . Elaboració pròpia.....	154
Fig. 72. Taula <i>Cronograma detallat de la creació d'un capítol</i> . Elaboració pròpia.....	156
Fig. 73. Taula <i>Cronograma general de la primera temporada</i> . Elaboració pròpia.....	156
Fig. 74. Vista de l'antic Palau Balañà des de la plaça Joan Peiró. © Ona Gausachs.....	159

ANNEXOS

ANNEX 1

Documentació de pla de Palau

Localització de la parada:

Núm. 1476, situada a la cara sud de Pla de Palau, davant de la casa Collasso, al barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera, al Districte de Ciutat Vella, de la ciutat de Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada està ubicada a pla de Palau, una plaça rectangular situada a la façana marítima de Barcelona. Està dividida en dues àrees verdes i la travessa el passeig d'Isabel II, just quan canvia el nom a avinguda del Marquès d'Argentera. Al centre hi ha una glorieta amb la Font del Geni Català de planta circular i d'estil neoclàssic i monumental. S'estructura al voltant d'un pilar poligonal i està formada per quatre escultures que representen les províncies de Catalunya. Damunt consten quatre caps de lleons que escupen aigua, simbolitzant els rius Ter, Ebre, Llobregat i Segre. Està coronada per una figura alada que personifica el Geni Català.

La plaça està envoltada per diferents edificis institucionals i d'habitatges. A llevant hi ha l'Escola de Nàutica, una construcció aïllada, de planta baixa i dos pisos que segueix l'estil noucentista. És de caràcter monumental i presenta elements clàssics.

A nord-est s'ubiquen uns edificis comercials i d'habitatges de planta baixa i pis, avançats de la línia de la plaça. Al costat hi ha la subdelegació del govern que abans era l'Antiga Duana. És un edifici aïllat de finals del segle XVIII, d'estil neoclàssic i d'aspecte monumental. Té la planta

rectangular i disposa de tres nivells d'alçada, amb composició i elements decoratius de tendència clàssica.

La cara nord i nord-oest de la plaça consta de diferents edificis d'habitatges entre mitgeres. Tots són construccions de mitjans i finals del segle XIX. Presenten planta baixa i cinc pisos, amb composicions generalment simètriques formades per eixos verticals d'obertures i sòbries decoracions.

A la zona sud-oest hi ha la Llotja de Mar, un edifici aïllat d'origens gòtics de finals del segle XIV i reformat al segle XVIII en estil neoclàssic. Disposa de planta baixa i dos pisos. El seu aspecte és monumental amb influències de l'academicisme francès.

Finalment, a la zona sud hi ha les cases d'en Xifré i la Casa Collasso. Dos edificis d'habitatges de la primera meitat del segle XIX formats per una gran porxada d'ús comercial a la planta baixa i dos pisos. Presenten elements clàssics tant pel que fa a la composició com a l'ornamentació.

Notícies històriques:

Pla de Palau estava situat a l'esplanada que hi havia entre els edificis Hala dels Draps (el posterior Palau Reial) i l'edifici de la Llotja de Mar, prop del convent de Sant Francesc i de les Drassanes. Des de l'edat mitjana, va ser una de les places més importants de la ciutat i un centre de poder. Era l'eix principal de comunicació comercial i econòmica, així com la porta d'entrada per a persones i mercaderies al port, mitjançant el Portal de Mar de la Muralla.

Tanmateix, el plantejament d'urbanització de la plaça no es va iniciar fins a les acaballes del segle XVIII. El projecte de l'enginyer Josep Massanés de plaça-saló de concepció neoclàssica i de caràcter

monumental es va dur a terme entre 1820 i 1825. El primer nom que va rebre va ser plaça de la Constitució perquè va ser el moment en què es va aprovar la Constitució de Cádiz. El 1823 els absolutistes van arribar al poder, van aturar les obres, relegant la funció de la plaça a la venda de porcs i, per aquest motiu, l'anomenaven la plaça dels Porcs. Finalment, tot i les dificultats, el 1825 es va inaugurar com a plaça de Palau.

La Font del Geni Català estava dedicada al marquès de Campo Sagrado, capità general de Catalunya entre 1824-1827. La gran escultura que presideix el pla de Palau la va firmar l'arquitecte Francesc Daniel Molina amb la participació dels escultors Faust Baratta i Josep Anicet Santigosa. Va ser inaugurada el 1856. Frederic Marès la va restaurar després de la Guerra Civil. La figura del "Geni Català" estava completament nu durant la seva inauguració, però passats uns dies, el bisbe de la ciutat va exigir retirar els seus òrgans genitals i cobrir-los completament. El 1980 es va treure el tapall amb la sorpresa que només quedaven els testicles. Durant els anys 1990 van substituir la part que faltava amb un tub de resina i el 2008 va restablir-li per complet tot l'òrgan reproductor.

El nom de la plaça prové del palau dels Virreis. La primera expressió de l'edifici es va construir el 1389 per ordre del Consell de Cent amb el nom d'Hala dels Draps (o All dels Draps). Eren els *porxos del forment* on s'efectuaven compravendes de mercaderies. L'edifici es va ampliar durant el segle XV per poder-lo utilitzar de dipòsit i, més endavant, d'arsenal. Va abandonar la seva activitat mercantil després de la reforma i ampliació de Josep de la Concepció entre 1663 i 1668, per convertir-se en el nou palau del Lloctinent de Catalunya. Entre els segles XVII i XIX s'hi van allotjar monarques, aristòcrates i nobles de tota mena. El 1771 el comte de Roncali va promoure una remodelació neoclàssica de l'edifici. El 1846, amb la visita a Barcelona de la reina Isabel II, es va

tornar a reformar l'immoble per convertir-lo en Palau Reial. Aquesta funció va durar fins a 1868 amb el destronament d'Isabel II, l'edifici es va convertir en un jutjat. Finalment, el 1875 un incendi va destruir el palau. Les residències dels monarques es van reubicar i no es va tornar a construir cap palau, només va quedar el nom de la plaça.

Un altre edifici rellevant per la plaça és la Llotja de Mar. D'origen gòtic la seva porxada la va construir Pere Llobet entre 1352 i 1357 al costat de la platja per a dur a terme el comerç marítim. Pere el Cerimoniós va promoure la construcció de la Sala de Contractacions que la va bastir l'arquitecte Pere Arvei entre 1384 i 1397. A mitjans del segle XV es va ampliar amb un pati, una capella i un pis superior per a situar-hi el Consolat de Mar. Amb la guerra de Successió el 1714 es va convertir en una caserna, però a finals del segle XVIII i inicis del XIX Joan Soler i Faneca va executar un projecte d'ampliació i reforma neogòtica que va respectar el saló gòtic, per ubicar-hi la Junta de Comerç. Aquesta, el 1775 va crear l'Escola Gratuïta de Disseny i la va allotjar a l'edifici. Més endavant, es va convertir en la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. Aquesta també va ser la llavor de l'Escola Superior de Disseny i Art Llotja, coneguda com a Escola de la Llotja o la Llotja. Un centre de reconegut prestigi per on van passar grans artistes reconeguts internacionalment. Entre els anys 1915 i 1994 també va ser la seu de la Borsa de Barcelona. Actualment, és la Cambra de Comerç i l'Acadèmia de Belles Arts.

A pla de Palau també s'hi va bastir, per ordre de la Generalitat, la Casa del General entre 1444 i 1450, situada a mig camí entre la Llotja i l'Hala dels Draps. L'anomenaven la casa de la Bolla, perquè allà s'hi recaptaven els impostos de la bolla, uns aranzels vinculats al comerç del teixit. El 1740 es va enderrocar l'edifici. El 1790 es va construir, al costat nord-est, la Duana i va assumir les seves funcions. Aquest immoble, d'aspecte

monumental, l'any 1902 va passar a ser el Govern Civil i més endavant va esdevenir la seu de la Delegació del Govern.

No obstant això, la plaça del pla de Palau no només va ser bastida amb edificis d'institucions. Després de la urbanització de la plaça a la dècada dels anys 1820, un cop enderrocada la Muralla de Mar i alliberats els terrenys del volant, es van edificar diversos habitatges de planta baixa i cinc pisos a la banda nord i nord-oest, i, a la cara sud, dues cases porxades d'habitatges. La primera va ser la Casa Collasso o Casa Carbonell, el 1834 amb un projecte de l'arquitecte Antoni Blanch i Oliva. La segona, el 1836, les Cases d'en Xifré, en mans dels arquitectes Josep Buixareu i Francesc Vila. Ambdues promogudes per indians que s'havien enriquit a Amèrica amb l'explotació d'esclaus i el comerç de cotó. Els baixos d'aquests edificis coberts per una porxada estaven destinats a negocis i comerços, com La famosa Orxateria del Tio Nel·lo o l'emblemàtic Cafè de les Set Portes, reconvertit actualment en el Restaurant Set Portes. Les Cases d'en Xifré estan envoltades d'anècdotes, com per exemple que va ser el primer edifici fotografiat a l'estat espanyol per una Degarrotip el novembre de 1839, va ser la primera residència de Picasso i la seva família a Barcelona el 1895 o que durant els anys 1960, als seus porxos s'hi feia estraperlo amb tota mena de productes, especialment els prohibits pel règim franquista, amb preus fora de competència mercantil, estafes i bescanvis fora de la llei.

Finalment, a pla de Palau, allà on hi havia el Portal del Mar, després de ser enderrocat s'hi va construir, entre 1930 i 1933, l'Escola de Nàutica amb un projecte monumental firmat pels arquitectes Joaquim Vilaseca i Rivera i Adolf Florensa i Ferrer. En un primer moment va acollir la col·lecció que, més endavant, formaria el Museu Marítim de Barcelona. Durant la Guerra Civil, les milícies antifeixistes van ocupar l'edifici. Després es va convertir en l'Escola de la Marina Mercant de la

Mediterrània. El 1990 va esdevenir la Facultat de Nàutica de Barcelona, formant part de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (1987). *Catàleg del patrimoni arquitectònic i històrico-artístic de la ciutat de Barcelona*.

Bohigas, O. [et al.]. (2005). *Abajo las murallas!: 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

De Lecea, I. [et al.]. (2009). *Art públic de Barcelona*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona V. L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62.

Fraiz Ordóñez, J. (13 d'agost del 2019). Casa de Xifré. A: *La Barcelona de Antes*. Edificios particulares. <http://labarcelonadeantes.com/casa-xifre.html>

Reyero, Carlos. (2013-2014). La Font del Geni Català, Barcelona: Història i significat polític. A: *Locus Amoenus*.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Pla de Palau*. IPAC: 40654. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Tarragó, S. (1973). El Pla de Palau. A: *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*.

ANNEX 2

Documentació de Comte d'Urgell – Hospital Clínic**Localització de la parada:**

Núm. 3450. Situada davant l'Escola Industrial, al carrer Comte d'Urgell, 218; entre el carrer Còrsega i el carrer Rosselló. Al barri de l'Esquerra de l'eixample, Districte de l'Eixample, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada està situada al carrer Comte d'Urgell, a l'alçada del número 218, vorera del Besòs, a l'Esquerra de l'Eixample. S'ubica a una illa de cases limitada entre el carrer Còrsega, el carrer Rosselló i, en paral·lel, el carrer Villarroel. El trànsit del carrer Comte d'Urgell és en direcció Collserola i és una de les vies amb més carrils de l'Eixample. Per tant, és més ample que la majoria, malgrat les diferents obres de manteniment, de carrils *Bicing* i de millora de la mobilitat de Barcelona que l'afecten dia a dia.

Els edificis que es troben just darrere de la parada són els números: 222, 220, 218, 216, 214, 212, 210 i 208-204. Malgrat pertànyer a èpoques diferents i presentar tipologies diverses, tots ells presenten unes alçades similars que van d'entre planta baixa i cinc pisos, a planta baixa i set pisos. No formen un conjunt unitari, però tampoc és molt desequilibrat. Els blocs més antics presenten característiques formals més clàssiques com balcons amb llosana rectangular i baranes de ferro forjat amb guardapols a les obertures i alguna balustrada a la planta noble. En canvi, els pisos més nous consten d'elements i composicions

més modernes, com tribunes laterals de vidre i base triangular, cossos sobresortints o balcons amb baranes de vidre translúcid.

El recinte de l'Escola Industrial, es troba just davant i contrasta amb aquest conjunt de pisos. És de grans dimensions i té una forta presència, però el cos alineat amb el carrer té menys alçada que els pisos de la vorera enfrontada. Compren els números 173-221 al carrer Comte d'Urgell, equivalent a dues illes de cases. S'organitza a partir de l'edifici central, situat al punt on parteix el carrer Còrsega, i està flanquejat per dues ales laterals, una d'ella és la que es troba davant de la parada 3450. L'edifici està format per diferents cossos, però presenta un eix de simetria central, marcat pel gran portal d'accés en arc carpanell amb tres arquivoltes motllurades. Damunt hi ha un gran emmarcament de maons en arc de mig punt i pilastres, que ocupa dos nivells d'alçada, precedit per una balconada contínua amb barana de ferro forjat. L'inferior conté tres finestres d'arc rodó cec. El superior, separat per una línia d'imposta de dents de serra, consta d'un arc de mig punt tancat amb vitralls. L'interior de la planta baixa s'observa des de l'exterior. És de planta poligonal, està format per uns grans arcs i pilars de maó que sostenen una gran volta radial de maó pla amb biguetes de ferro i recolzada sobre un templet de maó al tram central de vuit columnes de pedra. Damunt hi ha un paranimf amb doble coberta poligonal de pavelló. Aquest cos central està flanquejat per dues ales laterals tancades per dues torres rectangulars més altes als dos extrems.

El cos central i els cossos laterals disposen de planta baixa i dos pisos. Les torres de planta baixa i quatre pisos. El parament del cos central i de les torres és de carreus irregulars i les cantonades perfilades amb maons simulant carreus regulars disposats a trencajunts. La composició és a base d'eixos verticals d'obertures en arcs rebaixats i escarsers, amb emmarcament de maons. La façana consta de diferents elements

decoratius majoritàriament de maons i de línies d'imposta, les dues superiors amb maons col·locats en dents de serra. Els cossos laterals presenten un parament arrebossat i ordenat amb eixos verticals d'obertures emmarcades, de llinda plana les de la planta baixa i d'arc rebaixat les dels dos pisos superiors. Està coronada amb una cornisa de maons disposats en dents de serra i una barana també de maons.

A la cara sud-est hi ha la tanca del recinte amb una tàpia de carreus irregulars emmarcada per maons, seguint l'aparença general del conjunt, amb un altre accés format per una porta de ferro forjat. Darrere hi ha un pati i l'Edifici del Rellotge, de planta quadrada i decoració de maons, amb un cos central de planta baixa i quatre pisos, flanquejat per dues torres de planta baixa i cinc pisos. L'accés situat al mig, marca l'eix vertical de simetria, amb un porxo a tall de temple, de dues columnes als laterals que sostenen un frontó triangular de motllura llisa. A la zona superior d'aquest eix hi ha un rellotge circular inscrit en un emmarcament quadrat que li dona el nom a l'edifici.

Les voreres de banda i banda del carrer són força àmplies, malgrat que a la cara Besòs hi ha terrasses d'establiments i mobiliari urbà, a diferència del pas del recinte de l'Escola Industrial, que pràcticament no hi té cap afegit, amb l'excepció de la boca del metro de la parada d'Hospital Clínic de l'L5 (blava), situada gairebé al xamfrà entre el carrer Comte d'Urgell i el carrer Rosselló.

Notícies històriques:

El carrer Comte d'Urgell va ser projectat dins del Pla Cerdà de 1860 l'Eixample de Barcelona. En pertànyer a l'Esquerra de l'Eixample va trigar més temps a edificar-se, a diferència de la Dreta que es va iniciar ràpidament. Les característiques generals de la zona també van ser

lleugerament diverses. Per començar, la població majoritària de l'Esquerra era obrera o menestral, per tant, era molt més humil i amb molts menys recursos. El barri va sorgir, inicialment, al voltant del Mercat del Ninot, però durant la primera època, a tota l'Esquerra de l'Eixample, s'hi van establir barraques que van durar fins a finals del segle XX, de la mateixa manera que va mantenir horts fins entrats els anys 1940.

Un edifici molt important per a la ciutat va ser l'Hospital Clínic, situat molt a prop del Recinte de l'Escola Industrial, que es va construir el 1904. El projecte el va firmar Josep Domènech i Estapà, el mateix arquitecte que va bastir l'any 1904, uns carrers més al sud-oest, el centre penitenciari de La Model, situat també a l'Esquerra de l'Eixample, però llavors no formava part del nucli habitat de la ciutat, com si ho va esdevenir més endavant. Hi havia molts edificis industrials, com per exemple als xamfrans i eren de molt poca alçada. La immobiliària de Núñez y Navarro, quan va aparèixer, va tenir predilecció per desenvolupar el seu sistema especulatiu en aquesta mena d'edificis, per ser més barats de comprar, destruir i poder-ne treure més rendiment.

Els edificis del Recinte de l'Escola Industrial es van començar a construir abans que la zona de l'Esquerra de l'Eixample. Els germans Batlló i Barrera procedents d'una família d'industrials d'Olot, a la segona meitat del segle XIX, van voler establir una fàbrica tèxtil a Barcelona per a fer la competència a la Fàbrica de l'Espanya Industrial. Van adquirir uns terrenys per a construir-la que encara pertanyien al terme municipal de les Corts i equivalien a quatre illes de cases de l'Eixample. La fàbrica es va començar a bastir el 1868 i es va inaugurar el 1870. El projecte va ser firmat per l'enginyer Alejandro Mary i l'arquitecte Rafael Gustavino i

Moreno, abans d'emigrar als EUA i patentar la volta de maó pla, altrament coneguda com la "volta catalana".

L'edifici industrial, anomenat en aquell moment Can Batlló, va seguir el model tipològic de les colònies industrials i es va construir utilitzant tècniques innovadores com les voltes amb tirants de ferro. D'aquesta primera època es conversen tres immobles del conjunt, entre ells, l'Edifici del Rellotge. La fàbrica Batlló entra en una nova i darrera etapa com a indústria el 1878, quan la va adquirir un dels dos germans fundadors i va canviar el nom a "Batlló i Batlló". La fàbrica va tancar les portes el 1889. El motiu no va ser econòmic, sinó a causa d'una bomba que van col·locar al despatx dels germans Batlló durant una vaga de llarga durada dels treballadors de la fàbrica. Aquell mateix any va servir com a hospital per assistir als repatriats de Cuba.

No va tornar a obrir fins al 1908 quan va ser adquirida per la Diputació de Barcelona, però com a Centre General d'Ensenyament Industrial, altrament dita Universitat Industrial. Llavors es va fundar l'Escola Industrial de Barcelona, per suplir la demanda de formació de tècnics de grau mitjà i formació professional. Es van fer moltes obres d'adequació dels espais i se'n van crear de nous, raó per la qual, entre 1906 i 1931, van passar per allà molts arquitectes. Va ser un dels projectes estrella de la Mancomunitat d'Enric Prat de la Riba a partir de 1913. Van exemplificar aquest orgull convidant a Einstein durant la seva visita a Catalunya el febrer de 1923, a l'Escola Industrial perquè visualitzés el projecte.

El Recinte de l'Escola Industrial és encara propietat de la Diputació. Ja llavors, però també avui dia, és la seu de diferents Escoles tècniques, de departaments de la diputació, d'equipaments esportius i d'escoles artístiques i d'oficis, essent un dels centres de formació professional

més importants del país. Pels seus edificis hi passen centenars de persones diàriament que s'hi estan format, com a mínim durant uns dos anys, amb tot el que això implica.

L'estació de metro d'Hospital Clínic amb boca al carrer Comte d'Urgell es va començar a projectar el 1963. Es va construir durant sis anys i, finalment, es va inaugurar el 1969.

Bibliografia:

Casinos, X. (17/06/2018). La chimenea octogonal de un genio. A: *La Vanguardia*.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Esculies, J. (2023). Cent anys de la visita d'Einstein a Catalunya. A: *Sàpiens*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona V. L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62.

González, Antoni. (1985) *32 monuments catalans. El patrimoni arquitectònic de la Diputació de Barcelona*. Diputació de Barcelona.

Pauné, Meritxell M. (12/12/2020). La Diputació projecta un centre estatal d'innovació a l'Escola Industrial. A: *TOT Barcelona*.

Roca Rossell, A.; Rosell Colomina, J.; Graus, R.; Barca i Salom, F. X.; Lusa Monforte, G.; Villaverde Rey, M. (2008). *L'ESCOLA INDUSTRIAL DE BARCELONA (1904-2004)*. Diputació de Barcelona.

Salmerón, C. (1992). *El metro de Barcelona*. Terminus.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2021). *Conjunt del recinte de l'escola Industrial – Antiga fàbrica Batlló*. IPAC: 40353. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2012). *Facultat de Medicina*. IPAC: 40333. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

ANNEX 3

Documentació de la Plaça de Joan Peiró**Localització de la parada:**

Núm. 3166, situada davant de l'Estació de Sants, al barri de Sants, Districte de Sants-Montjuïc, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La plaça Joan Peiró és de planta més o menys triangular amb algun desnivell, coberta per una gran pèrgola fixa i rodejada de carreteres. Està molt condicionada per l'Estació de Sant que s'ubica a nord-est de la plaça i està precedida per un gran aparcament de taxis. A l'est hi ha el passeig entre el parc de l'Espanya Industrial i l'Estació de Sants, del qual en sobresurten les nou torres del parc projectades el 1985 per l'arquitecte Luis Peña Ganchegui.

Continuant cap al sud hi ha l'edifici de 2008 de AC Hotel Sants, un bloc gris fosc i compacte amb algunes finestres. A la part inferior disposa d'una escala porxada que és part de la via pública i salva el desnivell generat per la cobertura de les vies del tren i condueix al carrer de Premià. Una mica més a l'oest hi ha l'edifici *Cosmoapartments*, un cub de deu pisos, construït el 2009. Entremig d'aquests dos edificis turístics que presenten una aparença, no similar, però del mateix estil, s'entreveu el carrer Riego, que, com el carrer Premià, es troba a un nivell més baix salvat per una rampa i unes escales. Tots els edificis que hi ha enmig d'aquests dos hotels contrasten molt perquè són d'entre finals del segle XIX i les primeres dècades del XX, de planta baixa i dos o tres

pisos, amb esgrafiats, balcons de llosanes amb baranes de ferro, composicions simètriques i emmarcaments a les obertures.

Al sud-oest s'obre el passeig de Sant Antoni que segueix el traçat del tren fins a la plaça de Sants. Just allà, entre 1940 i 1970, hi havia l'edifici central de l'Estació de Sants. Continua, seguint el traçat de les vies, pels Jardins de la rambla de Sants que arriben fins a l'Hospitalet de Llobregat. Al passeig de Sant Antoni, sobretot a la banda dreta, perquè l'esquerra es troba a un nivell inferior, hi ha cases d'habitatges que combinen construccions de les darreres dècades del segle XX molt més altes amb edificacions de finals del XIX i principis del XX, molt més baixes i amb un altra mena de decoració.

A la banda oest, entre el carrer Santa Caterina i el carrer Vallespir hi ha l'antic cinema del Palau Balañà. És un gran edifici de proporcions horitzontals construït el 1965 i pràcticament recobert per unes peces en forma de creu. Al mig de la façana hi ha un mur de vidre que mostra el passadís que conduïa a la sala del pis de dalt i damunt el rètol: "PALAU BALÑÀ MULTICINES 7 SALES". Els diferents accessos estan tapiats perquè està en desús des de febrer de 2020, any que va tancar definitivament les seves portes.

Seguint pel nord-oest, entre el carrer Vallespir i el carrer dels Comtes de Bell-Lloc, hi ha una mitgera amb un solar que disposa d'una reduïda pista d'esports pública i un punt verd de reciclatge de l'Ajuntament de Barcelona, on abans hi havia una masia que va ser enderrocada a finals dels anys 1980. Al costat hi ha un petit parc anomenat Jardins de Joaquim Domingo i Sánchez.

Finalment, a la zona nord, entre el carrer dels Comtes de Bell-Lloc i l'Estació de Sants, hi ha les dues naus de l'antiga fàbrica dels Germans

Climent, amb una gran esplanada darrere, sovint utilitzada com aparcament i l'estació d'autobusos.

Notícies històriques:

La plaça Joan Peiró va ser un projecte urbanístic vinculat a la gran reforma de l'Estació de Sants dels anys 1970. Fins a mitjans segle XIX eren camps i Sants un municipi independent de Barcelona. Els habitatges arribaven fins a la zona sud, limitada pel carrer Riego i per la fàbrica de l'Espanya Industrial, bastida el 1847. El 1855 es va inaugurar la primera estació de Sants situada més o menys on es troba d'actual, entre el carrer Riego i el carrer Vallespir, a tocar de la fàbrica. Era molt petita amb una sola andana i la van construir seguint l'estil neogòtic. El ferrocarril va afavorir la producció industrial del territori i, consegüentment, va augmentar enormement la població i l'habitatge de la zona.

Passat el temps les línies de tren van augmentar i es va aprovar el Pla Cerdà que annexava el municipi de Sants amb Barcelona, fet que va influenciar a la gestió de l'estació, cada vegada més gran i important i es va fer una reforma el 1902. Més endavant es va fer un projecte més ambiciós que passava pel soterrament d'algunes vies. El 1936 es va inaugurar la nova estació situada al mig de l'actual passeig de Sant Antoni, entre el carrer Vallespir i la plaça Salvador Anglada, actual plaça de Sants. Allà és on es va construir a la dècada dels anys 1940 l'edifici central de l'estació. Es van habilitar unes barraques entre el carrer Riego i Vallespir per establir-hi les taquilles pels bitllets. La zona de la primera estació va quedar plena de vies, un gran descampat que s'anava rodejant d'habitatges i va assumir el rol de parada de mercaderies i d'indústria, per tal de realitzar la càrrega i descàrrega dels materials de les fàbriques, la matèria primera i els animals, ja que l'escorxador de

Barcelona estava situat a molt poca distància, a l'actual parc de Joan Miró.

Els anys 1970, amb l'aprovació del *Plan General Metropolitano* (PGM), es va consolidar com a estació central de Barcelona i es va iniciar una nova reforma i la reurbanització dels entorns. Així va ser com l'estació va retornar al seu lloc d'origen, es va enderrocar l'edifici central de la plaça de Sants, es van soterrar les vies que quedaven vistes d'aquesta zona, es va crear el passeig de Sant Antoni, es va crear la porta d'entrada a Barcelona per la plaça dels Països Catalans, i, per l'altra banda, van construir la plaça de Joan Peiró amb una gran pèrgola central i un generós aparcament. D'aleshores ençà, la plaça no ha sofert molts canvis, més enllà d'alguna modificació puntual. Es tracta d'un espai isolat, desèrtic i sense molta vida, com passa amb altres places que porten el nom de personatges del mateix tarannà, una pràctica habitual a la ciutat.

Joan Peiró i Belis (1887-1942) va ser un cristaller, anarcosindicalista, cooperativista i polític català. Nasqué a Hostafrancs, va estar vinculat activament a la lluita obrera des del seu ofici de cristaller. Va ser secretari general de la CNT als anys 1920 i va escriure diferents articles i publicacions al llarg de tota la seva vida. Va anar a la presó durant la Dictadura de Primo de Rivera. A la Segona República, va ser ministre d'Indústria d'Espanya durant un breu període de temps. Quan va esclatar la Guerra Civil va ser vicepresident del Comitè Antifeixista de Mataró i, un cop acabat el conflicte, es va haver d'exiliar. Les autoritats franquistes van exigir la seva deportació, juntament amb sis membres més de la CNT, i, finalment, el van afusellar a Paterna. El 2017, en commemoració del 75 aniversari del seu assassinat, l'Ajuntament de Barcelona va col·locar una placa a l'única plaça que duu el seu nom per homenatjar-lo i ser recordat.

Des d'aquesta placa s'observa el parc de l'Espanya Industrial, una obra d'espai públic projectada per l'arquitecte Luis Peña Ganchequi el 1985. El parc es va construir a l'indret on hi havia hagut la fàbrica de l'Espanya Industrial, també coneguda com el Vapor Nou i una de les més grans i importants indústries del cotó del segle XIX i XX de l'estat. La va promoure la família Muntades, procedent d'Igualada, el 1847. El 1880 va arribar a tenir 2500 treballadors i un camp de futbol propi. Va tenir una enorme influència per Sants i els seus entorns, a tots els nivells durant un llarg període sostingut en el temps.

La fàbrica va tancar el 1972, emmarcada dins la tendència de la Barcelona de l'època que tenia com a objectiu acabar amb el model econòmic industrial. Es va traslladar a Mollet, però va tancar definitivament les portes el 1981.

Pel que fa al complex industrial, les reivindicacions veïnals de la dècada dels 1970 i 1980 van aconseguir que es transformés en un parc, un equipament públic que s'exigia des de feia temps per la manca d'espais verds del barri. De l'antiga fàbrica en va quedar la Casa del Mig, el portal d'accés i les escoles. El 1992, es va crear el poliesportiu homònim pels Jocs Olímpics, on es van celebrar les proves d'halterofília. Després es va convertir en un gimnàs municipal.

A la cara oest hi ha el singular edifici, actualment en desús, del Palau Balañà. Pere Balañà Espinós va comprar un solar abandonat a una empresa de busos a 50 metres d'on havia nascut. Va construir un cinema nou i modern al seu barri amb un projecte de l'arquitecte Pere Ricart Biot, amb el disseny i l'interiorisme d'Antoni Bonamusa Homs. Pere Balañà va morir el 26 de febrer de 1965, uns mesos abans de la inauguració del cinema, que va ser el 6 de desembre de 1965. Era una gran sala amb més de 1.600 localitats i s'hi va projectar la pel·lícula de

Lord Jim. El 2002 es va reformar per a fer-la multicines de set sales. Un cop les obres acabades es va rebatejar amb el nom en català de Palau Balañà. Les portes del cinema van tancar definitivament el 28 de febrer de 2020, essent aquest un indret ple de records i vivències pels veïns i veïnes del barri.

Finalment, a la banda nord, al costat de l'estació d'autobusos, hi ha les dues naus de la fàbrica Germans Climent, ubicades al carrer de Comtes de Bell-lloc 68-78. L'edifici que va acollir un taller d'ebenistes i mobiliari metàl·lic de mobles de luxe, va ser construït el 1925 per Modest Feu i Estrada, un arquitecte modernista i noucentista molt prolífic al barri de Sants. El negoci es va acabar passada la Guerra Civil i a la dècada dels 1940 va canviar de propietari. S'hi va establir una empresa de productes químics per a la indústria tèxtil i dels cuirs i es van construir petites naus adossades als edificis originals. L'empresa va acabar tancant i el 1994 es va inaugurar el Happy Parc, un espai de joc infantil molt gran, ple de tobogans, llits elàstics, piscines de boles i castells inflables. L'edifici es va catalogar el 1999 i es va poder protegir de possibles enderrocaments previstos al PGM, malgrat que es van tirar a terra les naus adossades. El 2013 es van restaurar les façanes. El 2019 el Happy Parc va tancar perquè no podia fer front al lloguer de l'espai i des de febrer del 2020 es va iniciar una rehabilitació de l'espai per situar-hi una funerària privada, fet que va provocar un fort malestar i diverses protestes del veïnat.

Bibliografia:

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

De Vicente, E. (29 de febrer de 2020). Requiem por el Palacio Balañà, el cine más grande de Barcelona. A: *El Periódico*.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona I. Els barris que foren independents, 1. Sant Martí de Provençals (El Clot, el Poble Nou, la Sagrera) Sants, La Bordeta, Hostafrancs*. Edicions 62.

Fraiz Ordóñez, J. (2019). Estación de Sants - Estació de Sants. A: *La Barcelona de Antes*. Estaciones de tren.

<http://labarcelonadeantes.com/sants.html>

Martínez, D. (7 de juliol de 2020). Germans Climent, un tresor al Happy Parc. A: *Històries de Barcelona. Memòries, vestigis i curiositats*.

<https://historiesdebcn.com/germans-climent-tresor-happy-parc/>

Marzà, F.; Subirà, R. (2017). *Anàlisi i valoració del patrimoni arquitectònic del segle XIX i XX a Catalunya*. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Redacció Betevé. (24 de juliol de 2017). L'Ajuntament col·loca una placa en homenatge a Joan Peiró. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/btv-noticies-73/placa-homenatge-joan-peiro/>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2014). *Fàbrica dels germans Climent*. IPAC: 42482. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2017). *Parc de l'Espanya Industrial*. IPAC: 46111. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Torràs Corbella, A. (2012). *L'abans: Recull gràfica de Sants, Hostafrancs i la Bordeta (1855-1975)*. Editorial Efadós i Ajuntament de Barcelona.

ANNEX 4

Documentació del Mercat de les Corts

Localització de la parada:

Núm. 485, davant del mercat de les Corts, situat a travessera de les Corts, 215, Districte de Les Corts, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada està situada just davant del mercat de les Corts, a la travessera de les Corts, entre el carrer de les Corts i el carrer del Doctor Nubiola i Espinós. Enfront hi ha el carrer de Lluçà i els jardins de Can Bruixa que limiten amb el carrer de Joan Güell.

La travessera de les Corts és una via àmplia de cinc carrils flanquejada per voreres grans a banda i banda, amb fileres d'arbres. El mercat de les Corts és un edifici de planta rectangular i proporcions horitzontals, amb parades exteriors, un gran accés central de porta de vidre a peu de carrer i una coberta moderna, llisa i translúcida de colors.

A la cara oest hi ha un edifici de dues plantes d'oficines i usos comercials que precedeix dos grans blocs d'habitatges de deu pisos d'alçada que donen a la gran via de Carles III i a la travessera de les Corts.

A la banda sud, sud-oest hi ha les finques del Sol de Baix, un bloc d'habitatges de dimensions molt grans horitzontalment i verticalment. Els baixos són destinats a usos comercials i té tres divisions verticals en flocs de formigó quadrats. Davant hi ha uns jardins tancats amb reixes perimetrals de poca alçada al costat de la vorera.

Els jardins de can Bruixa se situen a l'est i estan conformats per una zona de parc infantil envoltada d'arbres i vegetació. Just a la cantonada entre la travessera de les Corts i el carrer Joan Güell hi ha la boca del metro de la parada de Les Corts de la L3 (verda).

A la cara nord-est, entre la travessera i el carrer del Doctor Nubiola i Espinós hi ha més blocs d'habitatges de construcció moderna de vuit pisos d'alçada.

Notícies històriques:

La travessera de les Corts forma part d'un dels traçats més antics del Pla de Barcelona i dels millors conservats. Juntament amb la travessera de Gràcia, formaven el *camí del mig*, transversal i paral·lel a la façana marítima. El seu origen, malgrat que no hi ha documentació escrita tan antiga que ho corrobori, es remunta a l'època romana, fins i tot, s'especula en què fos preromana. Durant els anys 1950 i 1960 es va obrir una rasa per unes obres de canalització d'aigua a la travessera de les Corts, entre el carrer Joan Güell, Marqués de Sentmenat i Galileu, i s'hi va trobar un grup d'enterraments d'inhumació d'entre el segle I i III dC. Es va cobrir i actualment, són els jardins de Can Bruixa que reben el nom de l'antiga masia que hi havia.

El *camí del mig* creuava bona part del Pla de Barcelona i arribava fins al límit entre Sant Andreu del Palomar i Sant Martí de Provençals. Actualment, la travessera de les Corts comença a Collblanc i arriba fins a l'avinguda Sarrià, tocant a la plaça Francesc Macià, on comença la travessera de Gràcia que finalitza a l'Hospital de Sant Pau, al barri del Baix Guinardó. Les travesseres van ser un eix de creixement pels municipis del Pla fins al segle XIX, quan el seu traçat es va integrar al Pla Cerdà.

Un moment crucial per a la travessera de les Corts i, especialment, per la zona del mercat, va ser la segona meitat del segle XX. Durant el règim franquista amb l'arribada de Porcioles a l'alcaldia es van revaluar els terrenys del nord de l'avinguda Diagonal, llavors anomenada *avenida Francisco Franco*, entre la plaça Calvo Sotelo, actual Francesc Macià, i Puis XII. Es va aprovar un pla parcial de reurbanització, firmat per Josep Soteras Mauri, que va generar una gran indignació veïnal perquè destruïa tota el territori. Les protestes van ajornar la seva execució i van forçar una revisió en mans d'una comissió. Finalment, aquesta va modificar parcialment el pla respectant només el nucli urbà primitiu, però aplicant el sistema de "superilles" per la resta de la zona.

És el cas d'una gran parcel·la situada entre travessera de les Corts, l'avinguda Carles III, el carrer Joan Güell i l'avinguda Madrid, on hi havia unes instal·lacions esportives des de 1920. Primer utilitzades com a camp d'entrenament del Futbol Club Barcelona entre 1926 i 1932, després transformades per l'Asociación Hípoco Galguera Deportiva de Catalunya per a realitzar curses de llebrers i com a velòdrom. S'anomenaven instal·lacions esportives del Sol de Baix, i van tancar les seves portes definitivament el 1951. Amb l'aprovació del pla, es van construir als anys 1960 a la parcel·la les Finques del Sol de Baix, seguint l'estètica constructiva especulativa d'aquests anys, i una plaça que du el seu nom. Un destí molt similar va patir tot el territori que comprenia el pla parcial.

Als anys 1970 la mateixa zona va sofrir el trasbals de l'aprovació del PGM i l'obertura de la ronda del Mig amb el primer cinturó que va afectar plenament la rambla de Carles III i els seus entorns, amb expropiacions i veïns que van veure perillar les seves llars, així com una nova modificació del paisatge urbà. Durant els anys 1990 es va cobrir el cinturó gràcies a les reivindicacions veïnals. Aquestes operacions

d'urbanització massiva van condicionar enormement la configuració i l'aparença de tot aquest territori i del barri fins a avui dia.

El mercat de les Corts de travessera de les Corts número 215 va ser el segon mercat construït al barri. El primer es va instal·lar sobre el terreny d'una casa pairal de la família Gelabert, al solar de Can Rosés el 1903, com una plaça-mercat. Per una qüestió de la cessió de la parcel·la es va haver de canviar d'emplaçament, però es va mantenir com un problema no resolt, amb un mercat deambulants i, sempre inclòs en els plans municipals durant quaranta anys. No va ser fins al 1961 que es va aprovar el projecte definitiu a càrrec del constructor Eusebio Santos, emplaçat al terreny de la masia de Can Macalon, enderrocada el 1947.

El mercat de les Corts es va inaugurar l'1 d'octubre de 1961 a travessera de les Corts 215, seguint l'estil arquitectònic del moment, amb les instal·lacions més noves i unes 250 parades. El 1993 es va fer la primera remodelació, per adaptar la zona comercial a les noves demandes i nous usos. El 2007 es va tornar a reformar, però integralment, en mans dels arquitectes Fernando Mur, Joan Garganté i Miquel Vila, amb la renovació interior i exterior del mercat, millorant l'accessibilitat.

Bibliografia:

Arnàs, G.; Alsina, M. (2018). *Mercats de Barcelona (segle XX i XXI)*. Albertí Editor, SL. Mercats de Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

Associació de Comerciants del Mercat de les Corts. (2023). La història del mercat. *El mercat de les Corts*.

Cabestany i Fort, J.F. (1991). Els camins antics del Pla de Barcelona. A: *Finestrelles*, Núm. 3, p. 107-116.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Pernas, J. (28 de gener de 2016). Les instal·lacions esportives del Sol de Baix. A: *Barcelona Sportiva*.
<http://barcelonasportiva.blogspot.com/2016/01/les-instal·lacions-esportives-del-sol-de.html>

Salvans, A. (25 d'abril de 2022). Les Corts, un districte mal tallat. A: *El Temps*. <https://www.eltmps.cat/article/16847/les-corts-un-districte-mal-tallat>

“Travessera de les Corts”. *Carta Arqueològica de Barcelona*. Servei d'Arqueologia de Barcelona.

ANNEX 5

Documentació de la Plaça Bonanova

Localització de la parada:

Núm. 1360, situada davant la parròquia de Santa Maria de la Bonanova (antigament Sant Gervasi de Cassoles), al barri de Sant Gervasi-Bonanova, Districte Sarrià-Sant Gervasi, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La plaça de la Bonanova és de planta quadrada emmarcada per tres vies i habitatges per la cara sud-est. La flanquegen el carrer de Sant Gervasi de Cassoles pel cantó de nord-est i que continua cap amunt amb el nom de Sant Joan de la Salle, i pel sud-oest el final del carrer Muntaner. Per la cara nord-oest hi ha la via del passeig de la Bonanova, direcció Llobregat, i el passeig de Sant Gervasi, direcció Besòs, just en el punt que s'uneixen.

La plaça és de vianants i disposa d'alguna zona verda amb plantes baixes i arbres. El paviment està format per llambordes de formigó de proporcions allargades i col·locades a trencajunts. Presenta diferents elements de mobiliari urbà com bancades llargues per seure i una font monumental descentrada, formada per un pilar monolític amb dues piques de pedra a banda i banda, coronat amb un capitell geomètric, de motllura llisa i rematat amb una esfera. La plaça consta de dues boques d'accés a un aparcament soterrani i d'espai per terrasses de bars.

Frontalment, a la plaça, a l'oest, a l'altra banda dels passejos que són dues vies de tres carrils, hi ha la parròquia de Santa Maria de la

Bonanova, antiga església dels Sants Gervasi i Pròtasi. D'estil neoclàssic, però reconstruïda després de la guerra civil, presenta la façana principal com un temple de quatre columnes corínties dobles, coronada amb frontó triangular, un campanar al lateral i annexada la rectoria. Just al costat hi ha un bloc de pisos quadrangular de sis nivells.

La resta de cares que envolten la plaça presenten habitatges d'una alçada mitjana de planta baixa i set pisos, aproximadament. La majoria segueixen l'estil de la segona meitat del segle XX de blocs de pisos i un parell o tres de cases que són de la primera meitat del mateix segle, de les quals en destaca la del nord-est, de perfil senyorial, amb una façana simètrica coronada per dues torres laterals, rematades amb temple i cúpula.

Situat al nord de la plaça hi ha el Bloc Bonanova o casa Masana. És d'estil racionalista i de grans dimensions. Consta de planta baixa, sis pisos i coberta plana. El parament és de fàbrica de maó amb un emmarcament blanc a les obertures i la composició de les façanes segueix uns eixos verticals i horitzontals en forma de quadrícula.

Finalment, des del centre de la plaça es visualitzen els edificis Kubo i la Ruïna, dues cases ocupades que funcionen com habitatges i com a Centre Social Okupat.

Notícies històriques:

La plaça de la Bonanova es troba a un dels punts més antics del barri de sant Gervasi. De fet, la parròquia de la Bonanova és el nucli fundacional del territori. On està situada hi havia la capella dels sants Gervasi i Pròtasi, dos adolescents bessons i màrtirs, que ja apareixia a la documentació al segle XI, pertanyent llavors al terme de Sarrià. Va ser

promoguda pel senyor de la torre de Sarrià, entre la cruïlla del camí de Barcelona a la Serra de Serola i del camí de Sarrià a Horta, un indret conegut com la Creu Trencada o la Creu Llençada.

La zona estava poblada per molt poques propietats agrícoles escampades, durant els segles XIV i XIX. De la mateixa manera, que durant aquest període de temps va estar gairebé aïllada perquè estava molt mal comunicada amb camins perillosos per l'orografia i en mal estat. Per aquest motiu, s'especula, per una banda, que l'origen del nom de sant Gervasi de "Cassoles" era perquè eren "cases soles". Per l'altre, que feia referència a les bòbiles on es fabricaven les cassoles de fang, que aquestes sortien representades, en algunes èpoques, a l'escut del territori. Tanmateix, cap de les dues teories s'ha pogut confirmar.

El cas és que al segle XIII el terme de Sant Gervasi va assolir l'autonomia perquè el senyor de la torre de Cassoles, Pere de Montjuic, ho va demanar. El segle XIV la jurisdicció va passar en mans del Consell de Cent.

El segle XVII, es va desplaçar el culte dels sants Gervasi i Pròtasi de la parròquia, a causa de la instal·lació d'un altar dedicat a la Mare de Déu dels Afortunats. Popularment, l'església es va començar a conèixer com a Mare de Déu de la Bonanova. El 1706 l'exèrcit francoespanyol que assetjava la ciutat de Barcelona va incendiar la capella. Es va reedificar el 1765. El nom de Bonanova era tan popular que, a partir d'aquell moment, es va incloure en la denominació del municipi. Pel que fa a la població continuava sent reduïda, perquè les comunicacions no havien millorat massa i la zona es trobava al marge de la industrialització acabada d'arribar a la ciutat. Vivien dels terrenys i dels camps agrícoles, amb pau i tranquil·litat.

La transformació de la capella a un temple neoclàssic es va dur a terme el 1845, uns cinc anys abans de la urbanització de la plaça de la Bonanova. Els plànols del nou projecte de l'església els va firmar l'arquitecte Josep Ràfols i, amb alguna dificultat econòmica que van enrederir la construcció, es va enllestir el 1847. Tot i que, el 1862 es va acabar definitivament amb la torre del rellotge i el 1883 la Mare de Déu de la Bonanova va establir-se com a copatrona de la parròquia.

La plaça de la Bonanova es va projectar el 1850 a la zona del camp d'en Suca, just davant de l'església. Es va acabar de construir el 1858. Els habitatges més antics de la plaça són a partir d'aquesta època. La font monumental de la plaça es va construir el 1861. Poc després, el 1864, la zona encara tenia trams viaris perillosos, replets d'accidents i punts morts, per aquest motiu, la Diputació va voler arreglar el camí d'Horta a Sarrià, construint una bona carretera. Va ser a partir de tots aquests moviments urbanístics que la demografia de Sant Gervasi va començar a augmentar considerablement, al principi, i exponencialment, més endavant. La burgesia barcelonina va ser la primera en establir-s'hi, construint els seus habitatges d'estiueig, perquè la zona complia molts dels requisits que en aquell moment necessitava aquesta classe social per al seu temps de descans. El barri de la Bonanova era molt religiós, i, fins a la Guerra Civil, va ser molt catalanista. Era un barri tranquil, d'estiueig per a la gent de Barcelona i d'un perfil molt conservador.

Tot i haver arreglat els camins, la industrialització va trigar a arribar i quan ho va fer, a la segona meitat del XIX, va ser amb unes condicions molt similars a les de Sarrià: fàbriques de seda, gèneres de punt, gomes i cotilles, així com laboratoris de productes químics i farmacèutics.

El 1936, en esclatar la Guerra Civil, l'església de la Bonanova va cremar per totes bandes i en finalitzar, la van reconstruir amb la imatge que ha

arribat avui dia. Durant el conflicte bèl·lic, moltes de les torres d'estiueig de la zona van quedar abandonades i quan el govern republicà va traslladar-se a Barcelona va establir alguns dels seus ministeris en aquestes cases, com el cas d'ensenyament que es va assentar a un edifici de la plaça de la Bonanova.

Abans de la guerra, es va començar a bastir, el 1935, el Bloc Bonanova o casa Masana, situada al nord de la plaça. D'estil racionalista, va ser construïda per l'arquitecte Sitxe Illescas i Mirosa i es va acabar el 1940.

A partir dels anys 1960 es van revalorar terrenys de tot Barcelona i també del barri de Sant Gervasi i la Bonanova. Per això es van construir diferents edificis de grans blocs de pisos fruit de l'especulació immobiliària.

La *Ruïna* i el *Kubo* són dues cases ocupades que van ser un focus de polèmica i propaganda electoral a les eleccions municipals celebrades el maig de 2023. Els dos edificis estan situats correlativament al carrer Sant Joan de la Salle de la Bonanova. A la dècada dels 2000, el terreny on es troben, estava projectat com espai verd, però el 2005 va passar en mans de Renta Corporación com a compensació de l'Ajuntament de Barcelona per la compra de la Fabra i Coats de Sant Andreu. A partir de llavors, es va requalificar el sòl i va canviar el futur del solar per a la construcció d'un bloc de pisos de luxe. No es va arribar a construir mai perquè va arribar la crisi immobiliària del 2008. Aquell mateix any, la *Sareb*, el banc dolent, va adquirir els dos edificis i els va deixar en desús i sense manteniment durant gairebé vint anys, amb la conseqüent ocupació d'ambdós immobles el 2016. L'edifici d'antigues oficines va ser rebatejada com *El Kubo* i va servir d'habitatge per més d'un centenar de persones, amb dos desallotjaments, el darrer el 2018, però que poc després va ser reocupat de nou. La *Ruïna*, l'edifici del costat, és la seu

del Centre Social Okupat La Ruïna, oberta al veïnat el 2019, de caràcter autogestionat i ideologia anarquista, igual que *El Kubo*. Té la funció d'habitatges, però també ofereix espais per associacions com el Sindicat d'Habitatge de Cassoles, una biblioteca, un gimnàs o un estudi de gravació.

Durant els anys d'ocupació d'aquestes cases no han tingut grans problemes de convivència amb els veïns més enllà d'alguna queixa ocasional pel fet de la mateixa ocupació. Va ser abans de començar la campanya electoral del 2023 que un partit que es presentava a l'alcaldia de Barcelona va voler centrar la polèmica en aquestes dues cases i la seva ocupació, recriminant la mala convivència de la zona per culpa seva i exigint un desallotjament immediat. Aquesta acció va provocar diferents ordres judicials i sobretot, va esdevenir un focus de discussió en els debats electorals de les eleccions municipals a l'alcaldia de Barcelona del maig de 2023.

Bibliografia:

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cabré, T. (2018). *Ruta del Racionalisme de Barcelona. El GATCPAC i l'arquitectura dels anys 1930*. Institut Municipal del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida. Ajuntament de Barcelona.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona III. Els barris que foren independents, 3. Les Corts, Sant Gervasi de Cassoles, El Putxet, Sarrià i Pedralbes, Vallvidrera*. Edicions 62.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2019). *Bloc Bonanova*. IPAC: 46597. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Rocamora, C.; Vendrell, P. (21 de març de 2023). L'avis de desallotjament d'El Kubo tensa la Bonanova: "Si la Ruïna cau, cremarà el barri". A: El Jardí. <https://diarieljardi.cat/avis-desallotjament-el-kubo-la-bonanova-cremara-el-barri/>

ANNEX 6

Documentació de la Plaça Lesseps – Riera de Vallcarca

Localització de la parada:

Núm. 1122, situada davant la biblioteca Jaume Fuster, a la cara nord de la plaça Lesseps, al barri de Vallcarca, però a la frontera amb el barri de Gràcia, Districte Gràcia, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La plaça Lesseps és un espai de planta més o menys rectangular i moltes subdivisions marcades per diferents carreteres com la unió de la Ronda General Mitre amb la Travessera de Dalt de sud-oest a nord-est i travessa la plaça, l'avinguda de Vallcarca al nord-oest, el carrer del Torrent de l'Olla el de Pérez Galdós, a sud-est i la cruïlla entre el carrer Gran de Gràcia i l'avinguda de la Reina de Cassoles, que es converteixen en l'avinguda de la República Argentina, a la cara oest. La resta de la plaça està formada per diferents zones de vianants amb escultures contemporànies, algunes zones verdes, altres amb àrees de joc, altres zones només amb pavimentació i d'altres amb àrees d'esbarjo i descans.

Es tracta d'una plaça molt fragmentada molt condicionada per les vies de circulació i el terreny en pendent. A l'oest de la plaça hi ha l'església de la Mare de Déu de Gràcia i de Sant Josep, més coneguda com l'església dels Josepets, de l'antic convent dels carmelites descalços de Santa Maria de Gràcia. Es troba a la part alta de la plaça i presenta una façana barroca, amb un estil que s'emmarca dins les directrius formals de l'ordre dels carmelites, amb tres eixos verticals i coronada amb un

frontó rectangular, precedida per una gran escalinata que ocupa part de la parcel·la de l'església de la plaça Lesseps.

A l'altra banda de la carretera, a la cara sud, a la cruïlla entre la ronda General Mitre i l'inici de l'avinguda Argentina, hi ha les Cases Ramos. Es tracta d'un gran edifici d'habitatges de cinc plantes, d'estil modernista construït per l'arquitecte Jaume Torres i Grau, amb les façanes de color beix i plenes d'esgrafiats i una majestuosa tribuna de pedra de Montjuïc presidint la planta noble. Just davant hi ha una de les boques del metro de la parada Lesseps de l'L3 (verda).

A la banda est hi ha el fragment de la plaça que ocupa més espai, malgrat que en si mateix també està fragmentat i disposa de nivells diferents. S'hi concentra un llarg paviment per a vianants, amb algun indret de gespa, fonts, fanals, bancs i algunes baranes. També hi ha una gran boca del metro de la parada Lesseps amb un ascensor per garantir l'accessibilitat al transport públic, a la zona més propera als edificis que majoritàriament són grans blocs de pisos contemporanis, menys els dos edificis cantoners del carrer Pérez Galdós, d'estil pertanyent a inicis i mitjans del segle XX. Més cap al nord hi ha una gran àrea verda amb un parc de joc infantil, unes grades en forma d'amfiteatre i un espai per jugar a petanca. Al centre de la plaça, a la cara nord-est, es forma un triangle elevat i transitable, en mig de les carreteres, que cobreix parcialment el túnel de la ronda i funciona com a pas de vianants.

Entre la Ronda General Mitre i l'avinguda de Vallcarca hi ha l'escola Rius i Taulet, que ocupa tota l'illa de cases. A l'altra banda de l'avinguda, a la cara nord, hi ha la Biblioteca Jaume Fuster, la biblioteca pública municipal del districte de Gràcia, inaugurada el novembre del 2005. Presenta una planta romboidal i un joc de volums exterior de molt dinamisme, amb coberta metàl·lica i grans obertures que permeten

l'entrada de llum a l'interior. Tot i les grans dimensions, darrere de la biblioteca s'entreveuen els edificis que hi ha entre l'avinguda de la República Argentina i la riera de Vallcarca. El perímetre que l'envolta està format per una zona de vianants, amb una àrea de joc infantil, escultures contemporànies i estructures aèries amb plantes, la parada d'autobús, algunes zones verdes i mobiliari urbà com fonts, bancs i fanals.

Notícies històriques:

La plaça Lesseps també coneguda com la plaça els Josepets, és un dels nuclis fundacionals de la població del barri de Gràcia localitzat en el punt on se situa l'església de la Mare de Déu de Gràcia i de Sant Josep. Aquesta es va fundar com el convent de Santa Maria de Gràcia provinent dels carmelites descalços de Sant Josep del convent que hi havia al mercat de la Boqueria. Va ser projectada el 1626 pel tracista fra Josep de la Concepció en uns terrenys que a l'inici pertanyien al municipi de Sarrià, propietat de Josep Dalmau. Alguns autors afirmen que el convent va acabar donant el nom a la vila que es va formar al voltant: Gràcia.

En un primer moment l'entorn era agropecuari, amb masies com la desapareguda Ca l'Alegre de Baix, al nord-est del convent. L'església dels Josepets es trobava al final d'un dels eixos viaris que connectaven la vila de Gràcia amb la ciutat de Barcelona: el passeig de Gràcia i el carrer Major o Gran de Gràcia. Per aquest motiu, entre els segles XVIII i XIX, els voltants del carrer van ser centres de desenvolupament ciutadà, malgrat que era una zona poc poblada.

Els carmelites van haver d'abandonar el convent durant la Guerra del Francisc del 1808 al 1814, però la clausura definitiva va ser amb la

Desamortització de Mendizábal, el 1837. Llavors es va destruir el convent i només en va quedar l'església que va quedar mig abandonada fins al 1848. Finalment, el 1868 l'església va passar a tenir funcions parroquials sota l'advocacia de Sant Josep.

Durant la Setmana Tràgica, l'església es va salvar de ser cremada, però no va tenir tanta sort durant la Guerra Civil, que es va incendiar, ensorrant-se la cúpula i la nau central. En acabat el conflicte, les obres de recuperació de l'església es van allargar fins al 1961 i l'any 1998 es va restaurar l'exterior del temple.

La història de la urbanització de la plaça Lesseps va acompanyada de l'església dels Josepets. Juntament amb la plaça de les Glòries, la plaça de Lesseps és una de les més modificades de la història de Barcelona. Durant el segle XIX, Gràcia es va anar industrialitzant, esdevenint un municipi amb un moviment obrer molt potent. En aquella època l'entorn de l'església s'anomenava popularment com la plaça dels Josepets. A inicis del segle XX quan va arribar el tramvia elèctric, es va dedicar la plaça a Ferdinand de Lesseps, un diplomàtic francès i el promotor dels canals de Suárez i Panamà.

El 1906 es van construir les Cases Ramos seguint l'estil modernista, ubicada al sud de l'església dels Josepets. L'edifici va ser projectat per l'arquitecte Jaume Torres i Grau, i va ser promogut pel conseller i fundador del Foment d'Obres i Construccions, Ricardo Ramos Cordero. Només vuit anys abans la vila de Gràcia s'havia annexat a Barcelona, i tots els habitatges del voltant eren edificis de dos o tres pisos sense ornamentació, raó per la qual, les cases Ramos van generar un fort impacte a causa de les seves grans dimensions i la decoració abundant.

L'avinguda de la República Argentina es va urbanitzar el 1910, fet que va afectar la morfologia de la plaça. El 1924 va entrar en servei l'estació de Metro de Lesseps, essent principi i final de línia, fins al 1985 que va deixar de ser-ho amb l'ampliació de l'L3 (verda) fins a Montbau. El 1957 la plaça de Lesseps va absorbir la plaça de la Creu, situada al final del torrent de l'Olla on hi havia una creu de terme que marcava el límit entre la vila de Gràcia i Vallcarca.

La gran afectació de la plaça va començar als anys 1970 en el marc de l'aprovació del PGM i l'obertura del primer cinturó de la ronda. Aquest fet va suposar una reordenació de la plaça Lesseps que seria l'inici de la fragmentació definitiva que acabaria patint amb la consegüent segregació urbanística del barri. Les obres es van allargar durant moltes dècades. Les obres van començar el 2005 amb el projecte aprovat, després de nombroses negociacions, molts objectius marcats i abundants peticions dels veïns i veïnes que reclamaven equipaments practicables a la plaça, reduir l'impacte acústic del trànsit que causava la ronda i deixar visibles les façanes dels edificis adjacents. El resultat partint d'un espai complex i un procés participatiu ciutadà, no va ser el que s'esperava i va despertar diferents temes de debat. La plaça Lesseps va quedar completament fragmentada amb diferents zones i espais, condicionades per totes les carreteres que la travessen.

Un dels equipaments que reivindicaven els veïns i es va construir durant aquestes obres va ser la Biblioteca pública i municipal de Jaume Fuster. Va ser edificada a l'illa de cases de la plaça de Lesseps, entre el carrer Riera de Vallcarca i l'avinguda de Vallcarca, un espai que havia estat ocupat per les cotxeres i tallers de l'L3 del Metro de Barcelona, quan la línia verda s'acabava just en aquesta plaça. L'edifici, de grans dimensions va ser projectat per l'arquitecte Josep Llinàs i porta el nom de l'escriptor guionista, traductor i membre de l'Associació d'Escriptors

en Llengua Catalana: Jaume Fuster (Barcelona, 1945-1998). Va ser inaugurada el novembre del 2005 per a la ser la biblioteca central de tot el districte de Gràcia.

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (2010). Biblioteca Jaume Fuster. A: *Biblioteques de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibjaumefuster/ca/canal/biblioteca>

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona II. Els barris que foren independents, 2. Gràcia, Vallcarca, Els Penitents, La Salut, Horta, El Guinardó, Santa Eulàlia de Vilapiscina, Sant Andreu de Palomar*. Edicions 62.

[Martí i Bonet](#), J.M. (1987). *Els Josepets, Parròquia de la Verge de Gràcia i Sant Josep: 300 anys d'història*. Akribos, Arxiu Diocesà.

Narváez i Cases, C. (2000). *El tracista fra Josep de la Concepció i l'arquitectura carmelitana a Catalunya*. [Tesis de doctorat, Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Art]. <http://hdl.handle.net/10803/5187>

Reyes, A. (2014). Cocheras Taller de Lesseps. A: *Gran Metropolitano de Barcelona*. <http://www.granmetro.es/instalaciones-singulares/cocheras-taller-de-lesseps/>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Cases Ramos*. IPAC: 332. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2012). *Església dels Josepets de Gràcia*. IPAC: 40416. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

ANNEX 7

Documentació de Lletres – Lletres-Dante Alighieri

Localització de la parada:

Núm. 365, situada al carrer de les Lletres, davant de la Rambla del Carmel i de l'avinguda de l'Estatut de Catalunya, al barri del Carmel al límit amb el barri d'Horta, Districte d'Horta-Guinardó, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

El carrer de les Lletres és una via reduïda d'un carril i vorera a l'est, flanquejada per habitatges a la cara de llevant i a la cara ponent, en paral·lel, la rambla del Carmel per a vianants a la zona superior, elevada del nivell del terra i, soterrada, però ocupant el mateix espai en planta, l'avinguda de l'Estatut de Catalunya per ús de vehicles motoritzats. La via que tanca la rambla per l'altra banda és el carrer Beatriu, de dimensions reduïdes amb un carril i una vorera a l'oest amb habitatges.

La parada té darrere dos habitatges que són de planta baixa i un sol pis, però la resta presenten uns quatre pisos d'alçada, construccions senzilles amb obertures rectangulars i paraments llisos. La marquesina se situa en un punt elevat que baixa cap al nord on hi ha l'edifici del CAP d'Horta, del qual el terrat és el final de la rambla del Carmel a tall de gran mirador. Consta d'una pèrgola, una àrea de joc infantil i a la banda més al nord-oest, a un extrem, hi ha el Cilindre d'Horta, una construcció de planta circular dels anys 1980 que funcionava com a pas de vianants per salvar el desnivell entre el carrer Beatriu i el carrer Lisboa a causa del túnel de l'avinguda de l'Estatut de Catalunya. Es tracta d'un cos

cilíndric de formigó i maó vist que fa uns 25 m d'alçada i un diàmetre exterior de 19 m. Al mateix temps, forma part del mur de contenció del final de la rambla del Carmel.

Al carrer Beatriu, situat a l'oest de la parada, presenta un seguit d'habitatges entre mitgeres de les mateixes característiques que el carrer de les Lletres. La rambla, que es troba elevada uns centímetres del nivell del carrer amb un sòcol de carreus irregulars i tancada amb una barana de ferro de color groc, consta d'un espai de vianants ampli, amb arbres i mobiliari urbà. En dues fileres hi ha un seguit de torres metàl·liques per filtrar l'aire de les vies soterrades, consta d'una zona per gossos i una àrea de joc infantil. Just davant de la parada hi ha un punt verd, l'equipament de Barcelona que permet reciclar a la ciutadania més enllà dels contenidors ordinaris.

A la cara sud, la rambla es parteix pel carrer Dante Alighieri i un quiosc que fa de límit entre una banda i l'altra. En el quadrant entre aquest carrer i el de les Ciències (prolongació de les Lletres), hi ha un bloc de pisos molt gran isolat en un cantó de la rambla.

Notícies històriques:

La rambla del Carmel és la via principal del barri del Carmel, al districte d'Horta-Guinardó. Comença al peu del turó del Carmel, al carrer del Paradell i acaba al carrer de Lisboa, ja entrant al barri d'Horta. La rambla pren el nom del barri, que al seu temps prové del Santuari de la Mare de Déu del Mont Carmel, que estava dedicat a la Verge del Carmel, un terme hebreu que significa "vinya de Déu" o "jardí de Déu". Una derivada de l'advocacia a la Mare de Déu del Carme difosa per l'ordre dels Carmelites Descalços.

La rambla es va construir amb el nom de Prat, el 1864 quan la zona encara pertanyia al municipi de Sant Andreu del Palomar. Quan es va executar l'annexió a Barcelona dels pobles del Pla es va dur a terme una reordenació administrativa i va passar a formar part d'Horta-Guinardó. El canvi de nom a rambla del Carmel es va efectuar el 1916, rebatejant també el nom del barri, una zona originalment agrícola amb algunes torres de parcel·les petites i segones residències. Durant els anys 1930 coincidint amb una gran arribada d'immigració interna es van començar a construir cases de planta baixa i pis, de perfil humil i treballador, poblant tota la zona.

L'especulació immobiliària va arribar al Carmel vora els anys 1950 amb la consegüent construcció massiva d'edificis de força alçada i poca qualitat de materials constructius. Tanmateix, un pla de grans magnituds que es va començar a gestar als anys 1960 afectaria seriosament el barri del Carmel i concretament la zona de la rambla. Es tractava d'un projecte d'ambiciosos proporcions que passava per a construir tres túnels que travessarien la muntanya de Collserola: el túnel de Vallvidrera, el túnel del Tibidabo i el túnel d'Horta. Aquest últim havia de servir per connectar els cinturons de la Ronda. L'execució d'aquesta obra titànica, que va ser adjudicada a l'empresa TABASA que en aquells moments dirigia Enric Masó i Vázquez, personatge que just després esdevindria alcalde de Barcelona, entre 1973 i 1975, va tenir moltes conseqüències com centenars expropiacions d'habitatges i comerços, la creació d'Associacions de Veïns del Carmel, l'augment desorbitat del preu dels lloguers, l'enderrocament d'immobles... però un cop iniciades les obres van començar a sortir esquerdes de mides considerables als edificis de la zona i es va crear la Comissió d'Esquerdats que va aconseguir detenir l'obra. L'Associació de Veïns va fer una exposició de to reivindicatiu exposant les queixes de la població i fent servir la ironia i l'enginy en contra de l'empresa TABASA per

denunciar la situació que estaven vivint. Finalment, el 1974 l'empresa, l'Ajuntament i els veïns van arribar a un acord que implicava reparar les cases afectades i reconstruir-les si era necessari. Així és com el Carmel es va establir com un barri molt combatiu dins de la ciutat de Barcelona. Les obres van durar més d'una dècada i el túnel es van inaugurar disset anys després del seu inici, el 1987.

El cilindre d'Horta es va construir com a pas de vianants l'any 1985 per salvar el desnivell del carrer, sent part del projecte del túnel de la Rovira. El projecte el va firmar l'arquitecte Manuel Ribas i Piera (Barcelona, 1925 – 2013) i també servia com a mur de contenció del final de la rambla del Carmel. La seva funció original va cessar el 2007 i va quedar en desús, fins al 2022 que es va convertir en un espai de creació artística que es destina a disciplines relacionades amb l'art urbà.

El 2018 l'Ajuntament de Barcelona va presentar un concurs per millorar la rambla del Carmel, aconseguir un espai més verd i pacificar el seu recorregut. El 2019 va ser adjudicat a una empresa, però a causa de la crisi del coronavirus les obres no es van arribar a iniciar.

Bibliografia:

Alberch Fugueras, R. (dir.). (2006). *Enciclopèdia de Barcelona. Volum 1. 22@ - Ciutat Meridiana*. Gran enciclopèdia catalana.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Castarnado, E. (10 de novembre del 2022). L'edifici del Cilindre d'Horta albergarà una fàbrica de creació dedicada a l'art urbà. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/placa-tisner/cilindre-horta-albergara-fabrica-creacio-art-urba/>

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

El Periódico. (30 de gener del 2019). Barcelona adjudica la reforma de la Rambla del Carmel, que empezará en el 2020. A: *El Periódico*.
<https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20190131/bcn-adjudica-la-reforma-de-la-rambla-del-carmel-que-empezara-en-el-2020-7279511>

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona IV. Els Tres Turons i els barris de Montjuïc*. Edicions 62.

Garcia, M., Torres i Liñán, R. (31 de gener del 2019). La nova rambla del Carmel guanyarà espai verd i pacificarà el trànsit. A: *Betevé*.
<https://beteve.cat/politica/reforma-rambla-carmel-transit-verd/>

ANNEX 8

Documentació del Passeig Verdum – Plaça de la República

Localització de la parada:

Núm. 819, situada al passeig de Verdum, entre la plaça de la República i el carrer de Lorena, al barri de la Guineueta, Districte de Nou Barris, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada està ubicada al passeig de Verdum, just davant de la cruïlla amb el carrer de Bunyola, que se situa en perpendicular al passeig, a la cara est. A banda i banda d'aquest carrer hi ha blocs d'edificis de plantes baixes amb usos comercials i aproximadament cinc pisos d'habitatges.

El passeig de Verdum és de voreres amples, consta de quatre carrils de circulació de vehicles i, en aquest tram, va de sud-oest a nord-est.

Pel nord-est arriba a la plaça de la República, de planta circular i de naturalesa viària. Aquesta plaça anteriorment s'anomenava plaça de Lluçmajor i, popularment, és considerada com el centre del districte de Nou Barris. Es tracta de la intersecció de tres avingudes importants: passeig de Verdum, la Via Júlia i el passeig de Valldaura. De la mateixa manera que és l'indret on conflueixen quatre dels barris d'aquest districte: la Guineueta, la Prosperitat, Porta i Verdum. La vorera de la plaça està envoltada d'arbres i a l'extrem nord hi ha els jardins de Lluçmajor, entre el passeig Valldaura i Via Júlia, que van a parar al parc de la Guineueta.

El centre de la plaça consta d'una rotonda que conté una estructura d'acer revestit de 30 metres d'alçada, de caràcter abstracte, tot i que recorda una asta de bandera i una escalinata. Damunt hi ha el monument escultòric que li atorga el nom a la plaça. És una al·legoria a la Primera República dedicada al president Francesc Pi i Margall. Es tracta d'una estàtua en forma de dona de 4,5 metres d'alçada feta de bronze i elaborada el 1934 per l'escultor Josep Viladomat i un medalló de marbre en relleu amb l'efígie de Francesc Pi i Maragall, obra de Joan Pie. L'escultura de La República estava situada originalment a la plaça del Cinc d'Oros, a la cruïlla entre el passeig de Gràcia i l'avinguda Diagonal, damunt de l'obelisc de la rotonda, però va ser retirada després de la Guerra Civil.

A l'alçada de la plaça de la República hi sobresurt un edifici de blocs de pisos, a la cara oest, entre els jardins de Lluçmajor i el passeig de Valldaura, de quinze plantes d'alçada. Just a la vorera de davant, ocupant un part important de l'illa de cases del mateix passeig, entre el passeig de Verdum i el carrer de Lorena, darrer de la parada d'autobús, hi ha un bloc de pisos de grans dimensions amb el parament de maons, que presenta una planta formada per tres rectangles units radialment. Té diferents accessos a base de rampes i escales, perquè es troba elevat del nivell del carrer. A la planta baixa hi ha un supermercat i oficines bancàries, igual que la planta entresol, la resta són habitatges.

Al costat sud d'aquest edifici, a tocar de la carretera i la parada de bus, hi ha una caseta de l'ONCE i la boca de metro de la parada Lluçmajor de l'L4 (grogà), juntament amb un ascensor.

Notícies històriques:

Verdum va ser un nom molt popular a la zona de nou barris a inicis del segle XX. Els terrenys en aquella època estaven habitats per unes poques cases entre camins muntanyosos, amb horts i vinyes, fins que va arribar la classe burgesa i es va construir algunes torres d'estiueig, però amb menys mesura que a Sarrià o al Putxet. Es creu que el nom Verdum podria fer referència al descampat que era la zona o a una finca que criava aquest tipus d'ocell. A finals dels anys 1920 el barri va començar a prendre forma de ciutat. En aquella època el que seria el districte de Nou barris va començar a forjar un fort esperit republicà.

Es va anar formant un barri de caràcter humil, que acollia la immigració i treballava a les fàbriques de Sant Andreu, d'aquí també va néixer una forta tradició associacionista, que als anys 1930 estava configurada per anarquistes.

Per que fa a la nomenclatura, durant els anys 1950, un grup de carrers del districte de Nou Barris van ser batejats amb noms mallorquins, com el carrer Formentor, Valledmosa o Bunyola. El municipi de Lluçmajor li va tocar una plaça important perquè popularment és coneguda com el centre del districte de Nou Barris perquè es troba a la intersecció de tres avingudes importants: el passeig de Valldaura, el passeig de Verdum i la Via Júlia, al mateix temps que és el lloc s'uneixen els quatre dels barris del districte: la Guineueta, la Prosperitat, Porta i Verdum.

Una de les reivindicacions més primerenques dels veïns, el 1957 va ser la col·locació de semàfors, a causa de diferents accidents, alguns mortals a les carreteres, com un entre el passeig de Verdum i la plaça de Lluçmajor. Aquest fet va desencadenar diverses manifestacions que van acabar amb la col·locació de semàfors a la zona el 1957 i una concentració veïnal silenciosa en memòria de les víctimes. Just en un indret molt proper, el 30 d'agost de 1957, va ser assassinats a trets en

una emboscada de la policia, el militant de la FAI i guerriller anarquista Josep Lluís Facerias.

L'estació de metro de Lluçmajor es va inaugurar el 19 d'abril de 1982 com una prolongació de l'L4 (grogà) del Guinardó a Roquetes. El 2006 es van fer obres per millora l'accessibilitat de l'estació i els seus serveis.

La plaça de Lluçmajor va ser l'emplaçament per situar-hi una emblemàtica escultura de La República. Aquesta escultura elaborada el 1934 per l'escultor Josep Viladomat, juntament amb un medalló de marbre en relleu amb l'efígie de Francesc Pi i Maragall, obra de Joan Pie, estava situada originalment a la plaça del Cinc d'Oros, a la cruïlla entre el passeig de Gràcia i l'avinguda Diagonal, damunt de l'obelisc de la rotonda. Després de la Guerra Civil va ser retirada, però no destruïda i amb la transició, els dirigents polítics la van voler recuperar. Primer es va proposar d'instal·lar-la al vestíbul de l'Ajuntament de Barcelona, el 1983 va ser enviada a una exposició a Madrid sobre l'Espanya moderna, després va estar exposada a la plaça Sóller, el 1986 va ser col·locada a l'entrada del districte de Nou Barris i finalment, es va decidir construir un monument a la plaça Lluçmajor i instal·lar-la allà. Es va inaugurar el 14 de juliol de 1990 per l'alcalde Pasqual Maragall.

El districte de Nou Barris va començar una petició històrica de diferents associacions cíviques amb una recollida de signatures l'any 2011 per canviar el nom per la plaça de la República. El 2015 es van signar els acords que establien el canvi de nom de la plaça i dels jardins, que fins aleshores s'anomenaven els jardins de la Segona República passarien a anomenar-se jardins de Lluçmajor, per, d'aquesta manera, no haver de canviar el nom de la parada de metro de l'L4 (grogà) i que els costos de l'operació no fossin tan elevats. En els jardins de Lluçmajor també hi ha una placa commemorativa que duu la inscripció "En homenatge a tots

els lluitadors i lluitadores de la República a Nou Barris”. El 19 de juliol del 2016 es va inaugurar la nova plaça de la República.

Bibliografia:

Blanchar, C. (30 de novembre del 2015). La plaza de Lluçmajor, en Nou Barris, se llamará de la República. A: *El País*. Catalunya.

https://elpais.com/ccaa/2015/11/29/catalunya/1448823536_427090.html

Barcelona Cultura. (11 d'abril del 2016). Nou Barris estrena la seva plaça de la República. A: *La Meva Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.

https://web.archive.org/web/20160423211836/http://lameva.barcelona.cat/barcelonacultura/descobreix/llucmajor-republica-pla%C3%A7a-actes-canvi-nom#.VxvmtXZ_q3C

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Cortadellas, J. (17 d'abril del 2016). De Lluçmajor a República. A: El Periódico. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20160417/nou-barris-tendra-plaza-republica-or-carambola-de-acontecimientos-5061792>

Fabre, J., Costa, A. (2016). Lluitadors per la República de Nou Barris. A: *Art públic, Iniciatives ciutadanes i veïnals*. Ajuntament de Barcelona. http://w10.bcn.cat/APPS/gmocataleg_monum/FitxaMonumentAc.do?idioma=CA&codiMonumIntern=2556

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona VII. Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Edicions 62.

Fabre, J., Huertas, J.M., Bohigas, P. (1984). *Monuments de Barcelona*. L'Avenç.

ANNEX 9

Documentació del Passeig Torras i Bages – Els segadors

Localització de la parada:

Núm. 731, situada al passeig Torras i Bages, al barri de Sant Andreu del Palomar, Districte de Sant Andreu, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada està ubicada al passeig Torras i Bages, una via de nord a sud, a l'alçada del número 16. El passeig consta de quatre carrils més un d'aparcament pels vehicles i de dues voreres amples pels vianants que presenten arbres, bancs, fanals i algunes terrasses de bar. A banda i banda del carrer hi ha edificis d'habitatges entre mitgeres força alts, d'entre sis i deu plantes, motiu pel qual es genera una sensació de via estreta o atapeïda en aquest tram concret. La tipologia d'habitatges de la cara est és més variat, sobretot pel que fa a la composició de les façanes, però també amb algunes obertures de portes i finestres. Malgrat això, totes elles, igual que els habitatges de la cara oest, tenen les plantes baixes dedicades a usos comercials.

Els edificis de la cara oest són molt alts, d'uns deu pisos i presenten una tipologia més similar entre ells, com a mínim pel que fa al parament que és de maó vist, amb diferents fileres o columnes de balcons, emmarcaments blancs i para-sols de color verd.

En direcció sud, sobresurten dos elements destacats, per la banda est l'església de Sant Andreu del Palomar i, per l'oest, la plaça d'Orfila. La parròquia va ser construïda a finals del segle XIX, tot i que està

documentada des del segle X, situada a l'antiga via romana que més endavant va esdevenir el camí medieval que unia la ciutat de Barcelona amb el Vallès. L'església parroquial, de grans dimensions, respon a un estil eclèctic amb elements del llenguatge clàssic i historicista, concebuda de manera monumental damunt la plaça d'Orfila per confrontar-se directament amb la seu del Consell del Districte de Sant Andreu. L'església és de planta en creu llatina, disposa de tres naus i està coronada amb una gran cúpula sobre el creuer, rematada amb un cupulí o llanternó. Les façanes laterals no estan revestides i són de carreus irregulars amb petites obertures separades pels contraforts que sostenen la nau central. Just davant de la façana nord de l'església hi ha els Jardins de les Dones de la Motor Ibèrica tancats pel carrer de vianants dels Segadors, perpendicular al passeig.

La plaça d'Orfila és de planta rectangular i per als vianants, tot i que per la cara nord la flanqueja el carrer de Malats. Confrontada a l'església a la cara oest hi ha la Seu del Districte de Sant Andreu. La plaça disposa d'un paviment de llamborda rectangular, arbres, bancs i dues boques del metro de la parada Sant Andreu de l'L1 (vermella). Tocant al passeig de Torras i Bages hi ha unes jardineres amb gespa i arbres emmarcades amb ferro.

Notícies històriques:

L'església de Sant Andreu del Palomar està documentada des de finals del segle X, així com la plaça d'Orfila que l'acull, situades a l'antiga via romana. Es tracta d'un indret que va ser escenari de nombrosos fets històrics i bèl·lics, com a finals del segle X, del saqueig que van protagonitzar les tropes musulmanes d'Almansor o dos-cents anys després, un atac sanguinolent dels almogàvers sota les ordres del rei d'Aragó.

La via romana va esdevenir el camí medieval que unia la ciutat de Barcelona amb el Vallès. Es va construir una església romànica al segle XI i el XV va ser substituïda per una de gòtica. Estava en una zona boscosa, amb activitat agropecuària i durant molt de temps va ser un cau de contrabandistes per estar ubicada a una porta estratègica d'entrada a Barcelona.

Entre els segles XVIII i XIX el municipi de Sant Andreu es va convertir en un gran nucli industrial. Aquest fet va provocar el creixement massiu de la demografia, així com la construcció de fàbriques, a la vegada que l'edificació de nous habitatges. La indústria va marcar el desenvolupament del poble i dels seus veïns, que al mateix temps, es van unir a la lluita obrera i sindical. Una de les revoltes de les quals va participar la gent de Sant Andreu, amb l'escenari de la plaça d'Orfila va ser la Revolta de les Quintes de 1845. Va ser un aixecament popular en contra del reclutament militar dels fills de les famílies treballadores, perquè l'única manera de quedar-ne exempt era pagant, per tant, només acaben anant a files els fills de les famílies més humils.

Pel que fa a la parròquia, a mitjan segle XIX es va enderrocar l'església gòtica i se'n va projectar una nova d'acord amb l'estil del moment. A la dècada dels 1870 l'arquitecte Pere Falqués, veí de Sant Andreu, va dirigir les obres i va construir les naus i la cúpula, tot i que es va enfonsar el 1882 i van morir quatre persones. La reconstrucció de la cúpula la va dirigir l'arquitecte municipal de Sant Andreu, Josep Domènech i Estepà, va afegir al coronament una llanterna i va projectar la façana definitiva. Durant aquest procés de reedificació de la nova església només es van conservar dues construccions d'origen medieval, una a cada banda de les façanes laterals. A la façana sud la rectoria i a la façana nord, de gran rellevància històrica, la capella dels Segadors.

La capella s'anomenava, fins al segle XVII, capella del Sant Crist amb una imatge d'aquest en talla de fusta. El 22 de maig de 1640 s'hi van reunir un grup de pagesos que venien de les terres de Girona i del Vallès. Protestaven contra els terços castellans i els seus abusos i es dirigien a Barcelona. A la matinada els pagesos van parar una emboscada als terços i en van quedar molt pocs supervivents. L'endemà al matí, els pagesos es van reunir amb veïns de Sant Andreu a la plaça i van acordar continuar amb les protestes a Barcelona. Els pagesos de Sant Andreu van demanar al mossèn d'utilitzar el crist de la capella com a estendard perquè guiés la marxa. Així va ser i aquest fet concret es recorda a l'antiga lletra de l'himne dels Segadors. L'acció del 22 de maig a la capella del Sant Crist va ser la base de la revolta, que desencadenaria el Corpus de Sang el 7 de juny, amb la mort del virrei i l'inici de la Guerra dels Segadors (1640-1659) a tot el principat de Catalunya. És per aquest motiu que es va passar a anomenar Capella dels Segadors, commemorant una de les guerres més importants del país i la capella es va conservar amb la reedificació de la parròquia a finals del segle XIX.

Durant aquesta època i entrant al segle XX es va urbanitzar la zona, que com apuntàvem abans, a causa de la industrialització havia augmentat de manera exponencial. També va coincidir amb l'annexió dels pobles del Pla a Barcelona. La plaça d'Orfila s'anomenava plaça de la Constitució i quan es va annexonar un altre dels antics municipis del Pla tenia el nom, motiu pel qual la de Sant Andreu va canviar a Orfila en homenatge a un metge menorquí de nom Mateu Josep Orfila i Rotger (Maó 1787-París 1853), autor de la principal obra sobre toxicologia de la seva època. Al mateix temps, el passeig de Torras i Bages, es va obrir a finals dels anys 1920.

L'església va ser destruïda en tres ocasions més, una durant les protestes sindicals de la Setmana Tràgica, el 1909, que van cremar

l'interior. L'altre el 1936 amb la Guerra Civil, la rectoria es va quedar molt malmesa i l'església va funcionar com a magatzem de productes agrícoles, així com de benzina d'aviació. Es va restaurar a la dècada del 1940 per l'arquitecte Enric Piqué i, més endavant, els anys cinquanta, Josep Verdaguer va realitzar unes pintures murals a l'interior. La tercera i última vegada, va ser a causa de les obres del metro entre 1965 i 1967, que no només van afectar l'església, sinó a tot el barri. Van excavar el túnel per un lloc on passava una riera i en conseqüència es va inundar una part del barri i alguns habitatges van caure. Pel que fa a la parròquia, primer van sortir unes grans esquerdes i després es va esfondrar la façana i el campanar. L'edifici es va reconstruir i consolidar l'any 1984 amb 1985 sota la direcció de l'arquitecte David Barrera Viladot.

Sant Andreu continuava sent un barri obrer i combatiu, i una de les protestes que es recorden va ser el 1976 quan les dones dels treballadors de la fàbrica Motor Ibèrica es van tancar durant 28 dies a la dins l'església per demanar la readmissió dels acomiadats, retirar les sancions i un augment salarial. Van començar sent un grup reduït i van acabar sent unes 300 persones, fins que al 28 de juny la policia franquista va desallotjar brutalment l'església. Va ser un exemple de lluita i solidaritat obrera. Des del 2016 l'espai públic que hi ha a la cara nord de l'església de Sant Andreu, una prolongació de la plaça Orfila, porta el nom de Jardins de les Dones de la Motor Ibèrica.

A la dècada del 2010 es van fer reformes al passeig i a les places, raó per la qual es van enderrocar dues cases annexades a l'església. Aquesta operació va posar al descobert la capella dels Segadors. L'octubre del 2021 es va declarar BCIN i es van iniciar els processos de restauració per tal de fer-la visitable.

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona. (2017). La capella dels Segadors - Parròquia de Sant Andreu de Palomar. A: *Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. https://www.barcelona.cat/ca/coneixbcn/pics/la-capella-dels-segadors-parroquia-de-sant-andreu-de-palomar_99400391226.html

Ajuntament de Barcelona. (2017). La plaça d'Orfila. A: *Meet Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. <https://www.meet.barcelona/ca/visita-la-i-estima-la/punts-dinteres-de-la-ciutat/la-placa-d-orfila-99400387404>

Betevé. (2 de maig del 2022). La tancada de dones de Motor Ibèrica. A: *Betevé*. <https://beteve.cat/va-passar-aqui/va-passar-aqui-la-tancada-de-motor-iberica/>

Caballero, J.L., Escamilla, D. (2010). *El Secrets de les places de Barcelona: Els racons mes curiosos i les anècdotes mes desconegudes de les places de Barcelona*. L'Arca.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Domínguez, M. (2016). El motí contra les quintes de 1845. A: *Local-Mundial*. <http://localmundial.blogspot.com/2016/02/el-moti-contra-les-quintes-de-1845.html>

Fabre, J. Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona II. Els barris que foren independents, 2. Gràcia, Vallcarca, Els Penitents, La Salut, Horta, El Guinardó, Santa Eulàlia de Vilapiscina, Sant Andreu de Palomar*. Edicions 62.

Petit Gil, J. (18 de juny del 2015). La Capella Dels Segadors. A: *Sant Andreu del Palomar*.

<https://santandreudepalomar.wordpress.com/2015/06/18/la-capella-dels-segadors/>

Puig, L. (22 de setembre del 2010). El corazón del barrio se curtió en mil batallas. A: *El Periódico*.

<https://www.elperiodico.com/es/distritos/20100922/corazon-barrio-curtio-mil-batallas-491362>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2006). *Església de Sant Andreu de Palomar*. IPAC: 30770. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

ANNEX 10

Documentació de la Plaça de les Glòries

Localització de la parada:

Núm. 9390, situada a la frontera del barri d'El Parc i La Llacuna Del Poblenou, encarada cap al barri del Clot, Districte de Sant Martí, Barcelona.

Descripció del paisatge urbà:

La parada es troba a uns metres de l'estació del tram, isolada en mig d'una illa entre la Gran Via de les Corts Catalanes i les vies del tram. La plaça de les Glòries queda al sud-oest. Sobresurten, en mig de l'estat permanent d'obres, els edificis del Mercat dels Encants i el Museu del Disseny o Disseny Hub de Barcelona, ambdues construccions singulars i contemporànies que destaquen visualment per la seva volumetria i grans dimensions.

Darrere de la parada, a la cara sud-est hi ha la torre Glòries, un gratacel de l'arquitecte Jean Nouvel de 142 metres d'alçada, el tercer més alt de la ciutat, que consta de 34 plantes. El seu volum està inspirat en la forma d'un guèiser que s'eleva a l'aire. La façana està formada per vidres i llums de colors. La torre Glòries marca l'inici del Districte 22@, una àrea que des de fa uns anys està transformat el sòl industrial del Poblenou en una zona que pretén ser un espai de l'estratègia empresarial i la innovació, on es concentren empreses, universitats, centres d'investigació, de formació i de transferència tecnològica, tot i que

conviu amb habitatges, equipaments i zones verdes, tots ells dins de grans gratacels de nova planta o reformes d'antigues naus industrials.

Al nord-est hi ha el centre comercial Glòries i la Gran Via de les Corts Catalanes en direcció Sant Adrià del Besòs. A l'altra banda de la vorera hi ha uns grans blocs de pisos.

A la cara nord hi ha una gran esplanada lliure de trànsit i, al centre hi ha l'edifici de la Farinera del Clot, l'antiga farinera Sant Jaume convertida en un equipament municipal sociocultural del barri del Clot-Camp de l'Arpa, un casal gestionat per la Federació d'Entitats del Clot-Camp de l'Arpa. L'edifici, de grans proporcions, és d'estil modernista i presenta un parament de maó vist amb incrustacions de ceràmica. Constava de dos edificis i un dipòsit, però només va quedar el que estava destinat al procés d'elaboració i emmagatzematge de la farina. Els altres es van enderrocar durant la rehabilitació per transformar l'antiga fàbrica en equipament.

A la cara oest, dividida pel carrer Independència, hi ha una gran àrea verda, amb parcs infantils i espais per passejar, malgrat que està en obres. En la mateixa direcció, al fons i també en obres, sobresurt la Sagrada Família.

Notícies històriques:

La plaça de les Glòries Catalanes és possiblement una de les més modificades de la ciutat de Barcelona. Va ser projectada en el marc del Pla Cerdà de 1860, ideat per l'enginyer Ildefons Cerdà, com el punt precís on conflueixen tres dels eixos més importants: l'avinguda Meridiana, la gran via de les Corts Catalanes i l'avinguda Diagonal. La va pensar com el gran centre de la nova ciutat tenint en compte l'annexió

dels pobles del Pla i el disseny de l'Eixample com a trama urbana que unia tots els nuclis poblats.

El desenvolupament urbanístic i simbòlic de la plaça no va ser exactament com l'havia planejat Cerdà. Per damunt del Pla van passar interessos polítics que, entre d'altres, apostaven per mantenir el centre de Barcelona a Ciutat Vella i l'Eixample es va construir cap a una banda i altra, molt lentament començant pel Quadrat d'Or (la Dreta de l'Eixample), zona on la burgesia va dedicar el gran gruix del finançament, i durant molts anys la plaça de les Glòries no va ser més que un solar abandonat i perillós de l'extraradi de la ciutat.

El nomenclàtor de l'Eixample va ser encarregat a Víctor Balaguer que va anomenar-la Plaça de les Glòries Catalanes, malgrat que durant el franquisme es va modificar per Plaza de las Glorias Nacionales, un cop en democràcia passà a dir-se plaça de les Glòries i, finalment, va retornar al seu nom original, malgrat que també es coneix simplement com a Les Glòries.

Entre el 1908 i 1909 es va construir la Farinera de Sant Jaume, a tocar de la plaça de les Glòries i dels ferrocarrils, al barri del Clot-Camp de l'Arpa. L'arquitecte va ser Josep Maria Pericas i Morros que va bastir l'edifici de maó vist, seguint l'estil modernista propi de la indústria. La fàbrica va funcionar com a farinera, però durant la Guerra Civil va ser col·lectivitzada i després, en període franquista el propietari va recuperar la titularitat, però va ser gestionada pel Ministeri d'Agricultura mitjançant el Servicio Nacional del Trigo que la va transformar en la seu de la prefectura provincial dels magatzems estatals de blat.

Durant bona part del segle XX la plaça de les Glòries era un gran solar fragmentat format per diferents camps, una via sense cobrir amb barreres per on passaven trens que anaven i venien de l'estació de França, la Meridiana estava a mig construir i estava molt poc il·luminada. En un d'aquests camps on es jugaven partits de futbol es va produir un atemptat amb dos morts per tret al coll, que va precedir el cop d'estat de Primo de Rivera el 1923. A la cantonada amb el carrer Cartagena s'hi va establir un mercat de vell el 1928 anomenat "Fira del Bellcaire" o els Encants Vells, que venien peces de segona mà, andròmines i trastos. A la dècada dels anys 1950 seguia tot igual, era un lloc mal comunicat, malgrat la proximitat d'algunes estacions i perillós, però es van començar a plantejar la solució de certs problemes com el soterrament de les vies de tren.

La primera urbanització per solucionar el problema de la circulació en direcció nord va ser als anys 1960. Van construir un pas elevat per salvar les vies del tren que començava entre la Gran Via amb el carrer Lepant i anava fins a la Meridiana, fent una circumval·lació. Cal tenir en compte que la Diagonal encara no estava acabada, ni tampoc la Gran Via ni la Meridiana. Tota aquesta operació va suposar molts accidents, la indignació dels veïns i l'inici del què es coneix popularment com l'escalètric de les Glòries que es va acabar d'executar a la dècada dels 1970.

L'adjudicació de Barcelona com a seu Olímpica va fer que les autoritats haguessin de planificar amb molt poc temps i de manera dràstica la zona amb l'edificació de part del Poble Nou, l'obertura de les dues Rondes, la Litoral i la de Dalt, la urbanització de la Diagonal fins a Diagonal Mar i els dos nusos de la Trinitat i Glòries, amb la construcció d'un gran anell, desfent d'aquesta manera l'escalètric inicial. Els veïns de les Glòries

van protestar per la barrera visual i física que va suposar tota aquesta operació.

Pel que fa a la Farinera encara va funcionar fins als anys 1990, però els veïns i veïnes reclamaven des de 1977 una seu per a l'ateneu popular. L'Ajuntament va aprovar l'expropiació dels terrenys de la fàbrica per instal·lar l'equipament allà, però per diferents plets i contratemps no es va produir fins al 1991. L'Ajuntament de Barcelona va adquirir la propietat el 1995 i la rehabilitació de l'edifici que va incloure l'enderrocament de dues naus, va formar part de la campanya de *Barcelona posa't guapa*. El 1999 es va inaugurar el Centre Cultural La Farinera del Clot seguint un model de cogestió, entre l'Ajuntament i la Federació d'Entitats del Clot-Camp de l'Arpa.

A la plaça de les Glòries els problemes amb el tràfic continuaven i les autoritats van decidir retirar l'anell i presentar a concurs una nova urbanització. A finals dels anys 1990 i durant la primera dècada del segle XXI es va començar a gestar el pla del Districte 22@. El projecte consistia en la transformació del sòl industrial del Poblenou en una zona d'estratègia empresarial i la innovació, amb la concentració d'empreses, universitats, centres d'investigació, de formació i de transferència tecnològica, al mateix temps que amb habitatges, equipaments i zones verdes, tots ells dins de grans gratacels de nova plana o reformes d'antigues naus industrials. En aquest context es van començar a edificar els grans edificis de la zona com la torre Glòries, el Disseny HUB (Museu del Disseny) o l'edifici del Mercat dels Encants, entre molts d'altres.

El 2013 es va presentar a concurs per a la urbanització (de nou) de la plaça de les Glòries Catalanes. L'empresa guanyadora es va presentar el 2014, però a causa de diferents retards no es van començar les obres

fins al 2018. El projecte es basava en el soterrament de trànsit mitjançant la construcció de diferents túnels amb l'objectiu de pacificar la plaça, connectar tots els espais, dels quals alguns formen part d'un circuit cultural, i dotar d'una gran zona verda gran part de l'entorn exterior amb diferents equipaments i àrees de joc. Els túnels es van inaugurar el 2022.

Bibliografia:

Ajuntament de Barcelona (2023). Les Glòries. A: *Web del procés de transformació de les Glòries*. Ajuntament de Barcelona.

<https://ajuntament.barcelona.cat/glories/>

Bohigas, O. (1963). *Barcelona entre el pla Cerdà i el barraquisme*. Edicions 62.

Caballero, J.L., Escamilla, D. (2010). *El Secrets de les places de Barcelona: Els racons mes curiosos i les anècdotes mes desconegudes de les places de Barcelona*. L'Arca.

Caballero, J.L. (2011). *Els secrets dels barris de Barcelona*. L'Arca.

Cirici, A. (1973). *Barcelona pam a pam*. Teide, S.A.

Fabre, J., Huertas Claveria, J.M. (1976). *Tots els barris de Barcelona I. Els barris que foren independents, 1. Sant Martí de Provençals (El Clot, el Poble Nou, la Sagrera) Sants, La Bordeta, Hostafrancs*. Edicions 62.

Fabre, J., Huertas Claveria, J.M. (2000). *Burgesa i revolucionària: la Barcelona del segle XX*. Flor del Vent.

Fraiz Ordóñez, J. (2017). Plaza de las Glorias Catalanas – Plaça de las Glòries Catalanes. A: *La Barcelona de Antes*. Plazas.

<https://www.labarcelonadeantes.com/glorias.html>

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Torre Glòries*. IPAC: 40657. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Edifici Disseny Hub Barcelona*. IPAC: 42742. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (2015). *Mercat dels Encants*. IPAC: 42748. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Servei d'Inventari del Patrimoni Cultural de Catalunya (SIPC). (1990). *La Farinera del Clot*. IPAC: 30300. Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Utrera, J. (9 de maig del 1999). La Farinera del Clot, de 1908, renace convertida en centro cultural El Ayuntamiento ha invertido 500 millones en su rehabilitación. A: *El País*.

https://elpais.com/diario/1999/05/09/catalunya/926212053_850215.html